

pa v omenjeni skupščini bili naznanjeni samo zato, da jih odborniki premišljajo, da vedó o njih soditi v skupščini, za katero se njihova razprava dene na dnevni red. — To in nič drugega je odbor obravnaval o osnovi lastne Matične tiskarnice.

Konečno naj še vsem gg. poverjenikom in drugim rodoljubom, ki so pripomogli, da je preteklo leto Matici prirastlo toliko novih udov, za njihov ne mali pa z mnogimi sitnostmi sklenjeni trud v odborovem imenu srčno zahvalo izrečem ter pristavim prošnjo, naj tudi v prihodnje neutrudljivo delajo Matici na korist, vsaj vedó, da s svojim trdom koristijo národu, med katerim so zagledali luč sveta in do kterege vse njegove otroke veže sveta dolžnost, neumorno delati, da dohití, kar je bilo zamujeno — po krivdi onih, ki so mu toliko let dajali neprebavljivo duševno hrano, — hrano, katero uživaje mora ali hirati najzdravejši narod ali pa svoj naravni značaj s cela premeniti, to je, iznaroditi se — poginiti; to pa je gotovo zoper namen in voljo Njega, kateri je hotel, da se človeštvo razdeli na različne národe. — Tukaj se mi zdi prava prilika, kaj malega odgovoriti ugovoru, ki se sem ter tje sliši o matičnih knjigah, češ, da vse niso pisane za „kmeta“. To je res, da branje Matičnih knjig zanima le one, ki so kakor koli dospeli na neko višo stopinjo omike, na kateri pa sploh ne stoji ne samo slovenski, ampak nobenega naroda kmet. — Vendar pa s tem ni dokazano, da Matične knjige ne koristijo vsemu narodu, tudi kmetu; kajti vsakemu narodu sploh, in kmetu posebej je treba voditeljev, učiteljev; sposobnih voditeljev in učiteljev pa nikdar ne bode imel brez potrebnega slovstva. In kdo more trditi, da se je kterege koli naroda slovstvo razvijalo in množilo brez tacihi knjig, kakoršne izdaja Matica? — Kdor zida hišo — in Matica stavi duševno poslopje — mora najprej vložiti podlago, in na-njo še le kvišku zidati. Prav tako je — zdi se mi — ravnala in mora tudi preudarno ravnati naša Matica. — Tudi še neka druga prilika zdi se mi primerna. — Matici je ravnati, kakor dela gospodinja, ki peče kruh. Najlepši moki primesi nevžitnega kvasú, dobro vedoč, da brez kvasú ni kruha. Omenjeni ugovor se mi zdi tako piškav, kakor bi kdo rekel: srednjih in viših šol ni treba, ker ne učé kmeta. To je res. Ali pa kmetu nikakoršna korist ne dohaja po srednjih in viših šolah? Navdaja me srčna želja, naj bi se Matici kmalu posrečilo dovršiti podlago vsemu slovstvu in vstaviti kvas — potem bode ono gotovo naglo vshajalo, zlasti če se pomnožé stavitelji, to je, društveniki in pisatelji. V to pa pomozí Bog!“ (Kon. prih.)

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

II. pismo.

Danes, dragi brate! zavoziva jo v duhu naprej od Sevnice naprej proti Zagrebu. Od Sevnice naprej se savska dolina zopet malo bolj stisne, je pa vendar dovolj prijetna. Kmalu smo bili na postaji trga Rihemberga, kjer smo dobili nov „Zuwachs“. Ne zameri mi, če katero vmes tudi po nemški rečem; vsaj je konduktér tudi vedno le vokal „fertik“, akoravno smo se vozili skozi in skozi po zemlji slovenski. — Daljava med Rihenbergom in postajo Krško-Vidensko ni dolga. Kmalu se nam je pokazalo na desnem bregu Save Krško mesto, katero je bilo poslednja leta z mostom zvezano z vasjó Videm na štajarski strani. Pač velika dobrota je ta most za ljudi, zlasti ob velikih povodnjah. — Iz daljave pozdravljal sem Krško; veselil pa se še bolj

bližnje postaje železnične, ker tukaj nas je pričakovalo lepo krdelo součiteljev, dobrih znancev in prijateljev. Kmalu so vozovi napolnjeni, in zvonec zabinglja na odhod. Odsle je šlo kaj živahno in veselo naprej. Po vozovih izvrstno petje, raznovrstne šale, zabavno pomenkovanje; okolica pa, po kateri nas je drvil močni hlacon v urnem teku, čarobno prijetna. Od Krško-Vidma naprej se namreč svet hipoma odpre. Na desni tam unkraj Save se kaže na prvo v mični legi Leskovica z znanim Šrajbarskim turnom zadej na griču. Tam gori je svoje dni sam žlahni grajščak, znani po svetu pod imenom „Zelen Anastazij“, iz slovenskih narodnih pesem koval nemške ter proslavljal narod naš resnično po zasluženji; al naredil je ta gospod pozneje silen „prekucius“, ki bi jo menda zdaj rad dognal do tega, da bi dandanes slovenski kózji pastir že na paši duhtal nemške poezije. — Od Leskovice dalje se razprostira okolica Cerkljanska, Kostanjeviška ter se polagoma odpira široka dolina proti Št. Jerneju in Novemu mestu, ali po nemški novokrščenemu „Rudolfovemu“. Visoki gorjanci delajo mejnik temu razgledu. Nič manj sprelep pa je tudi razgled na levico tje po okolici Artiški, dalje gori proti Vizelu itd.

Zdajci smo bili v Brežicah, to je, na postaji tega imena; o mesticu samem pa je komaj sled. Lepo moraš prositi kakega sopotnika, da ti pokaže, kje se ti iz daljave brežki mestni stolp nasproti blišči izmed poljskih dreves. Res, kaj prijetna komoditeta to za popotne ljudi zimski čas, ko vlak le-sem dospe že v tamni noči! Mi smo se danes vendar vozili še ob času, ko se je solnce ravno jelo nagibati v zaton, in je sprelepo okolico res rajskomilo razsvetljevalo. Na daljnem potu smo imeli na levici prostrani razgled proti Bizelskim goram; na desno pa unkraj Save proti Čatežu, Jesenicam, Samoboru itd. Kmalu smo zdrčali memo lepe nove, v bizantinskem zlogu pozidane farne cerkve Dóbovske; še malo naprej, in urno pihajoči hlacon prestopil je z nami rečico Sotlo — mejo hrvaško.

Razlika na polji se je kmalu poznala, ko smo bili čez mejo, in le dvojno se je moglo soditi: ali je bila na Štajarskem boljša letina memo Hrvaške, ali pa imajo v drugi deželi veliko več polja, in ga ne morejo toraj tako dobro obdelavati, kakor v prvo imenovani. Bližnja postaja „Zaprešič“ je s svojim imenom naredila med šaljivimi filologi nekoliko smeha; naprej vozivši pa smo se kmalu približali zopet gorovju in neposrednji bližavi naše stare znanke Save. Še ena mala postaja „Pod-sused“, nas je ustavila za kaka dva trenutka, potem pa se je jela sukati železna tir vedno bolj tje na levo, svet se nam je odpiral čezdalje bolj, in kmalu smo iz daljave pozdravili zidine stolnega mesta trojedine kraljevine, slavnega Zagreba. Kedar železnični popotnik kako mesto iz daljave vgleđa, vé, da zdajci je tudi tam; toraj smo jeli tudi mi zbirati svoje popotne mavhice, in komaj smo imeli jih v rokah, že je prisopihal utrujeni hlacon v dvore obširne postaje Zagrebske.

Še le zdaj, ko smo se jeli vsipati z vozov, videli smo, kako resnično železno dnino je imel danes „lukamatija“. V hipu je bil ves kolodvor poln raznovrstnih popotnikov, se ve, po večem delu učiteljev. Zagrebska deputacija, ki nas je tu pričakovala, vabi nas, naj stopimo v „kolo“, in ko se to zgodi, bili smo z navdušenim ogovorom pozdravljeni. Na odzdrav našega vrlega g. A. P. napotimo se proti mestu, kjer nam je bilo naročeno oglasiti se v pisarni hotél-a pri „avstrijskem caru“, kjer je deloval „stanbeni odbor“. Ondi dobil je vsak učitelj listič odkazanega mu stanovanja. Mene je doletela sreča, da sem dobil stanovanje pri častitem rojaku našem g. Jeglič-u, ki me je s posebno gostoljubnostjo sprejel ter odkazal sobo z vsem mogočnim komfortom

vravnano. Vedi, dragi moj, da kmalu nas je bila cela kopica prijateljev skupaj, kajti premili naš kuče-gazda je nas popotnikov še več vzel pod svojo gostoljubno streho. Ko nas je pogostil z izvrstno kapljico rumenega vinca in ukusno večerjico, smo se vsi napotili v gostilnico k „caru avstrijskemu“. Ondi se je bilo namreč po dokončani predskupščini, pri kateri so se bila določila vprašanja, ki so se imela razpravljati v zboru, — ustanovil se poslovni red, izvolil se predsednik, podpredsednik itd., zbralo obilno učiteljstva. Celi obširni dvor nastavljen je bil z mizami, ki so bile vse zasedene z odgojitelji raznih slovanskih stebel. Videl si tu vrle možake iz trojedine kraljevine, Slovence, Čehe, Moravane, Srbe, Črnogorce; — povsod je vladala bratovska sloga, ter čuli se živahni razgovori; — vmes pa je svirala vojaška godba polka Kusevič-evega izbrane narodske melodije. Tudi brez petja ni bilo; in zlasti naši slovenski učitelji so pokazali ta večer, da sme se glasiti njihove pesmi dón v vsakem odličnem, pa tudi muzično-izobraženem krogu. Pozno v noč je že bilo, ko pridemo na gostoljubni dom ter k sladkemu počitku. — Da pa Te ne utrudim z predolgim listom, vtrgam tu za danes svojega potopisa črtic s srčnim pozdravom.

Zvesti Tvoj

Josip L. Železodolski.

Dopisi.

V Gorici 1. marca. — x+y. — Opisal sem v dosedanjih pismih kolikor toliko tukajšnja italijanska politiška organa „G.“ in „I.“ in v karakteristiko za njima stoječih strank dvoje dogodeb navedel — podoboborstvo v mestnih ljudskih šolah in prisego mestnih učiteljic. — Napovedal sem pa v 1. dopisu, da hočem na podlagi teh glasil, teh političnih gorkomerov, presoditi sedanjo politiško situacijo med Lahi. Popred naj sežem za nekaj mesecev nazaj in povzamem nit v Trstu. Vdomačila se je v mnogih krogih misel, da so Primorci sploh — toraj tudi Lah — federalci. To gré razumeti „cum grano salis“. Lah je vse ali pa nič, kakor hočete. Njegova obljubljená dežela je unkraj avstrijske meje; kar se v Avstriji godí, ima za-nj podredno vrednost. Skoraj edina vez, ki ga na Avstrijo veže — razen tega, da faktično v njej biva in za zdaj bivati mora — je sedanji vladni liberalizem. S tega stališča toraj presoja on vse, kar se v Beču plete. Doma si skuša začasno postiljati bolje, ko more. Kaj smešno se je vedel na pr. „Cittadino“ za Hohenwartove vlade. Ves čas ni vedel, ali bi se vstopil na njegovo stran ali proti njemu. Da je Hohenwarth, kakor se je kazalo, nemški živelj med prave njegove meje potiskavaval, to je bilo „Cittadino-u“ že prav, a da je hotel slovanstvu pravičen biti, to se mu je ravno tako gnjusilo, kakor dozdevni njegov klerikalizem. Kaj pa federalizem Hohenwartov? Federalizem je za primorskega Laha preveč dobrega; on ne potrebuje več, nego toliko „autonomije“, da vso oblast v domačih zadevah v svoje roke dóbi. — V duhu tržaškega „Citt.“ prede naš „Is.“ politiko naprej, kolikor se sme o politiki njegovi govoriti. V pseudo-liberalizmu vtaplja se vsako drugo vprašanje. Pusti našim laškim možém vsa merodajna mesta v vseh deželnih in domačih zastopih, da delajo v svojem smislu „alto e basso“, pa jih imaš še precej zadovoljne, naj si drugi za ustavo pulijo, kakoršno hočejo. Klerikalstvo in slovenstvo ne sme zmagati — v tem so ti edini in stanoviti; za vse drugo jim ni toliko. — Kakor se pri liberalnih Lahih vseh nuanc vse vtaplja v „pretofobijo“ (mrzenji duhovščine), tako se pri „Gori-

ziano“-vi stranki vse strinja v specifičnem katolicizmu in proti-liberalstvu. Razločno in korektno ni „G.“ menda še nobenkrat povedal, kaj in kako bi mu bilo v naših avstrijskih razmerah prav. V tem se razločuje na pr. od „Vaterlanda“, kateri zraven strogo katoliške strogo federalno politiko goni in zastopa. Sicer pa iz družih virov vem, da „Goriziano“-vi pokrovitelji niso ravno posebno vneti za centralizem in za ustavovernost. Slovencem so le bolj negativno prijazni in načela „vsakemu svoje“ držé se sploh le rajši — „in abstracto“. — Kar se tiče vpliva, ki ga imata naša italijanska časnika na občinstvo, je jako težko povedati kaj določnega. Ako smemo soditi po naročnikih, moramo reči, da je „Gor.“ bolj priljubljen, kajti on šteje svojih 400 — 500 naročnikov, „Isonzo“ pa samo 200. Še bolj bi se gotovo meščanom prikupil, ko bi, pustivši visoka verska vprašanja večim dnevnikom ali pa govore o njih bolj ob kratkem, domače zadeve na podlagi krščanskih načel obravnaval; saj vé, koliko bralcev so mu naklonili spisi M-ievi. Po tej poti bi znabiti najhitreje spodrinil novo „môdo“ vulgarnega liberalizma, kteremu misli, da se mora uklanjati, že vsak filister.

Trst 29. sveč. — Našo ustavoversko društvo zdi se mi to kar je krt, ko se mahoma v zemljo zarije, kedar mu žark belega dne glavo obsveti. Celó nič se ne čuje o njem, morda hočejo postni čas v drugi namen porabiti, nego v samo prazno čenčanje in vezanje otrobov. Da pa se temu še le rojenemu detetu že pri porodu štréna silno mede, ni čuda, kajti prvič je „konstitucionalno društvo“ v Trstu to, kar je bil v Ljubljani Mokarjev „kajfeš“, sicer pa mu vsaka stranka preti vrat zaviti, ako bi začelo razsajati. Ker pa njegove seje le po luni vladajo, se jih nam ni treba bati. Vsaj še pravega shodišča nimajo; tu ni tako lahko kak „glassalon“ dobiti kakor v Ljubljani; tudi bi jih ne hotli poslušati, da bi nam na Adriji „die Wacht am Rhein“ peli. — Tržaška dva državna poslanca, kakor je znano, tudi sta pomagala državo od „vsega hudega“ rešiti. Da se je bilo od nju kaj takega nadejati, tudi ni čuda, ker so za vsako reč, ktera se jim namigne z obljubo, že naprej pripravljeni glasovati. Koliko da se jim bo dalo, naj presodi vsak pošten rodoljub sam. Gospod Črne bode imel hud stan opravičiti se za svoje glasovanje; je li mar federalistično doslednost in solidarnost slovensko žrtoval Predelski železnici? — Kar se drugih reči tiče, moram reči, da čem bolj ko vlada pritiska, živahnejše se gibljemo ter navdušeni čakamo 12. ure, ktera ni daleč za ustavoverstvo, kteremu nasproti stoji ogromna večina narodov avstrijskih. Naj poskusi le vsake baže terorizem, mi se ne bomo premaknili niti za las ne, in ne bomo se vклонili. Pravi Slovan se vdá le pravici, a ne sili in ne obljubi.

Frickov Janez.

Iz Celja 1. sušca. — „Veseli se Litija!“ — so undan „Novice“ po pravici norčevaje rekle, da za okrajnega glavarja dobiš gosp. Schönwetter-ja, vsaj se mu po slovenski pravi „Dobro Vreme“. Nekterim liberalcem Celjskim je res moral biti „dobro vreme“, kajti pri odhodu mu niso z ajdovico pokadili, ampak napravili so mu baklado, — za kaj? tega ne vemo, ker okrajni glavar ni v nobeni drugi zvezi z mestom kakor v tej, da ondi stanuje. Vlada pa mu menda ni namenila slovesne baklade, sicer bi ga ne bila iz mesta in iz največega okrajnega glavarstva prestavila v vas in v okrajno glavarstvo 2. razreda. Pravijo, da to ni napredek, ampak da je nazadek, ker g. Schönwetter je imel z nemškutarsko politiko toliko posla, da cele kupe nerešenih aktov leži v njegovi pisarnici. Hudo zagrizeni nasprotnik slovenščine („Novice“ so povedale unkrat, kako ta možek ravná s slovenskimi dopisi) je pri volitvah glasoval zoper slovenskega poslanca, duhov-

Za predsednika za 1872. leto bil je po listkih s 14 glasovi izvoljen g. dr. E. H. Costa, ki se odboru zahvali za novo zaupanje ter prosi vsestranske podpore pristavlja, da bode kakor doslé, tudi vprihodnje delal Matici na korist.

Gosp. dr. J. Bleiweis poprime besedo, pozdravlja zopet izvoljenega predsednika, ter nasvetuje: naj sl. odbor, kteremu je bolj nego občnemu zboru znana neutrudljiva delavnost predsednikova, čeravno je zopetna izvolitev očitno priznanje njegovih zaslug, vendar-le g. dr. Costi izreče pristrčno zahvalo za njegovo modro in vspešno vodstvo Matičnega društva v preteklih letih. (Odbor vstavši gosp. dr. E. H. Costi skaže svoje priznanje.)

Za podpredsednika se po listkih izvolita: g. dr. L. Vončina, ki je bil pričujoč, in g. dr. R. Razlag, kteremu se pismeno naznani ta izvolitev.

Za blagajnika se z vsklikom izvoli g. dr. Jernej Zupanec, ki prevzame ta posel pod pogojo, ako g. A. Lésar ostane tajnik.

Za pregledovalca društvenih računov je bil izvoljen g. J. Šolar, za ključarja pa g. Jož. Marn in g. Iv. Vilhar.

5. V petere odseke se po dotičnih predlogih izvolijo prejšnji gg. odborniki; pridado se jim pa še, in sicer:

- a) odseku za izdavanje knjig: gg. Pleteršnik, dr. Vošnjak in Žakelj;
- b) odseku za narodno blago: gg. Pleteršnik in Žakelj;
- c) odseku za izdavanje šolskih knjig: g. Žakelj.

V odsek za Matično tiskarnico v smislu sprejetih dr. J. Bleiweisovih nasvetov pri VII. občnem zboru so bili izvoljeni gg.: dr. Jan. Bleiweis, A. Lésar, dr. R. Razlag, F. Souvan in Iv. Vilhar.

6. Obravnava, ali se za 1872. l. izdá „Letopis“, se dovrši s tem, da se sprejme dr. Costov predlog: „Naj sl. odbor sklene, da se „Letopis“ dá na svetlo, obseg njegov pa o svojem času odloči odbor po denarnem stanu društvene blagajnice. — Za vredovalca „Letopisu“ se po dr. Vončinovem nasvetu soglasno naprosi g. dr. E. H. Costa, ki tudi ta posel prevzame nadjaje se obilne podpore.

7. Zarad tajnikovega posla nasvetuje g. A. Lésar, naj se vendar enkrat razpiše tajnikova služba. Odbor pa po kratki obravnavi s 14 glasovi zavrže stavljeni predlog, in g. Lésarja z istimi glasovi naprosi, da pod dosedanjimi pogoji še ostane tajnik Matici. Gosp. Lésar se, obžalovaje, da njegov nasvet ni dobil potrebne večine, udá soglasni želji.

8. Gosp. prvosednik vpraša: ali želi kateri odbornik staviti kakov nasvet? Nikdo se ne oglasi. Gosp. dr. E. H. Costa naposled odboru dva računa predloži z nasvetom, da jim pritrdi odbor. Odbor jima pritrdi, in potem ob $\frac{3}{4}$ na 7. uro predsednik sklene skupščino.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

VI. pismo.

Ljubi moj! Po obljubi pričnem danes s popisom družega dneva svojega bivanja v Zagrebu. Sprej-

Dobiček takega denarnega nalaganja je dvojen; a) više obresti nego v hranilnici, in b) obresti se računijo od dne, ko se vloži, do dne, ko se iz banke vzame denar. Pri nala-ganji v hranilnici pa se lahko primeri, da posojevalec od svojega denarja dva meseca ne dobí celó nobenih obresti.

Vred.

me najpred na trg, kjer stoji cerkev sv. Marka. Cerkev sama na sebi nima nikake zanimivosti. Zidana je v gotiškem slogu; a zeló nizka in temna je. Al trg pred njo, ki je opasan po eni strani od gledišča, po drugi strani pa od banove rezidencije, je zgodovinsko znan. Pred več ko tristo leti so tu hrvaški plemenitniki po zatrtém velikem uporú seljakov (kmetov) seljačkega kralja Matija Gubca kronali z železno, v ognji zbeljeno krono, razsekali mu teló na drobne kosce, ter razmetali jih na vse štiri dele svetá. Če se ne motim, je tudi leta 1846. ravno na tem trgu tekla hrvaška narodna kri vsled nasilstva magjaronskega. To je bila nekaka pred-igra leta 1848.; kajti že takrat se je hotelo, naj Hrvat pleše tako, kakor mu „fučka“ ali žvižga Magjar.

Ker je bilo še dovolj časa, sem gledat šel tudi še gimnazijalno poslopje, ki je prav lepo. Prestvarjeno je iz nekdanjega Jezuitskega samostana. Tudi v sprelepo poleg gimnazije stoječo bivšo samostansko cerkev sem pri tej priliki pogledal. Naj govori naš vek o Jezuitih, kar mu drago, to čast jim more pustiti vsak prijatelj resnice, da zidati so znali izvrstno. Stopi v katero koli po njih zidano cerkev, in potrdil mi bodeš, da je druga lepša mimo druge.

Ob pol 10. uri se je pričela 2. seja učiteljskega zbora. Kakor včeraj, so se tudi danes brali najprej raznovrstni, od mnogo bližnjih in daljnih krajev dosepevi telegrami in dopisi. Omenim naj le enega, ki je došel iz Šavinske doline. Sam nisem vedel, ali prav slišim ali ne. Bil je prav ričet; kajti prekuceval se je iz slovenščine v nemščino, in iz nemščine zopet v slovenščino. Pisano je bilo vse, kakor Nemci pravijo, „hoch“. Neskončno me je trla radovednost, kdo da je zbrlozgal to čobodro, dokler nam poslednjič prvosednik ne pové podpisanega imena. Ali je to mogoče, si mislim? Oni J. B., ki je bil leta 1869. ob času gospodarstvenega kurza na Dunaji tako neskončno srdit na cilindre, kateri je šibal javno v nekem časniku celó one slovenske učitelje, ki so se drznili pisati svoja imena z bohoričico, — oni ostri „narodni“ sodnik se spozabi, da pošlje slovensko-nemški „quodlibet“ iz slovenske štajarske zemlje kot pozdrav v narodni Zagreb! Naj mi le še kdo reče, da se svet res ne suče! — Ker sem ta dan že imel v rokah tiskano 2. vprašanje: „Da ljudska šola svoji svrhi (namenu) zadovoljiti more, kakošna mora biti njena notranja vravnava?“ in 3. vprašanje: „Kako se imajo v dosego dobro vredjenih ljudskih šol vravnati preparandije (učitelj. pripravnice)?“, zato sem razpravam tudi lože bolj natančno sledil. Ker pa je bila o vsakem vprašanji najprej generalna debata, in se je še le potem prestopilo na posvèt posamesnih točk, katerih je bilo, kakor sem Ti že v prejšnjem pismu pisal, po mojih mislih veliko preveč, zato me oprosti, da Ti vseh bolj na drobno ne razkladam. Bereš to lahko tudi v lanskem in letošnjem „Tovaršu“, če morebiti tudi Ti nisi eden izmed tistih „mlačnežev“, ki našemu edinemu slovenskemu učiteljskemu listu celó zapirajo duri!

Napotil sem se potem v realko, ogledat si bolj natančno razstavo učiteljskih pripomočkov. Naj Ti povem o njej zdaj kaj več. Razstava je bila v 2. nadstropji palači enake višje realke. V prvi sobi je stal na zapadni strani prelepi prestol z baldahinom; vse je bilo sestavljeno iz dragocene robe in narodnih barv. Poleg tega so bile videti v tej sobi po stenah obešene raznovrstne slike za kazávni poduk, po mizah pa mnogo fizikalnih aparatov, knjige podučnega zadržaja, naravoslovne stvari itd. — V drugi sobi si mogel videti po stenah obešene raznovrstne slike za kazávni poduk, po mizah pa raznovrstno usnje; mlinske izdelke zagrebškega parnega mlina; umetno ponarejeno sadje; fizikalne aparate; zbirke žužkov in metuljev; čuda veliko raznoterih

školjek, mnogo kamenov, veliko naphanih (našopanih) ptic itd. — Tretja soba Ti je zopet kazala po stenah zemljovide raznih oblik, po mizah mnogo šolskega orodja: tek, táblíc, peres, slik; — po sredi sobe je bilo nastavljeno mnogo zemeljskih óbel (globusov), razne velikosti, modelčekov kmetijskega orodja, bark (morskih ladij), čolnov; — premične abécéde in računice; — knjige mnogovrstnega obsega, fotografne slike iz Hrvaške itd. Po mostovžu, ki se poteza vstríc ravno omenjenih treh sob, se je videlo po stenah zopet mnogo zemljovidov; po mizah pa posušene ribe, morski ráki in školjkad; obilo modelčekov gospodarskega orodja, — tudi muzikalije itd. — V nasprotnem traktu realkinega poslopja je bilo kot v 4. razstavnici sobi zopet mnogo zanimvega videti. Pri vhodu so stale male orglice, ktere je izdelal realni učenec Hutter v Rakovcu poleg Karlovca. Po stenah je bilo obilno raznih slik poobešenih, po mizah so bile razpostavljene različne knjige; največ pa je bilo tu videti izdelkov ženskih rok, izmed kterih so mnogi svedočili veliko umetnost dotičnih delalk. Zlasti Varaždín je bil v tej zadevi obilno zastopan. Mnogo slikarij raznih struk pa je bilo razpostavljenih v 5. sobi, ktera je bila koj pri tleh. Reči se sme, da je bila razstava dovolj dobro osnovana in vravnana; a prostora je bilo premalo; pogrešali smo marsičesa, kar je bilo iz Slovenskega va-njo poslano. Kakor kaže nalašč v to natisnjena in izdana knjižica (60 strani debela), se je 179 razstavnikov udeležilo izložbe; omenjena knjižica vse reči na drobno popisuje.

O popoldanskem izletu v „Maksimir“ hočem Ti v prihodnjem pismu kaj več povedati, zato s tem za danes končam.

Tvoj

Josip L. Železodolski.

Dopisi.

Iz Trsta 21. sušca. (*Strašna feuerwehrska nesreča; celó preveč neumen kmet.*) Nesreča, ktera se je v nedeljo 17. dne t. m. zjutraj v tako imenovanem dvoru „Dobler kosarne“ zgodila, je celó naše mesto užalostilo in hudo razsrdilo. Tukajšnji gasilci so namreč imeli svoje navadne gasilne skušnje. Hipoma počí po mestu glas, da je lestvica, več sežnjevisoka in z gasilci obložena, na stran se prevrgla ter s 16 gasilci vred na zemljo prekucnila. Grozovit hrup nastane na dvoru, ko vseh 16 mož po tleh leží krvavih. Eden je pri tej priči mrtev obležal, drugi je čez malo ur umrl, več izmed njih so si roke in noge zlomili. Pogreb umrlih na sv. Jožefa dan je bil pri ogromnem številu ljudstva demonstrativen. Mnogi so srditi kričali: „smrt tujcu!“ to je, načelniku gasilcev, ktereja je mestna gosposka v svojo službo vzela, akoravno ni bil Avstrijanec, ampak kot Venecijan laški državlján. Mestna gosposka se je sicer s prošnjo do vlade obrnila, naj mu podeli avstrijsko pristojništvo, vlada pa je prošnjo odvrгла, vkljub temu pa so mestni očetje Talijanu Basi-u (tako se imenuje načelnik gasilcev) službo podelili, akoravno je mnogo za to službo sposobnih domačinov prosilo. Al kako je móglo to tudi drugače biti, ker množica mestnih očetov obstaja iz Lahov, lahonov in Garibaldincev, kteri so najhujši naši nasprotniki! Venecijan Basi je bil, kakor se obče po mestu govori, kriv te nesreče, ker je tako slabo vodil vaje ter na lestvico več ljudi nagnal, kakor jih je nesti mogla. Zdaj so ga djali v zapor, in začela se je preiskava. Vlada, odpri vendar oči na jadranskih obalah, ako hočeš, da te zvesti sinovi Slovani branijo! Ako pa bodeš kruh nam kot mačeha rezala, zginejo simpatije do tebe popolnoma. — Zdaj pa dragi bralci zvedite še drugo historijico, smešno od ene, tudi žalostno

od druge strani. Neki okoličan imel je lepo kravo, ki pa mu že nekoliko časa ni dala mleka. Kmetu, kteri mleko v mesto na prodaj nosi, je to zeló nevšečno bilo. Kaj stori? Nekega dne vzame kravo iz hleva ter jo naravnost v mesnico žene. Mesar ogleda živinče, in ker je bilo jako debelo in okroglo, reče možu, da je krava breja. Al kmetu to ni šlo v glavo in mesarja le naganja, naj jo pobije. Pri raztelešenji pa se je našlo ne le eno tele, ampak troje živih lepih teličkov. Se ve, da je kmetu bilo jako jako žal, al prepozno je bilo! — Naj bi si naši okoličani, ker nimajo ravno toliko ko drugi kmetje z živino opraviti, vzeli v roke knjigo živinorejsko dr. J. Bleiweisa, da ne bi zametavali po taki bedasti poti svojega blagostanja. Naj bi jim bilo umno gospodarstvo bolj pri srcu, kakor je — vsaj ne kterim — bokal vina! Frickov Janez.

Osilnica 20. sušca. A. Č. L. — 1. maja bomo začeli pri nas novo cerkev zidati, kajti potreba je res silna, da dobimo nov božji hram. Ne samo, da je naša cerkev ena najstarejših našega okraja, da jo je po takem nemili zob časa že zeló razglodal, imela je tudi še to napako, da je bila na slabem temelji zidana. Ako samo pol dneva dežuje, že je cerkev polna vode in ljudje morajo po lojtrah v cerkev hoditi. Večkrat se tudi vidi in pozná na stolih, oltarjih in kamenenih stebrih ali pa tudi po stenah, do kod voda v cerkvi naraste. Potreba novega zidanja je tedaj očitna; al ker cerkev nima nobenega kapitala, bode nas težko stalo, skupaj spraviti onih 15.000 gld., ki se bodo potrebovali. Vendar se mlado in staro že veseli dneva, ko se bode delo za novo zidanje začelo. Želimo pa novi cerkvi prav skrbnih gospodarjev, da bi se sčasoma jej moglo ustvariti kaj kapitalčka.

Iz Loke 22. sušca. K. — Odbor čitalnice namerava napraviti veselico s tombolo in njen dohodek dati stradajočim siromakom. Dan ni še odločen. Nadjamo se, da pridejo vsi čitalniški udje, pa tudi drugim, ki imajo srce za revne naše brate, se ponuja priložnost, usmiljenim biti. Naj pri tej priliki omenim, da bi zeló dobro bilo, da bi se čitalniškim udom slovenski časniki med tednom na dom pošiljali in tako po vrsti brali, v čitalnici naj bi pa ležal kúp nemških časnikov, ktere kmetiški udje gospódi privoščijo. Kmetiški udje potrebujejo zdrave hrane v berilu podučnih domačih časnikov, in ta naj se mu daje, da za to, ker na mesec plačuje, tudi kaj koristi dobiva. Na samem imenu čitalnice ni nič ležeče: udom svojim mora koristna biti. Zato, voditelji loške čitalnice! prevdarite moj dobrovoljni svét — na korist nam vsem in na korist trdnega obstoja narodnega našega doma!

Iz Krškega 22. marca. — „Beseda“, ki jo je napravilo naše pevsko društvo stradajočim našim rojakom na dobro, je v vsacem oziru presegla naše pričakovanje. Od blizo in daleč udeležilo se je občinstva toliko, da prostor s 6 sobami je komaj zadostil. Program, bralcem „Novic“ že znan, se je v vseh 11 točkah tako izvrstno dovršil po vrlih pevcih našega mladega društva, da bi bil marsikteremu večemu mestu na čast. Po 10. uri se je beseda končala in začela se tombola. Dobitkov je bilo čez 30. Vsem rodoljubom, kteri so jih darovali, presrečna hvala! Gosp. Gregoriču in soprugi njegovi za brezplačni prepust sobe in darovanje svečave pa še posebna hvala! Donesek te „besede“ z 220 gld. smo 20. dne t. m., in od Litijskih rodoljubov darovanih 10 gold. po gosp. Pičmanu našemu pevskemu društvu izročeni smo 22. dne t. m. po pošti c. k. deželnemu predsedstvu v Ljubljano za dotični namen odposlali. — Od predlanske tombole za postojnske pogorelce nabrani denar smo prec famoznemu „originalkorespondentu“ ljubljanskega „Tagblatta“ izročili s pri-

Več kakor 100 ljudi je že pri meni jedlo to novo prikuho in vsakemu je prav dobro dišala. Mnogim sem obljubil, da bom v „Novicah“ naznanil, kako se ta jed kuha. To obljubo hočem danes spolniti.

Jedljiva rabarbara je zelišče, ki v eno mer veliko let (*planta perennis*) raste, tedaj je ni treba vsako leto saditi; enkrat vsajena raste leto za letom; le prigojevati se jej mora. Spomladi žene prav zgodaj, še pred kakor špargelj, in dela prav velika in široka peresa. Jé se celo leto in tudi pozimi, če se zakuha kakor zakuhano sadje. Jedó se pa pri meni le peresni peclji, kateri prav dolgi zrastejo in precej debeli.

Kuha se pa ta jed tako-le:

Peres, ki imajo najdebelejše peclje, se nareže pri tleh; peclji se razrežejo na obilo 2 palca dolge konce in se denejo v kako steklenko s širocím vratom (glaž), v kakoršni se sadje zakuhuje. Na te peclje se potrese nekoliko smletga cukra; vode se pa ne sme nič priliti. Potem se steklenka s prav gostim platnom ali z mehurjem zaveže, v gorko, pa ne vrelo vodo dene, in toliko obteži, da steklenka ne gré na vrh vode. Ko je gorka voda krop postala in nekoliko časa, pa ne dolgo, vrela, in so se peclji za polovico vsedli v steklenki, je jed kuhana. Zdaj se vzame iz steklenke, lepo na krožnik (talar) zloži, nekoliko s prav drobnim cimetom potrese, ohladi in namesto salate na mizo dá.

Treba je gledati, da je rabarbara ravno prav kuhana, a tudi cukra se sme le toliko pridjati, da vsa jed prijetno kislat okus ohrani. Ako prvikrat ne zadeneš prave primere med rabarbaro, cukrom in cimetom, ali če to jed preveč ali premalo skuhaš, poskušaj večkrat, dokler prave primere na vse strani ne zadeneš.

Iz samih peres kuhajo v Londonu špinačo, ktera se sicer za silo dá jesti, meni se zdi prekisla.

Saditi se mora ta rabarbara najmanj en čevelj saksebi. Ako imaš 15 do 20 zelišč pri hiši, jo boš lahko vse leto velikrat jedel in jesenske zadnje peclje lahko še za zimo kakor sadje zakuhaš.

Videl sem to zelišče tudi na kmetijskem vrtu v Gradcu in na Dunaji na neki razstavi.

Ako bi kdo želel eno leto starih sadik tega zelišča, jih lahko pri meni dobí po 5 krajc. eno, in v malo tednih že lahko jé to novo, izvrstno prikuho.

Na Breznici blizo Radolice.

Lovro Pintar, fajmošter in sadjerejec.

Lončene cevi za napeljevanje vode.

Lončene cevi bodo vsacemu, kdor ima kako vodo napeljati, zato všeč, ker so cenejše in pa boljše kakor vsake druge. V več krajih sem že napeljal vodo po tacihih cevih in povsod se dobro ravna. Da voda prav dobro teče, gledati je na to, ali je z brega, ali po ravnem ali pa v breg. V breg cevi ne služijo dobro, ker so zakitane, v breg pa voda rada odriva kit. Po ravnem ali celó z brega pa ni boljših ceví, kakor so moje lončene, kajti voda ostane okusna in mrzla. Za zakitanje pa je novi Kufštajnski cement iz Tirolskega najboljši, ker je trikrat močnejši od našega navadnega. Ta kit ostane trden kot kamen. Take moje cevi so dolge po dva čevlja; tri merijo en seženj s tuljavami. Seženj pri meni veljá 50 novih krajcarjev. Če v 10 letih kaka cev se po vodi pokvari, da preteče ali počí, dam druge zastonj. Ako pa 10 let ostane, ostane tudi do 100 let dobra, ker ta roba se v zemlji ne razkroji in tudi rjá je ne jé, kakor železne ali grundelnaste. To pričajo vsi tisti, kateri so lesene cevi (rore) izmetali in lončene namesti njih položili. Voda je vsa drugače okusna kakor je bila popred.

Kdor želi tacihih ceví, mu jih pridem tudi sam položiti. Po njih teče voda za celo vas, kolikor je potrebujejo, ker je luknja čez dva palca široka.

Tudi počenih (škart) imam kakih 400 sežnjev, katerih seženj dam po 15 krajc. Taki so za močirne travnike, da se voda po njih odpeljá (drenažira).

V Kokrici nad Kranjem.

Andrej Net. *)

Gospodarska skušnja.

Kuhano maslo zavoljo starosti blede in neokusno,

kako se dá popraviti **) in kako se za celo leto dá špeh dobro ohraniti?

Maslo naj se dene v drugo posodo, toliko veliko, da se, po primeri, na 10 funtov masla vlije 1 maslic mleka, sladkega brez smetane in ne zavretega. In potem naj se dá maslo vreti tako dolgo, da se vse mleko povre. — S tem se maslo lepo očisti in na okusu zboljša, kolikor je pri starem maslu mogoče, da je spet za rabo. Da mleko dobí rumeno barvo, deni v mleko, predno ga na maslo vliješ, majhno žličico žefrana, ki naj z mlekom skupaj vre.

Zdaj pa gospodinjam še nekaj družega, prav dobrega, kar ne stoji v nobenih kuharskih bukvah.

Če hočeš špeh čez celo leto posebno lep in dober ohraniti, ki nikakor ne postane žarkov, deni, kedar špeh cvreš, tudi na 10 funtov špeha, ki pa ne sme nič slan biti, maslic tacega mleka, kakor je gori rečeno bilo. Kedar cvre, naj se vse skup večkrat pomeša. Ko so ocvirki blede-rumeni, je to znamenje, da je špeh dober.

Vsaka gospodinja bode take zabelje vesela!

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

VII. pismo.

Preljubi prijatel! S popisom popoldanskega izleta v „Maksimir“ ali „Jurjo-ves“ (po novjšem izrazu) Ti imam pričeti današnji list, kar tudi rad storim. Ondi je bil namreč 24. avgusta ob dveh popoldan „svečani banket“ za učitelje, kateri so po 2 fl. 50 soldov hoteli plačati. Jurjo-ves je krasna grajščinica ali vila nadškofova. Da bi svojemu hrabro-slavnemu patronu skazal na stoletja naprej dostojno čast, dal je napraviti rajni kardinal Jurij Havlik znotraj vhoda in tako rekoč ob čelu perivoja na obširnem prostoru velikansko podobno sv. Jurija, jahajočega na ponosnem vrancu, ter protivšemu s hrabro desnico srditemu zmaju, ki se zvija pod vrančevimi nogami. Vse to je vilito iz svitlo-olikanega brona, ter postavljeno na visoko skalnato stojalo. Res pravi kinč za perivoj, in tudi sto- in stoletni spominek na slavnega rajnega kardinala! Od spominka naprej se širi perivoj na vse strani. Od gostilnice, ki je kmalu pri vhodu, se pride najpred k neki prostorni odprti lopi, ki ima na notranjem okrogu klopí za počivanje. Tu se je kmalu zatem tudi produciralo na čast učiteljske skupščine zagrebsko pevsko društvo „Kolo“. Od tod naprej kreneva s prijatlom v senci gosto zara-

*) Na razglas v „Novicah“ 14. svečana sem dobil mnogo naročil iz Kranjskega, pa tudi iz Koroškega, Štajarskega in Hrvaškega. Mislim, da sem vsem dobro postregel. Še pa imam veliko lepih dreves, visocih in pritličnih, žlahnega plemená.

Pisatelj.

**) Odgovor na vprašanje iz Štajarskega.

Vred.

zaraščenih dreves na desno, in prideva najpred do jezercu enacega ribnjaka, čez katerega se ličen mostič drzovito pospenja. Na levo tam za ribnjakom stoji na zmernem, zeleno poraščenem holmcu v sredi temnih logov visoki „vidikovac“, to je, nalašč v to napravljeni stolp, da ljudje raz njegovo višino uživajo krasen razgled na vse strani perivoja. Kmalu naprej od ribnjaka stoji na drugem nizkem gričku lična mala cerkvica, posvečena sv. Juriju. Zidano v gotiškem zlogu v obliki križa kaže Ti to svetišče zopet veliko radodarnost rajnega kardinala Havlika; kajti vse, karkoli tu vidiš, Ti je umotvor ene ali druge struke. Tri okna z dragocenimi stekleno-barvanimi slikami razlivajo sprelepe sence po tej svečano-tamni cerkvici. Kmalu naprej tje na desno je poletna vila nadškofova. Naprej smo prišli do gospodarskih poslopij, kjer je bilo nekdanj bojè vse drugač, kakor je zdaj. Ogledali smo tu mlatilnico (mašino za mlatvo), ktera je ravno obdelovala pridelani poljski plod. Druzega posebnega ni bilo videti na tem kraju. Sploh naj tu še to omenim, da „Maksimir“ je zasadil škof Maksimilijan Vrhovec, ter imenoval ga po sebi; — izvrstno nadaljeval ga je kardinal Havlik, in prekrstil na ime „Jurjevac“; — zdaj pa je vse neskončno zanemarjeno in razpadu prepuščeno. Od gospodarskih poslopij zaobrnilo smo se po ovinku po perivoji nazaj in prišli kmalu do skalnate piramide; na njenem podnožji je v latinščini obširno popisan z zlatimi v kamen vrezanimi črkami namen Maksimirskega, zdaj Jurjevaškega perivoja. Skoz gajček raznovrstnih nenavadnih dreves prišli smo zdaj do „vidikovca“, o katerem sem zgoraj govoril. Iz osredka velike štirogelne lope, ktere vse štiri strani nosijo stebri in po ktere ravni strehi se hoditi more, vzdiguje se visoki stolp, vrh katerega je napravljen zopet mostovž, od kodar se sprelepo vidi na vse strani. Zapustivši „vidikovac“ smo se napotili nazaj proti perivojski krčmi, poslušali še enkrat izvrstno pevajočo družbo „Kolo“, — do krčme prišedši pa poživili se po dolgem sprehodu s hladivno pivo. Med tem se je bil približal večer, in perivoj se je razsvetlil z razno barvanimi baloni. Razgovori obilno zbranega občinstva so bili vedno bolj živahno-prijetni; ko pa naši slovenski fantje zdaj še popevati pričnó, je vrel svet skupaj ko na klic zvona. Kar brž so bili pevci in sploh Slovenci okroženi od obilne množice poslušalcev; vsaka pesem je bila sprejeta s ploskom in živio-klici, in menda bi bili imeli do pozne ure dovolj poslušalcev, ako se poslednjič skoraj s silo ne bi bili odpravili od tod. Svitli balon, zvezdi enako pred nami bliščeč, nam kaže pot med velikimi množicami odlične gospóde; ko pa pridemo do ponosnega kipa sv. Jurija, se ta hipoma zablišči kot o svitem dnevu, obsijan od narodno-barvnega bengaličnega ognja. Tu se še enkrat ustavimo, v brenčočim koru zadonijo zopet slovenske pesme glasovi, in po končanem pesnem voščilu „lahko noč!“ odrinemo slednjič proti Zagrebu.

Po vsej poti je odmevalo živo vneto petje in veseli šunder; vse je bilo „židane volje“. Ko pridemo v laške ulice, odpiralo se je okno za oknom, mestjanstvo je vrelo iz hiš, ter radovedno gledalo, pa tudi prijazno pozdravljalo dohajajoče učiteljstvo. Sploh res moramo radostni reči, da so nas Zagrebčani preprijazno sprejeli. Bili smo, kakor doma. Na Jelačičevem trgu pred kipom nepozabljivega bana ustavili smo so, ter zaklicali spominu hrabrega moža iskreno „živio“; al, žalibog, čutili smo v daljavi, da nekterim, ki so se luči bali, to ni bilo po volji! Razvideli smo iz tega žalibog! dovolj jasno, da, kakor imajo Slovenci med seboj razno šaro, ki se je izneverila svojemu rodu, ter črti in oskrunja rodoljube, tako se tudi na Hrvaškem enakega mrčesa ne manjka! Luči in svitlobi je namreč vedno senca in

tema nasproti; al bogme! da vendar luč ostane vedno le luč!

Tvoj

Josip L. Železodolski.

Zgodovinske stvari.

Ustanovitev Prage.

Zgodovinska črtica.

Zdaj, ko ves svet obrača svoje oči na deželo česko, utegne bralcem našim zanimiv biti kratek popis, kako se je pričelo zidati glavno mesto zgodovinsko slavnega kraljestva českega. —

Mnogo spoštovan in ljubljen je bil česki vojvod, modri in pravični vladar Krok. V znamenje resne udarnosti in ljubezni mu je zvesto ljudstvo brez njegove vednosti sezidalo velik grad Krokovec. Srečno se je čutilo pod njega milim in očetovskim vodstvom; al kmalu mu ga je nemila osoda vzela. O njegovi prežgodnji smrti so vsi podložni britko žalovali. Milo so ga dolgo objokovale njegove zale tri hčere: Kaša, Teuta in Libuša; dolgo so njihove solzice mokrile gomilo, ktera je pokrivala pepel blagega očeta. Lepo duhteče rožice so mu nasadile krog spominka, ki mu ga je hvaležni narod postavil, in dolgo so krasne vonjave obdavale ono okolico, kjer so dragega očeta, ljubljenega vladarja, kosti trohnele.

Kaša, najstarejša hči, si je veliko znanstvo o poznanji raznih rastlin in zelišč pridobila. Znala je zdravila napravljati, in je mnogo dobrega s tem vedstvom ljudstvu storila. Teuta, nje mlajša sestra, je kaj dobro poznala dobrotljivo moč ognja. Učila je priprosti ljud tajatve rudnin, učila njih rabe, ona je blagostanje Čehov mnogo povikšala. Najmlajša Krovovih hčeri bila je Libuša; njen pogum, njene vednosti in znanja, nje ljudoljubje, ktero je ljudoljubnost svojih sester jako preseglo, so jo pri narodu tako povzdignile, da jo je po očetovi smrti vojvodinjo izvolilo.

Kaša in Teuta ste si na gorah sezidali prebivališča, in ju po svojem imenu zvali. Libuša pa, vladarica, dá grad Višegrad, ki ga je bil že umrli oče Krok sezidal, olepšati in popraviti; v trdnjavo ga je prenarodila; pred so bile tu le lesene hišice z grmovjem in resjem ograjene.

Ta poprava se je zgodila leta 714. pri nastopu vladarstva one vojvodinje. In tu na Višegradu je krepko ljudstvo, Čehe, modro vladala. Kaša nje sestra si je možá vzela Bivoga, kateri je bil neverjetne moči. Enkrat je zasledil divjega prasca na hribu; tega vjame in ga vsemu uporju vkljub čez rame vrže ter živega v Libin pritira, da pokaže svojo neznano moč in svoj pogum. Kaša je sestri Libuši veliko zlata in srebra na Višegrad pošiljala v kov zlatega in srebernega denarja, kajti te rude se je v njeni lastnini veliko izkopalo.

Al modra in mirna vlada Libuše mnogim vladikom ni bila všeč. Vajeni so bili v eno mer se boriti in zarad tega so zmirom le po boji hrepeneli. Želeli so rajše možá vladarja imeti, da bi z njim v bitve hiteli in z mečem si več deželá pridobili. Zato so se namenili, Libušo pregovoriti, da enega izmed domačih plemenitašev si za možá vzame, da bi potem z združenim močjo deželo gospodarila. Dva vladika se zarad nekega prostora ob svojih gradovih hudo spreta in končno predpoločita Libuši to reč v razsodbo. Pravično je Libuša razsodila. Al vladika, ki je pravico na svoji strani imeti mislil, se za tega del razsrdi zoper Libušo in jej zažuga hudo ter mnogo družih sovladikov k nevolji zoper njo pripravi. Al Libuši, pogumni in v taci

leto blizo $1\frac{2}{3}$ milijona vnanjim družbam plačuje, ktere imajo pri nas zavarovancev: ako vse to premislimo, moramo le svoje obžalovanje izreči, da se že davno tako potrebna naprava vstvarila ni! Kako žalostno je za deželo, ako iz nje vsako leto toliko denarja gré, od kterege se nikdar več le najmanjši del ne povrne! Kdo bode danes še dvomil, da je potreba napraviti domače zavarovalno društvo? — Najpotrebnejša reč je, da naši denarji v deželi ostanejo, kar se pa ravno najprej s tem doseže, ako se ustanovi občna zavarovalnica, ki obsega vse vrste zavarovanja. Pozdravljamo toraj to podvzetje z velikim veseljem in po pravici kot „prvo občno zavarovalno banko Slovenijo“.

Pač ne gre prezreti, kolika je težava, delnice naravnost v domače roke spraviti; ali ravno to je najbolj potrebno, ker se le tako slovenskemu ljudstvu največi dobički nakloniti dajo. S tem, da se delnice naravnost med domačini spečajo, si zagotovi podvzetje pred vsem narodni značaj na jedni strani, na drugi strani pa pripada čisti bankin dobiček ravno domačinom, katerim ga vsak pameten privošči, ker vé, da premožniši narodnjaki tudi več za narod storiti morejo. Narodna stvar zahteva dandanašnji izdatne denarne podpore, ako hočemo kaj več storiti, kakor Sloveniji „živela!“ nazdravljati. — Naj omenimo še nekaj. Ako se vse narodne moči združijo, se bode banka — v sredini slovenskih pokrajin — na prav krepke noge postavila, to pa bo naši narodni stvari neizmerno hasnilo. Če bo namreč v Ljubljani prav lahko denarja iz banke dobiti, ali če bode najkoristnejše tukaj na obresti denarje vlagati, se bodo Slovenci radi tje obračali in zginil bode marsikter predsodek, kateri še zdaj politiško „Slovenijo“ razdeva. — To bi se ravno v narodnih krogih ne smelo prezirati.

Dobički v denarjih tedaj, kateri pri vseh drugih zavarovalnih zavodih le v žepe delničarjev tečejo, se pri tem podvzetji domačim zavarovancem samim naklonijo. Takošni dobički tedaj, ki podpisovalcem delnic in v drugi vrsti zavarovanim koristijo, se dosedaj še pri nobenem zavodu, naj se že imenuje kakor si bodi, ponujali niso.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

VIII. pismo.

25. dne avgusta smo učitelji bili povabljeni že ob 7. uri zjutraj po programu v Stern-evo „povlaščeno kožarnico“, to je, v strojarsko fabriko, ki je v severnem oddelku mesta ob onem malem potočiču, ki Zagrebu o nalivih mnogokrat velike komedije dela. „Kožarnica“ je bila nakitjena z narodskimi zastavami, kazaje nam, da smo jej gosti dobro došli. Šli smo po fabriki od oddelka do oddelka; pričeli smo ondi, kjer mašine režejo lubje ter pripravljajo čreslo; dalje smo prišli v mlin, ki melje ježice; dalje po prostorih, kjer se kože namakajo, però, snažijo dlake, mažejo in konečno izdelujejo. Tedaj od lubja, ježic in surovih kož prišli smo poslednjič do zgotovljenega usnja razne belosti in barve. Ogled tacih naprav je dobra djanska šola za vedoželjne učitelje, in po njih tudi za mladino. Stern-eva „kožarnica“ je še le nekako začasno osnovana; ravno o naši nazočnosti so se stavila poleg nje nova in večja poslopja. — Stopivši iz fabrike zagledamo pred njo v hladni drevoredni senci kakih šestero miz; pogrnjene z sneženo-belimi prti šibile so se skoraj od množine steklenic, ki so bile napolnjene z raznobar-

vanimi in raznookusnimi pijačami, ktere svét pozná pod imeni rozolije, slivovke itd. — Vmes so stali krožniki z izbrano kruhovino. Prijazno povabljeni k temi mizami smo se radi nekoliko odteščali; kdo bi tudi ne sprejel tacega uljudnega, pa tudi zapeljivo-mikavnega vabila. Napili smo hvaležnega srca blagemu gostoljubu, želeči mu veliko srečo pri njegovih kupčijskih podvzetjih.

Prisedši od „kožarnice“ nazaj do prvostolne cerkve je bila ura že blizo 9. Z visocega stolpa je ravnokar vabil zvon k kapitelski maši; meni pa je bilo to še nekako posebno vabilo, naj bi se pospel na višave stolpove, ogledat si od tam rajskolepo panoramo. Napotim se toraj naravnost proti cerkvi, kjer so kanoniki ravnokar opravljali svoje jutranje molitve. Po kamnenih tamnih stopnicah tavalala sva z nekim sotovaršem vedno više in više, tako, da so me že prav noge bolele, predno prideva do prvih zvonov. Že od tod je lep razgled na mesto. Še eno nadstropje više prideva k velikemu zvonu, ki je res pravi velikán. Vlit leta 1843. tehtal blizo 150 centov in ima ogromen glas. Še više gori tik pod vrhno streho napravljen je železen mostovž tako, da moreš okrog in okrog zvonika. Da me je radovednost tudi še tje gori gnala, ume se samo po sebi. Kdo bi tudi tacega rajsko-lepega jasnega jutra ne želel vživati sladkote neizrekljivo krasnega daljnogleda raz to strmoglavo višino. Rajski krasnovid ima človek od le-tod na vse štiri dele sveta, zlasti pa na južno stran, kjer se razprostira doljne mesto z Jelačičevim trgom, Ilica, samostan usmiljenih bratov; lepa pravoslavna cerkev; še lepši „izraelitiški hram“; samostan usmiljenih sester itd. Pa tudi na daljavo vidiš tū tisočero reči po neizmernih planjavah proti Sisku, vojaški granici, Jaski, Karlovcu itd. Vidaželjno oko se ne more nasititi slasti, s kterimi ga napaja razgrinjajoči daljnogled. Ko po dolgem trudapolnem tapanji po tamnih, polževo-zvitih kamenenih stopnicah (menda jih je mnogo čez 200) prideva s tovaršem nazaj doli v cerkev, je bila ravno korarska sv. maša, ktera se vsaki dan z azistencijo ali z leviti opravlja. Krepki orgeljni glasovi na stranskem koru so mnogočudno odmevali po cerkvi, in svirali medigre k mašni latinski pesmi, ktero so pevci po gregorijanskih melodijah in šegah brez orgelj in enoglasno (unisono) prepevali.

Danes dopoldne je bila že tretja in zadnja učiteljska skupščina; razpravljalo se je vprašanje IV. o dolžnostih in pravicah učiteljev. O sklepu razprav venčan je bil najpred kip slavnega pedagoga Komenškega; temu sledile so mnogostrane zahvale raznim odborom; slavoklici Njeg. Veličanstvu kralju, mestu Zagrebu, predsedniku, podpredsedniku itd. Konečno je predsednik še naznanil, da se je programu dodala še produkcija na velikih stolnih orglah popoldne ob 4. uri, in na to smo se razšli. Nisem mogel drugače, da bi pred odhodom iz redutne dvorane se ne bil približal slavnoznanemu pedagogu in pisatelju Mijatu Stojanović-u iz Zemuna ter ga srčno pozdravil. Bral sem namreč že mnogo njegovih izvrstnih spisov, ter poslovenil za „Novice“ leta 1857. njegovo v „Neven-u“ natisnjeno povest „Zločinac“ (Hudodelnik). (Omenim naj tū le memogredé, da pred malo leti je nekdo posnel to mojo prestavo ter jo priobčil pod novim imenom in pod svojo „firmo“ v nekem slovenskem časniku. Mislim sem takrat tega gospodiča opomniti 7. zapovedi Božje; al prizanesel sem mu bil. Osebnost ga ne poznam; če bode pa bral le-ta moja pisma, bo že lahko vedel, da je on). Mijo Stojanović je že bolj priletan mož velike plemenite postave; po odlikovanji, s kterim se mu je mnogo učiteljev doljnih krajev bližalo, spoznal sem, da ga jugoslavenski svét visoko ceni. Drago je bilo toraj tudi meni, spoznati ga po licu.

Zapustivši redutno dvorano napotil sem se naravnost proti muzeju. O tem vendar prihodnjič kaj več. Z Bogom!

Tvoj vdani

Josip L. Železodolski.

Dopisi.

Iz Trsta 5. aprila. — Nevolja, ktera je pri okoličanih od dne do dne večja, je sad sedanjega ministerstva; bridko čutimo njegove hude udarce, katerih največ krivo je mestno starešinstvo z našima dvema državnima poslancema, ktera sta glasovala o zasilni volilni postavi v državnem zboru z ustavoverci. Ministerstvo jima je bilo za to hvaležno, kajti dovolilo je, da tržaškemu mestu bližnje občine zgubijo samostojnost ter pod mesto padejo. Okoličani so se temu z vso pravico ustavljali; poslali so proti zgubi avtonomije svoje protest, od več tisoč okoličanov podpisan; a vse to ni pomagalo nič. Kdor ni sebičen lahon, lahko čuti, da tako postopanje vladno vedno zveste tržaške Slovence zelo potrte dela. — Od kar v Rojšanu čitalnico imajo, se je ondi vse nekako predrugačilo; po pravici se sme prva občina tržaške okolice imenovati. Na veliko saboto zvečer je v Rojanski fari cerkvena slovesnost zopet bila tako krasna kakor lani. Kakor lani je tudi letos brezštevilna množica pobožnega ljudstva iz mesta došla na ta večer le-sem. Cela vas po ravnem in po hribu bila je v lučicah; stolp in farovž s svetilnicami v narodnih barvah v sredi, in vse drugo dalo je v lepi noči res čarobni pogled. Pa tudi čitalnica, krasno razsvetljena, se je odlikovala v vsacem oziru. Samo, čujte! Ljudska šola, samo po sebi lepo poslopje, bilo je ta večer temna, razen stanovanja učiteljevega. Mestno starešinstvo je svečavo prepovedalo! To je sad nove „liberalne“ ère, ki se le v brezverstvu svetiti hoče! V kakih rokah so tukajšnje šole in kakošno je šolsko svetovalstvo, o tem drugi pot kaj več.

Frickov Janez.

Iz Sodražice 5. aprila. (Naše „bralno društvo“) je napravilo na velikonočni pondeljek veselico s petjem, deklamovanjem, s podučnim in šaljivim govorom in tombolo. — Petje bilo je prav lepo, posebno lepo so se pevale pesmi „Vstanimo, zarja vstaja“, „Rado ide Srbin“ in „Naj čuje zemlja in nebo“. Peli so priprosti Sodraški fantje, ktere je učitelj g. Božič prav dobro izuril. Hvala njemu, pa pohvala tudi Vam, vrli pevci (Progarji)! Le pogum in potrpljenje! — Podučni govor je imel gosp. B. iz Dolenje vasi, šaljivega pa g. P. iz Ribnice. Govoril je namreč „o boječnosti in jezi“, ali, kakor Ribničan raje pravi, „o strahapezdljosti in srboritosti“. Že vedenje in obnašanje govornikovo vzročilo je mnogo smeha. — Po končani tomboli smo se podali z zastavami in petjem v lepo okinčano krčmo k „Stebercu“, ki je vsem tako jako dobro postregel. Tudi tukaj smo peli, govorili in radovali se izvrstno. Mnogo smeha je vzročila duda (dudelsak), ktero sta gospoda P. in G. prav dobro obdelavala. Naposled izrekam tukaj še zahvalo vrlemu rodoljubu in predsedniku „bral. društva“ gosp. Primožu Pakižu, ki tako krepko in lepo vodi društvo, in g. M. Mlekužu, odborniku društva, ki oskrbuje sobo za društvo in vsa opravila, dokler se druga bolj pripravna soba ne napravi. Živelo „bralno društvo“, živeli vrli Slovenci Sodraški! Skusite v „bralno društvo“ še vpeljati kako domačo gledališčno igro, in hvaležni vam bodo vsi domoljubi.

Iz Postojne. *) (Beseda v podporo stradajočim na Kranjskem.) Tudi pri nas smo 17. u. m. imeli besedo v čitalnici v podporo stradajočim na Kranjskem. Napol-

nila se je dvorana prav popolnoma. Gostov bilo je mnogo iz bližnje in daljne okolice, da, celo iz Ljubljane nas je počastilo več gospodov ta večer. Po dobro vbranam petji se je predstavljala gledališčina igra „Mlinar in njegova hči“, in po besedi bila je tombola. Role so se med naše diletante dobro razdelile; vsak bil je na pravem mestu; zato se je pa tudi vse brez spodtike lepo gladko izvršilo. Če pomislimo, da je igra sama na sebi težka in dolga, da je dosti sprememb na odru potreba, in da na deželi nimamo priprav na vse strani kakor v mestih, priznati moramo, da je izvršitev igre preseglo naše pričakovanje. Preobširno bilo bi popisovati vse na drobno, zato rečemo le, da pohvala gre sploh vsem, kajti vsak je svojo nalogo dobro izvršil. Posebno pa se je odlikoval gospod Silvester kot „mlinar“; reči smem, da ni lahko mogoče ono nalogo boljše izpeljati; za njim pa gospodičini Šebenikovi in Ditrihovi. Ta večer so naši diletanti sploh pokazali, da so jako zmožni tudi resne igrokaze na zadovoljnost občinstvu predstavljati. Naj bi se tedaj igrokazi v čitalnici pogostoma ponavljali! Čisti dohodki „besede“ so znesli 121 gld. 70 kr., ki bodo marsiktero solzico stradajočim obrisali. V ta znesek sta pa všteta čitalnici izročena posebna milodara gosp. Antona Dekleve iz Postojne, zdaj v Gradcu, s 30 gold., in pa bivšega postojnskega lekarničarja gosp. Andreja Gottsberger-ja v Gradcu z 10 gold.

Iz Idrije 6. aprila. *) — Dopis v „Danici“ od 5. januarija, ki je nekoliko grajal cerkveno godbo, je v dotičnih in viših krogih tako silno senzacijo izbudil, da še ni ne konca ne kraja srditosti; kmalu bi se bila menda že sodniška preiskava pričela, da bi se bil zasačil oni grešnik, ki se je drznil kritikovati to, kar je doseglo vrhunec vrhovne izvršenosti — škandalozne! A pardon! kmalu bi se bil zarekel! — ki se je drznil — hotel sem reči — vtikati se v stvari, ktere bi morale biti monopol le prvih reprezentantov godbine umetnosti. Pa je tudi res grdo, da se taki „pobje“ podstopijo, spregovoriti o „akordih“, ki še škanta v rokah ne znajo držati! Prav prijazno Vas moramo tedaj opomniti, da starokopitnosti ne stavite ovér; le lepo na starem se izgledujte, staro posnemajte; potem ste gotovi, da nobena lastovka se ne bode vgnjezdila v cerkveno podstrešje; potem ste si gotovi takega cerkvenega petja in sprevoda takega godbinega, ki spominja na celo vrsto Čekovniških hlode pripeljajočih voz. Kot star „škant“ je tudi le star „sopran“, star „alt“, stara zanikarnost največ vredna, kajti pobožni naj se v cerkvi kratkočasijo in smeja, namesti da bi po slovesno-cerkveni godbi se povzdigovali v sveta čutila. Al ne samo največ vredna je stara stvar, — se ve, da je tudi najlepša. Ako se človek bavi z estetično-lepimi stvarmi, se tudi omika in srce se mu oblaži. Ta nebeška moč se sploh pripisuje godbi, in če kje, gotovo tukaj nebeška potinja ni svoje naloge srečno rešila, kajti neobtesanost nekterih godcev še hrbtu tovarševemu ne prizanese „bunk“, ako neče prenašati „oslov“ in enakih psovk, s kterimi se sploh bratovska ljubezen med godci in veselje do umetnosti goji (!). Umetnost ne trpi nikdar nobene sile, zato pa tudi naša godba sploh ne napreduje. To je Ahilova peta, za ktero pa merodajniki ne vedó ali vsaj nočejo vedeti. — Še prav lepih čink bi hoteli brez „špice“ (klarineti) zapiskati, — ali za zdaj naj prenehamo, nadjaje se, da merodajniki in vsi oni, ki ne trpé, da se javna reč javno pretresuje iz namena, da bi se napredek ovirajoče napake odpravile, svoj upliv obrnejo tje, kjer ga je treba, da se „škandal“ odpravi, potem — „bode že šlo“!

*) Po naključbi zakasnjeno.

*) Drugo drugi pot.

Vred.

nica je tudi gnojnica. Ona je posebno dobra za deteljo, repo, zelje, tobak. Gnojnica se od gnoja nikdar ne sme čisto pobrati, sicer se gnoj preveč posuši, in svojo vrednost zgubi;

kri. Pomešana z vodó rastlinam dober živež daje; voda, v kateri se lan ali konoplje godí, je tudi dobra za gnojenje, ker ima mnogo solí in gnjilca v sebi;

lug. On ima mnogo pepelnastih solí. Poleti naj se samo med dežjem ž njim gnoji; drugači je premočan.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Borba o avstrijski ustavi.

Nikakor ni lahko v kratkem opisati sedanje avstrijske razmere, še manj je pa prijetno to delo. Avstrijski konstitucionalizem, na paragrafe zidan, je bizantinskega značaja. Razne borbe segajo manj v jedro stvari, kakor v oblike njene. Ne rečemo, da bi konstitucionalizem avstrijskim narodom koval verige, kajti za to mu manjka moči; marveč trudi se le s krpanjem pavlihove jopice, ki so mu jo sešile zvijače, demoralizacija in umetno stvarjena večina, in bi rad, da bi cesarstvu bila železna srajca. On dela na to, da bi en narod še dalje gospodoval nad vsemi drugimi, da bi liberalno centralistična stranka krmilo vodila v državi in to v podobi nekakega konstitucionalizma na videz. V ta namen birokracija dela v zvezi z najkrajnjim absolutističnim liberalizmom, kteremu naj se s poti spravijo vse ovire. Tako se najliberalnša ustava brani s samo silo. Oni, ki se poganjajo za nespremenljivost ustave, strižejo jo in prirezujejo po svoji všeči, spreminjajo jo in vedno obšivajo z novimi krpami zato, da bi narodom ubranili svobodno gibanje in se ne bi zadostilo njihovim potrebam in željam. Ker pa národi, ki so si ohranili národni, katoliški in monarhiški čut, v svojem delovanju niso edini, prav zato je centralizem in liberalcem mogoče, zmagovati nad uporom onih elementov, ki bi zedinjeni bili konservativna velemoč.

Odkar se v Avstriji borimo o ustavi, pokazali ste se le dve načeli. Prvo velevala, vrniti se k zgodovinskim in národnim izročilom. To federalno načelo išče državne moči v različenosti, v tem, kar so stvarila stoletja in kar more strpeti stoletja, ter želi prestol habsburške rodovine utrditi z zadovoljnostjo avstrijskih národov. Ta pot je naravna in zgodovinska resnica; ona je tudi praktična ozir državnega mehanizma, kajti ona se opira na kraljestva in dežele, ktere vežejo iste koristi in iste nevarnosti, ter je pripravna ohlapiti železni obroč, s kterim Avstrijo obdajete dve skupini velikih plemen.

Sloga národov, pripoznavanje raznih narodnosti, njihovo pobratimstvo, avtonomna in federativna organizacija nikdar ne more služiti revoluciji, ktera vničuje vse zgodovinske pravice in podira ono, kar se vjema z naravnim redom. Revolucija vselej v zvezi dela s centralizacijo; kajti revolucija potrebuje enega ognjišča, enega glavnega mesta, ktero hoče gospodovati nad vsemi pokrajinami in zbrisati vsa národna, verska in družbinska znamenja; ona potrebuje kotla, v kterem naj bi ogenj strasti, prekucij, demoralizacije in sebičnosti, vero, vsa izročila in narodnosti stopil in iz njih zvaril ali skuhal materijalizem. Tako središče si je revolucija naredila v Parizu, ki Franciji pije življenje, in pa na Dunaji, ki žilo življenja podvezuje različnim avstrijskim narodom. Ne pretiravši sme se toraj tudi reči, da boj med federalizmom in

centralizmom v Avstriji nič drugega ni, nego boj konservativnega načela z revolucijo. Revolucija, ki se vselej brati s centralizacijo, dobro je to previdela ter si je vrh tega še v birokraciji iskala in našla apostolov socijalizma. Pozno so to zapazili avstrijski konservatisti. Krona se je v zadnjih časih po mnogih nesrečnih skušnjah določno nagnila na stran národov, toda, žalibog, še le potem, ko je zgubila polovico svoje moči, da, naravnost recimo, svoje neodvisnosti.

Tudi aristokracija je na Českem in Marskem stopila v federalistični in národni tabor. Najbolj pa je te razmere razumel slovanski narod, ki je med vsemi narodi najbolj konservativen, ter je ondi, ker je dosti omikan, dunajskim naklepom postavil nepremagljiv upor.

„Przegład Lwowski“

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

IX. pismo.

O zagrebškem muzeji Ti imam, dragi pobratim, danes po obljubi kaj malega povedati. Osnažili in prebarvali so bili v njem menda malo poprej dotične omare, in je bilo toraj vse še bolj novo in tudi še ne dovolj vredjeno. V peterih sobah je razpostavljeno na ogled mnogo raznovrstnih reči, in sicer v 1. sobi starinstvo, med kterim me je posebno zanimivala odvita mumija iz Misira v Egiptu. V 2. sobi je mnogo slik, orožja, oklepov itd.; v 3. se vidijo zopet slike, okamine, starinsko orodje itd.; v 4. se stavlja na ogled zlasti veliko starodavnega denarja; v 5. pa narodne oprave in več enacega. Bolj na drobno je ta muzej popisal že naš rojak g. Dr. Ž. leta 1864. v „Novicah“, kjer na 359. strani lahko kaj več o tem bereš.

Popoldne sem šel še enkrat pregledat razstavo učnih pripomočkov; pri tej priliki sem zapazil med drugim dragoceno knjigo z fotografiranimi obrazi hrvaške zemlje, in na svoje veselje videl v tej zbirki tudi oddelek daleč slovečih „plitviških jezer“, v ogulinski graničarski polkovini, kterih sliko nam je bil obljubil darovati zamrlí „Slavjanski jug“. Škoda, da ni bilo časa, pregledovati zanimive te knjige bolj na tančno. Pa tudi še drugo znamenitost sem bil zapazil o tej priliki, namreč potopis (v rokopisu) z ročnimi slikami našega vrlega rojaka Jak. Šašel-a, ki je bil v svojih mladostnih letih pod rajnim dr. Knobleher-jem ud centralno-afrikanske misije, ter prišel bil noter do Hartuma. Neugodne podnebne okoliščine prignale so bile tudi tega rojaka nazaj v domovino, in biva zdaj kot dobroznani puškar, graveur in slikar v Karlovcu. Omenjeni potopis obsega njegove pototne spominke v Afriki.

Ko sem bil tedaj razstavo še enkrat pregledal, sem se poslovil od lepega realkega poslopja, brž ko ne, za vselej, ter napotil se proti prvostolnici. V bližavi stolne cerkve se je že nahajalo mnogo učiteljstva in odlične gospode obojega spóla, in ko ura odbije štiri, hiti vse v znotranje prostore. Zdajci zadonijo ogromne orglje v polnosti vseh spremenov; njihov orjaški glas odmeval je po obširnih prostorih tako, da se je vkljub svoje velikosti skoraj stresala cerkev v svojih podslombah. Zatem so se preskušali posamesni spremeni, pa tudi združenih njih več skupaj; iz vsega se je moglo spoznati, da roke skušenega veštaka (domačega stolnega organista) izmikujejo ogromnim orgljam harmonične glasove. Med tem, bi djal, cerkvenim koncertom šel sem pregledat poleg zakristije stoječo zakladnico, ktera je bila danes odprta, in je njene dragocenosti razkazoval

neki duhovnik (brž ko ne stolni kaplan). Koliko se tu vidi zlata, srebra, biserov itd., težko je povedati; — kdor pa take dragocene zaklade pregleduje, ta se tudi ne čudi, da dandanes tako pogostoma kričijo liberalci: čemu je toliko bogastva „mrtvi roki“! Se vé, da marsikteri bogatinci naših časov, zlasti oni „s kljukastimi nosovi“ bi radi kupovali za strgane in zamazane bankovce dragocena cerkvena orodja in oprave. Tako bi se na pr. lastniku keliha, ki tehtja 5 funtov suhega zlata; — dragocene zlate skrinjice, v katero se veliki četrtak shranijo sv. hostije; prekrasne monštranice iz suhega zlata, ki je vsa nakitjena z raznovrstnimi biseri in žlahnimi kamni, in sploh premnogih dragocenosti, ki se tukaj shranjujejo: takim lastnikom bi se ne bilo treba potem bati, da bi utegnil danes ali jutri „krépati“ papir. Pravijo, da je ta zakladnica vredna nad 5 milijonov goldinarjev; toraj bi bilo treba šteti lepe kupe bankovcev, če tudi bi sami „tavžentarji“ bili, ako bi se vse to plačati hotelo. Take nesreče naj vendar Bog milostno obvaruje zagrebško prvostolnico vse sedanje in tudi prihodnje čase.

Ko pridemo okoli 5. ure iz Kraljeve cerkve, zagromi od zgornjega mesta na enkrat strel. Kaj pomeni to? Po programu se je imela ob 5. uri vršiti velika produkcija zagrebškega požarnega društva, in sicer na Jelačićevem trgu. Vdrugič in tretjič ponovljeni strel kliče društvo kakor tudi gledavce skupaj, in hipoma se je vse trlo ljudstva po imenovanem trgu. Kmalu začujemo iz daljave glas trombe; zdajci za tem rožlanje bližajočih gasilnic in družih vozov z raznovrstno novosegno gasilno robo; ko je vse to dospelo, začnejo jaderno gasilci vzdigovati sestavljene lestvice od dveh strani na 2 nadstropji visoko, palači enako g. Stanković-evo hišo, ki stoji na zapadnem vogalu Jelačić-evoga trga. Od južne strani so zlezli gasilci po teh lestvicah noter gori na streho, razbili posamesne opeke, pospenjali se po narejenih luknjah v strehi celó na njen vrhunec, drzovito hodili po njenem slemenu, in jeli zdaj od dveh strani v tako polnih curkih vodo po „mešinah“ (hrvaški izraz za „Schlauch“) brizgljati po strehi, da je bila hipoma mokra, kakor bi bila polita od najhujše deževne plohe. Dokončani tej skušnji sledilo je ponarejanje rešitve pohišja in ljudi iz gorečih poslopij. Po navpik k hišni steni prislonjeni lestvici pospeli so se nekteri gasilci v drugo nadstropje, zlezli skoz odprta okna, potegnili k sebi po vrvci široki platnen, noter do tal segajoč žakelj, ter jeli spuščati, potem ko so ga pred hišo stoječi gasilci nekoliko na pošev zategnili, po njegovem osredji enako po dolgi cevi pohišja in tudi otroke iz sobe družega nadstropja doli na trg. Veseli smeh je pozdravljal vsacega pobalina, ki je skoz dolgi žakelj prifrčal iz družega nadstropja v naročje na trgu stoječih gasilcev. Kakor je bila ta poskušnja zabavna in smešna, tako resnobna je bila druga, ko so posamesni gasilci škakali z visocih oken družega nadstropja doli na trg v ta namen po njihovih tovarših razpete rjuhe (rantahe). Precej pogumen, da, celó predrzen mora biti ta, ki poskoči raz tako visočino. Šrečno pa se je izšla tudi ta poskušnja. Poslednjič so se gasilci spuščali še po samih vrvéh s strešnih oken in z oken družega nadstropja doli na trg, in ko so bili vsi zopet na tleh, ter se je razna gasilna priprava naložila na vozove, zagodla je društvena godba novo, nalašč za to produkcijo sestavljeno popotnico, in vsi gasilci s sikalnicami in drugimi vozovi, ki so bili naloženi z za take potrebe pripravljenim orodjem (sodovi za vodo, lestvicami, vrvmi itd.), so defilirali po ban Jelačić-evem trgu. Ljudstva je bilo vse črno; ves Zagreb je bil menda na nogah, ter gledal produkcijo te zares koristne naprave. Se vé, da taka družba mora tudi ob času, kedar res kje gorí, vedeti,

zakaj da je; ne sme pa biti taka, kakor nekje drugod, kjer o požarih bojè tako išče ognja, kakor Ribničan svojega „kojička“. — Tu Te za danes zopet zapustim s srčnim pozdravom.

Ves Tvoj
Josip L. Železodolski.

Slovansko slovstvo.

* *Propovjedi O. Arkangjela Kalića*, Dobrovčanina reda sv. Dominika, priredio za tisk Kan. Stj. Skurla, prišel je v tiskarni D. Pretnerjevi 1. zvezka 1. del ravnokar v Dubrovniku na svetlo. Priporočali smo v našem listu že Kalićevo delo, ki bi bilo imelo že lani na svetlo priti, ko pa so zadržavale mnoge ovire. Zdaj je natisnjen 1. zvezka 1. del, in predbrojniki imajo priliko prepričati se vrednosti Kaličevega dela, ki bode obsegalo 3 zveske na blizo 550 stranéh; cena naročnikom je 3 gold., knjižarska pa 3 gold. 60 kr.

Dopisi.

Iz Trsta 11. aprila. — Milostljivi škof dr. Legat obhaja danes 25letnico posvečenja škofjega. Spomenica v pismih latinskih, italijanskih, slovenskih, nemških in hebrejskih čestita visokočastitemu škofu k temu dnevu in izrazuje mu zasluženost spoštovanje. V Trstu škofijstvo res ni na rožice poslano.

Iz Tominskega 12. aprila. — Da duševni boj se bije na polji časopisja, je treba; a treba je tudi dostojnosti o izbiri in rabi orožja, da se čitajoči narod izobražuje, blaži, krepi in značajno povzdiguje na više stalo. Ako pa naši „vitezi“ časnikarski brezozirno v rokavih na ulico stopijo, se tam lasajo in s kamenjem pobijajo, to je grdo, je pohujšljivo. S prepričanjem naj drug družega zmaga, a ne s kolom! Tudi nasprotnik mora se spoštovati, a ne psovati, da se mu pot do sprave ne pregradi. Inače, ako razvidi, da si ž njegovim poginom kalí svoje rasti gnojiti prizadevaš, umirajoč še bode se maščeval nad teboj z enacim orožjem. — Da je „Soča“ g. Črneto ostro grajala in nezaupnico od Kraševcev mu poslano proglasila, je prav; kajti on se je pregrešil, ločivši se od politike Slovencev; a da blato na njega meče z objavo golča, da se je obesil, to ni dostojno, to je surovo, strastno, preočitno tendencijozno. — Tudi goriškemu dopisniku v št. 40. „Slov. Nar.“ se na prvi pogled pozná, da ni mu razum, nego strast besede v peró narekovala. Čitaje napis: „iz Gorice 5. marca“ sem miloval možiceljna, da je s časom za en mesec za nami. V stavku: „že zdaj ima Soča dvakrat toliko naročnikov, kakor je imela „Domovina Marušič-Winkler-Črnetova“, je prav otročja srboritost, enaka oni „Primorčevi“, ki je tudi v eno mer se hvalil, kako je Primorcem „dragi Primorče“ priljubljen, dokler ni dušice izpustil. Poštena „Domovina“ se vé da je bila trn v peti oni stranki, kterej organ je „Soča“. Napad na gosp. Winkler-ja, kakor rovarja za Auerspergovo vlado in za na-zid-pritiskalce Slovanov, je iztok gnjeva dopisnikovega. Se vé, da je Winkler ces. uradnik pod Auerspergovo vlado; mar dopisnik tirja, da bi s Hohenwartom vred tudi Winkler bil odstopil? Ministri ~~od~~stopajo, da drugim prostor dajo; uradnikov zarad spremembe ministrov zdaj še nihče ni odstopil. O na-zid-pritiskanji Slovanov po Winkler-ji govoriti mi treba ni; kdor Winkler-ja pozná, ga tudi ceniti zná. Kdor koga izpodriniti hoče, ga obrekuje in črni: kdo po takem ne vidi, kam pes taco moli? Nikar ne prodajajte kaj tacega za domoljubje; to ni družega kakor strast ali pa kruhoborstvo. Vsaj se poznamo. Dokažite svoja dela —

Kdor je tako nabral en mernik ali več mernikov kebrov, naj jih nese predstojniku kmetijske podružnice svojega okraja, ali županu svoje soseske ali pa fajmoštru svoje fare, da jih zmeri, koliko jih je nalovil, in potem brž družbi kmetijski v Ljubljano naznani, koliko jih je kdo nalovil in kateri dan.

Glavni odbor družbe kmetijske se nadja, da bodo gosp. predstojniki kmetijskih podružnic, gosp. fajmoštri in župani ta mali trud na korist domačemu kmetijstvu radi žrtovali, da sprejemajo polovljene in umorjene kebre, — da jih merijo, kolikor jih je kdo nabral, in da naznanijo brž odboru imena tistih, ki so kebrov nalovili in kedaj so jih jim prinesli, da se jim potem darilo izplača. Tem bolj pa se je nadjati te domoljubne pripomoči od omenjenih gospodov, ker jim nalovljeni kebre ostanejo v last; saj so, kar se jih ne dá kuretni pozobati, ki jih rada žrè, posebno dober gnoj, čegar mernik je po preiskavah kemikarja prof. Stöckhardt-a po gnojilu svojem vreden okoli 20 krajc.

Gospodje podružnični predstojniki, župani in fajmoštri se tedaj vljudno prosijo, da to reč drage volje v svoje roke vzamejo, priporoča se pa ta reč tudi gosp. učiteljem ljudskih šol na deželi.

Odbor c. k. družbe kmetijske.

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

Spisal Franjo Kuralt.

(Dalje.)

V.

Za dobro obdelovanje zemlje potreben je tudi dober plug.

Ni ga tako potrebnega in koristnega orodja za poljedelstvo, kakor je plug (drevó). On preobrača in rahlja zemljo, pospešuje delovanje zraka na zemljo, pokončuje plevél, podorava gnoj in ga z zemljo pomeša, pripravi zemljo za setev in pokrije tudi seme.

Akoravno plug tako važna dela, ktera rastlinski rasti mnogo pripomorejo, in žetev povikšajo, opravlja, vendar je malo poljedelcev, kateri to spoznajo, in si za svojo zemljo in njeno obdelovanje sposobnih plugov napravljajo.

Poljedelstvo je tudi že v tem obziru jako mnogo napredovalo, akoravno je mnogim poljedelcem še to neznano, in si pluge le po starem kopitu zmirom še narejajo in take upotrebljujejo.

V novejih časih naredili so učeni poljedelci različne pluge, kateri se drug od drugega v tem razlikujejo, da so nekteri posebno za rahlo, drugi zopet za težko zemljo sposobni, nekteri za planjavo, drugi za hribe, nekteri za plitvo, drugi za globoko oranje.

S takim plugom se more za njega pripravna zemlja mnogo boljše obdelati, kakor pa z drugim. V novejih časih rabi se plug za globoko oranje, kateri je jako koristen za poljedelca.

Tak plug zemlje ne preobrača, nego jo v globočini samo zrahlja. Tako zrahljana zemlja se lahko v globini z mokroto napoji in rastlinam hrano pripravlja, ko jim nasproti voda nad koreninami navadno škoduje, da gnijijejo.

Težka zemlja se boljše zrahlja ter postane bolj suha in rodovitna. Rahlja zemlja pa zopet več mokrote v-se vzame, in te rastline v taki zemlji jako potrebujejo. Korenine si lahko tudi v globočini živeža iščejo, ako je zemlja zrahljana. Orje se mnogo laglje, ker drug plug ne zadeva na take zapreke.

Ker pa ni vsakemu poljedelcu mogoče, za vsako oranje poseben plug imeti, drugega za plitvo, drugega za globoko oranje, za težko zemljo drugega in spet za

rahlo drugega, zato mora poljedelec paziti, da, kolikor mogoče, je njegov plug popolnoma, da more svoje delo dobro dovršiti.

Imeti mora zatoraj v obče plug dobre lastnosti, ktere so za dobro obdelovanje zemlje neobhodno potrebne.

Dober plug mora tedaj biti:

1. močno narejen, da lahko pri oranji vsako zapreko premaga;
2. ne sme biti predrag;
3. biti mora tako narejen, da ga vsak kolar in kovač lahko popravi, ako se je kaj pokvaril;
4. mora lahko in sigurno iti, da se živina preveč ne vtrudi, da ga orač more lahko voditi in ravnati, ako hoče globokeje ali plitveje orati;
5. mora male zapreke premagati in ne uhajati iz tira;
6. črtalo naj reže navpik, lemež pa vodoravno; zemljo mora polagoma vzdigovati in popolnoma preobračati; to pa najbolje opravijo plugi z vrteničasto desko;
7. deska in podsadno lice naj bodete železni ali pa vsaj z železom okovani, ker se tako zelo ne drgne in živina mnogo manj trpi;
8. za težko zemljo bodo naj bolj močni, za rahlo zemljo pa bolj lahki plugi.

To so glavne točke, ktere mora imeti vsak dober plug, da se delo more dobro dovršiti, in da se živina po nepotrebnem ne muči.

Dragi poljedelci! zljajšajte si svoje delo in zboljšajte si svoje pluge. Slab plug Vam in živini težave dela, zraven pa še delo slabo opravlja, — in nasledek vsega tega je manjši pridelek.

Popotni opazek.

Kdor koli ima veselje nad velikim napredovanjem v sadjereji na Kranjskem, mora mu letos veselja igrati srce o pogledu, kako vsako sadno drevo, mlado ali staro, majhino ali veliko neizrekljivo lepo cvete in obeta obilo povračilo za delo in trud, ki ga je gospodar na-nj obrnil.

Al zelo žalostno je videti, kako ves lep pogled na cvetje, vse upanje okusnega pridelka, vse povračilo stroškov in truda po zanemarjenem obiranju gosenic gré pod zlo, zlasti pa, da so se tega vkrivili ljudje, ki so prejeli od kmetijske družbe svetinje za pridno izrejo sadnih dreves, zlasti ob veliki cesti. V črne bukve ž njimi!

Dr. Orel.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

X. pismo.

V zadnjem pismu, predragi prijatel, Ti nisem mogel vsega naštet, kar sem videl in doživel 25. avgusta v Zagrebu. Slušaj me toraj še dalje.

Po končani ognjogasilni produkciji sem šel ogledat še izraelski hram, to je, judovski tempelj. Oni stoji blizu Jelačičevega trga, in reči se mora, da je zal od zunaj, prekrasen od znotraj. Ta čast se Abrahamovemu zarodu mora dati, da za blišč svojih tempeljev ima veliko vnemo in skrb, kar mu je tem lože, ker imajo ti ljudje dovolj „pod palcem“. Videl sem krasni judovski tempelj na Dunaji; al reči morem, da zagrebški mu ni zadej; da, kmalu bi mu dal predstvo. Lepi denarci so se morali potrošiti za to stavbo. Ker je bil ravno petek, tedaj predvečer sobote — judovskega praznika — šli smo tudi proti noči še k njihovi božji službi. Glasno-vršeče orglje so prav dobro pospremljevale vbrano

petje na koru, kakor tudi res vrlo umetne glasove rabinarjeve, ki je pel pred oltarjem. Ta mož kot pevec bojè na daleč okrog slovi. Tudi osvečava po svetišču bila je posebno bliščeča.

Iz judovskega svetišča prisedši napotili smo se naravnost proti reduti k svečanemu koncertu, kateri se je imel pričeti ob 8. uri na slavo dvestoletnice Jana Komenskega. Gledišni oder je bil nakitjen s kipom Komenskega; vse točke so se vršile posebno dobro, tako, da po končani vsaki ni bilo ploskanja in slavlalicev ne konca ne kraja. Slišali smo pa ta večer tudi res izvrstne glasove tako v petji, kakor tudi na glasoviru in drugih muzičnih orodjih. Tudi Nedvedova „Popotnikova pesem“ (slovenska) je stala kot 5. točka na programu; dalje srbsk zbor, česk zbor itd. 2. točka je bil prolog, sestavljen in vrlo dobro prednašan po gledališkem ravnatelju Josipu Freudenberg-u. Zlasti sklepne besede:

„Skupštini toj slava uvijek cvala

Kô ju sebi ona stvoviti znala“

so bile s posebnim navdušenjem pozdravljene, od galérij doli pa je prifrčalo med tem enako belim golobičicam na stotice lično tiskanih iztisov prednašanega prologa, ktere ga smo raznesli kot drag spominek menda po vseh pokrajinah velečastne majke Slave. — Po končanem koncertu smo si šli v družbici dobrih prijateljev iskat kaj večerje, za katero se nam je pa dovelj tesno godilo. Se vé, da toliko tujcev je lahko djalo Zagreb že za marsikako reč v teh treh dnevih na „suho“. — Pa še nekaj družega se mi je bilo pripetilo ta večer; zgodilo se mi je bilo namreč enako unemu popotniku, ki je šel iz Jeruzalema doli v Jeriho. Kaj? kaj? me utegneš praskati: ali si bil med razbojnikove padel? Da, da! dragi moj, bilo je blizo tako, samo z razliko, da mi ni šlo ta večer v penklje za denar, ampak za — lasé. „Otekle“ lase mi bi bili radi priskrbeli po hrvaško-narodni šegi neki dobri prijatli za prihodnje jutro, in treba mi je bilo res skoraj orjaškega boja, da sem prišel — o pravem času k počitku in tako otet bil proteče sile. —

Čas mojega bivanja v Zagrebu tedaj je bil minul, minul pač prežgodaj, kajti dnevi, ktere sem ondi preživel, ostanejo mi v najprijetnejšem spominu, ter nepozabljivi za čas življenja mojega.

Zgodaj zjutraj 26. dne avgusta vstanem. Ta dan je bil namreč napovedan za izlet v Križevce v ondotno gospodarsko šolo. Ker se človek mora učiti, dokler je živ, zato sem se hotel vdeležiti tudi tega izleta, česar tudi ne obžalujem. Prvo, kar sem to jutro storil, bilo je, da sem se srčno zahvalil gostoljubu gosp. Jeglič-u za preprijazni sprejem v njegovem stanovanju. Ni namreč mala reč to človeku, ki ima vsak trenutek dneva odločen za mnoga svoja opravila, sprejeti za cele tri dni sedem gostov pod svojo streho in v svoje lastno stanovanje. (Naj bode toraj blagemu g. rojaku srčna zahvala s temi vrsticami še enkrat izrečena!). Potem pa sem spravil v naglici skup svoja mala kopita, poslovlil se od Zagreba ter napotil se proti kolodvoru. Na tej poti sem videl prvič in slišal streljanje z mitrelesami — onimi novimi topovi, na ktere kot na svojo najdbo so stavili Francozi pred zadnjo vojsko s Prusi posebno zaupanje; al poslednjič bili so od svoje lastne najdbe prav po besedah prislovice: „kdor drugim jamo koplje, sam va-njo pade“ neusmiljeno kropljeni. Ko prihitim na kolodvor, bila je tu pri denarnici tolika gnječa, da je bilo strah. Res ne umem, zakaj da na večjih kolodvorih, in zlasti kedar več vlakov hkrati odhaja, samo en denarničar oddaja vozne listke. Blizo cele ure smo se bojevali okrog malega okenca, pa vse zastonj; ni bilo moč blizo priti. Ker pa se je bližal že čas odhoda, grem na dvor, kjer so vozovi že pripravljeni

stali. Tukaj mi je bilo naznanjeno, da se smem kar vsesti v voz, ter da morem plačati voznino med potjo konduktêru, kar se je tudi zgodilo. O daljnem potovanji proti Križevcem itd. zveš kaj več v prihodnjem pismu. Zdravstvuj! Ves Tvoj

Josip L. Železodolski.

Slovensko slovstvo.

* *Popotvanje v sveto deželo, v Egipt, Fenicijo, Sirijo, na Libanon, v Carigrad in druge kraje* — se imenuje 26 pól debela knjiga (ponatis iz „Danice“), ki jo je gosp. Luka Jeran na svetlo dal ter se na prodaj dobi pri M. Gerberju in družih bukvarjih.

Že ko je „Danica“ prinašala potopise, jih je gotovo radosten prebiral vsakdo, kogar mika zvedeti kaj več in bolj na tanko o onih nam zgodovinsko najimenitnejših krajih, pa tudi družih turških. Kar se je v časniku na posamesnih listih bralo, ima čitatelj zdaj v eni knjigi skupaj pred seboj. Prečastiti gospod pisatelj je vse te kraje leta 1866. sam obhodil, in kar je svetá in ljudstva videl in kar je zanimivega doživel, je popisal tako mično in lepo, da čitatelju stoji pred očmi, kakor da bi sam ondi bival. Privzel pa je tudi marsikaj iz zgodovinskih in družih bukev, kar se mu je potrebno zdelo, da je podoba kraja in ljudstva popolnoma. In tako smo Slovenci po tej knjigi dobili drugi izvirni potopis, ki vredno pomnožuje slovstvo naše; prvi je bil zanimivi potopis ranjcega gosp. prošta Mihaela Vrnet-a leta 1859., ki so ga „Novice“ prinesle in po kterih se je potem napravil poseben natis. Jeranov potopis je za 9 let novejši in obsega več zemlje, tedaj bode ta knjižica dobro došla tudi onim, ki potopis Vrnetov imajo. Toplo jo tedaj priporočamo vsacemu, kdor na tanko želi poznati imenovane kraje, ljudi, njihove običaje in šege itd. Brez popotnih težav in stroškov si prisvoji po tej knjigi znanstva obilo, sedé doma pod streho, kjer ga ne prepeka afrikanska vročina in mu ne pretí mnogo neprijetnosti in nevarnosti, ki jih popotnik strpeti mora na potovanji v teh krajih; vsaj sam pisatelj pravi:

„Dobro ti je res po širnem svetu,
Ako imaš žepe polne cvenka;
Vendar dom stoji ti v lepšem cvetu,
Zvon domači ti najlepše klenka“.

* Za slovenske ljudske šole je gosp. Janez Lapajne, zdaj nadučitelj v Ljutomeru, spisal in s 95 slikami razjasnil knjižico, ktere je ime „Geometrija ali merstvo“ in se za nizko ceno 30 krajc. dobi pri Milicu v Ljubljani. Al ne samo ljudskim šolam, v kterih se po novih postavah mora nekoliko učiti geometrije, ki je podlaga pravilnemu risanju, bode dobro došla ta kratko in jasno pisana knjižica, temuč tudi onim našim umnim obrtnikom in rokodelcem (mizarjem, tesarjem, zidarjem itd.), kterih opravilstvo se opira na merstvo. V „dodatku“ pa ima ta knjižica še nekaj, kar povzdičuje vredno delce, in to je razlaganje metrične mere (dolgotne, kvadratne, kubične, posodne in utežne). Kolikor držav, toliko različnih mer je dandanes; al to bode kmalu drugač; edinost v meri in vagi se bode vpeljala in v našem cesarstvu se bode od prihodnjega leta začeni do leta 1875 že smela rabiti nova (po francoski) osnovana mera in vaga, od leta 1876. naprej pa se bode morala rabiti, ker bo edino veljavna, kakor je dandanes novi denar namesti starega. In „dodatek“ te knjižice lepo umevno razlaga, kaj je meter, decimeter, centimeter itd., — kaj je liter, deciliter, centiliter itd., kaj je gram, dekagram, hektogram itd. Vsega tega ni treba po družih knjigah iskati; ta knjižica mu jasno pové.

druga. To pa je gotovo: če nemški ustavoverni stranki v Avstriji obveljaj vzdržati se, trdna tla pod svojimi nogami si vstvariti, zveste ustavake, energične možé in take, ki vedó, kar hočejo, na čelo postaviti in vso „poravnarijo“ za zmirom vničiti, potem bodeta nemški duh in nemška moč prerila noter do jadranskega morja, ktero prav po naravi mora nemško biti. *) Nemštvo ima tudi na obalah Adrije varovati svoje koristi; da se bode to zgodilo, temu priča so nam dogodbe leta 1870. in 1871.

Dr. Klun tudi v tem članku našteva Slovence ter jih našteje 1 milijon in 356.000, in sicer: Beneških Slovencev 26.000, Ogerskih 50.000, Koroških 100.000, Štajarskih 380.000, Primorskih 370.000, Kranjskih 430.000. Kranjska dežela je po takem po številu svojih prebivalcev in ker ni pomešana z Nemci, prav za prav namestnica Slovencev. Ona je tedaj sredotočje Slovencev; al treznejši Slovenci na Štajarskem skrbijo zato, da se ne raztrga na dvoje „zeleni Štajar“ („grüne Steiermark“) in se temu razdvojitvu krepko ustavljajo iz finančnih (denarnih) ozirov.

Zeló obžalovati je, ker je Kranjska dežela vedidel revna, da je fanatični katoliški duhovščini (le prav prav malo duhovnov je na Kranjskem, ki niso fanatični narodnjaki in ultramontanci) pripuščeno, nabirati darove za papeža in na tisoče frankov izpuliti stradajočemu ljudstvu z moraličnim pritiskom, zraven tega pa zabavljati vladi, da davkov ljudstvu ne odpusti toliko, kolikor ti prenapetneži zahtevajo. Da bi se omika med ljudstvom širila, stare šole predrugečile, nove naredile in tako blagostan dežele pomnožil, na to „voditelji“ in „ljubljeni“ naroda še ne mislijo ne, le na to gré njih delovanje, da narodno vrtoglavnost zmirom više in više natezujejo na škodo blagostanja in nravnosti“.

Tako med mnogim družim piše dr. Klun o Slovincih.

Drugi pot na sitice denemo to Klunovo „Wacht am Rhein“.

(Kon. prih.)

Časništvo.

Iz Črnovic v Bukovini nam je došel nov časnik, ki je začel ta mesec izhajati v nemškem jeziku pod imenom „Der Patriot“ (Domoljub) in bode po eni pôli hodil na svetlo vsak teden enkrat; cena mu je za pol leta 3 gld., za celo leto 6 gld. — „Patriot“ bode, kakor program njegov pravi, stal v vrsti opozicije proti centralizmu in bode zagovarjal pravice dežel in narodov v ta cilj in konec, da po zadovoljstvu vseh narodov Avstrije močna postane. Bukovina je v marsikterem oziru svetu neznana dežela; „Patriot“ hoče njene razmere in potrebe odkritosrčno razkladati in preganjati krive misli, ki jih svet ima v Bukovini. S takim programom dobí avstrijsko časništvo nov list, ktereга vsak protivnik pogubnega centralizma more radostno pozdravljati.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XI. pismo.

Preljubi! Zvest svoji obljubi Ti hočem danes opisati izlet v Križevce dne 26. avgusta. Ob pol 8. uri onega jutra odrinili smo bili po novi, nedavno dodelani ogerski železnici, ktera je véz južne železnice med Zagrebom in Zakany-om na Ogorskem. Po prostra-

*) „Mi od Nemcev v Avstriji ne pričakujemo tega“ — opazuje vredništvo „Ausland-a“.

nih planotah, ki so pa zarad močvirnosti celó malo obdelane, in so le bolj pašniki, prevozili smo postaje Sve svete („Vse Svete“, z lično dvostolpno cerkvijo na levo), Dugoselo, Vrbovec (od kodar pelje cesta v Belovar in v nedavno razpušena Varaždinska graničarska regimenta) in Gradec (z mično cerkvijo na prijaznem homcu). Še eno postajo smo prevozili, in bili smo v Križevcih. Ni se bil še ustavil hlaçon, in že smo čuli nam na pozdrav ob postajskih poslopjih vršečo godbo Križevsko, ter ugledali zalo tribarvno narodsko zastavo. V velikih trumah zapustivši postajski dvor, smo se radovedni ozirali okrog in okrog, kje da je mesto; al zastoj! ne sledú ne tirú ni bilo o njem. Tedaj tudi ogerske železnice skrbijo za zaslužek fja-kerjem. V veliki vročini in v še večem cestnem prahu, pa med vednim sviranjem godbe korakali smo blizo pol ure, dokler se nam niso pokazali, zmerni homec prestopivšim, prijazni Križevci. Ljudstvo je radovedno vrelo iz hiš; javna poslopja, in tudi nekatere privatne hiše bile so okinčane z narodnimi zastavami; na kratko: Križevci so preprijazno pozdravili svoje goste. Pred krasno okinčano glavno šolo čakal nas je drugi pozdrav ter primerni ogovor. Zdaj se je učiteljstvo razšlo na razne strani mesta. Kar nas je bilo Slovencev, smo se skup držali, da se ne bi razgubili. In le zopet nam je bila prilika, prepričati se o hrvaški gostoljubnosti. Gredé memo neke trgovske hiše, stopi njen gospodar pred nas ter prijazno reče: „Poštovana gospoda! ali ne bi se hoteli morebiti nekoliko odpočiti od dolge vožnje v hudi vročini, ter poslužiti se moje gostoljubne hiše? Izvolite, gospoda, potrudite se v zgornjo nadstropje; moja supruga vam bo prav voljna in rada na službo!“ Tolika priljudnost nas je v srce ganila. Podali smo se v nakazane sobe, kjer nas je gospá (Cecilia Breyer je njeno spoštovano ime) enako priljudno sprejela. Rekla nam je v pozdrav: „Dobro mi došli, gospodje! Jaz sem mati šesterih otrok; čutim in skušam, kaj se pravi, mladino odgojevati; vem tudi, koliko se učitelji s podukom trudijo, rada toraj, kolikor morem, postrežem potujočim vam gospodom“. In postreženi smo bili izvrstno. Še bi nas bili radi dalje gostili, al čas nas je priganjal k ogledovanju znamenitosti Križevskih, toraj smo se poslednjič hvaležnega srca poslovili od prijazne Breyer-jeve rodbine, ter šli najprej v šolo, kjer se podučuje „viši odiel“, to je, viši oddelek sloveče Križevske šole, obstoječ v ukih višega gospodarstva, gozdarstva itd. Bila je v šesterih sobah te šole tudi razstava učnih pripomočkov; — vse jako znamenito! Tako smo na priliko videli v 1. sobi razne slike in mnogovrstne ponarejene cvetke, ki so pa bile povečšane tako, da se je vsaki najmanjši delček lahko natančno razložil. — Posebno zanimive reči so bile videti v 2. sobi. Tu so bili namreč na ogled postavljeni raznovrstni gospodarstveni modeli in za pluge, brane, setevne, žetevne, senokosne mašine; dalje miniaturna kazala, kako se, na priliko, prideluje tabak, hmelj, kako se namakajo travniki, prideluje vino; — razpostavljena je bila tù tudi volna mnogih sort; veliki konjski kostnjak itd. — V 3. sobi so stali na ogled razni fizikalni aparati, mnogo načrtov za stavbe in enake reči. 4. soba je kazala zopet bogate zbirke naravoslovstva, našopane živali, tice; rudnine, solnine, kamenje itd. V 5. sobi je bilo videti mnogo ponarejenega sadja, dalje razna orodja in priprave za cepljenje sadja; čúda veliko pèšká, semen, botaniških rastlin, tudi žganih pijač, ki se napravljajo iz sadja, jagod in drugih enacih rastlin. 6. soba nam je stavila na ogled zopet mnogotere fizikalne aparate, izmed kterih sta se zlasti odlikovala telurium in elektromašina. Se ve, da se v veliki naglici vsaka stvar ni mogla do pičice na tanko ogledati; vendar pa

smem reči, da se učni pripomočki križevske šole onim v dunajski politehniki vredni vrstnjaki. Že samo ogledovanje tacih reči nekako vnema človeka za viši napredek. Ko smo bili ogledali vse to, smo prejeli poslednjič kot za spominek v dar „Izviešće“, to je, program te šole za leto 1865/66. do 1868/69., kteremu je dodan na čelu tudi „Zemljovid kr. gospodarsko-šumarškega učilišta v Križevcih“. Pričela se je ta učilnica leta 1860., ter daje po svojem ustroju soditi, da je izvrstna. Ko smo še pri izhodu iz šolskega poslopja vpisali svoja imena v spominske bukve, šli smo odtod v zalo in prostorno glavno šolo. Iz vsacega okna tega lepega poslopja ste vihrali po dve narodni zastavi. Učne sobe so zelo velike, svitle, zračne in visoke; po stenah je viselo mnogo slik za kazalni poduk, pa tudi posebno veliki zemljovidi, kakoršnih po šolah naših krajev še nisem nikjer videl. Poslednjič smo še gledali drugi oddelek gospodarske šole, ratarnico ali djansko šolo, ki stoji pod zmernim homcem zunaj mesta. O tem vendar drugo kaj več. Tvoj vdani

Josip L. Železodolski.

Mnogovrstne novice.

* *Pepel iz Vesúva, ognjobjuvne gore na Neapolitanskem, kaj je?* — Vesúv se je pomiril. 4. dne t. m. so v zahvalo Bogu v Neapolji z veliko procesijo o pol dne obhajali konec velikega straha in velicah nesreč. Profesor Palmieri pa je isti dan vpričo obilega občinstva na vseučilišču podučni govor imel o ognjenikih. Še se je iz gore izmetana lava takrat kadila. Mnogo učenjakov — je rekel omenjeni profesor — je že preiskavalo Vesuvov pepel, to pa, kar je prof. Zinno, zdravstveni svetovalec prefekture Neapolitanske, v njem našel, se enoglasno za najboljšo preiskavo potrjuje. Zinno pravi: Če se preiskujejo tri različne sorte Vesuvovega pepela, se najde to-le: Črnkasto-siv je, oster v potipu, ne raztopljiv; tudi v najhujši vročini nima žveplenega duha; povsod je po natančnih kemičnih preiskavah našel: sodachlorur, apneni sulfat, magnezijo, železa obilo (zato ta pepel na zraku postane rumen tem več, čem bolj se okislja ali oxydira), galun, titanium in kremen. V Vesuvovem pepelu ni tedaj žvepla, ne svinca, ne srebra, ne arsenika (bele mišice), kakor se je mislilo in tudi v nekterih časnikih govorilo. Ta pepel po takem — pravi prof. Zinno — sam po sebi ni ne škodljiv človeškemu zdravju, ne cestam, ne polju, marveč polje še le rodovitno naredi. Škoda veliko le dela, da v tistem hipu, ko pada na polje ali kamor koli, posmodi vse in rastlinstvo zatara. Tudi voda sama na sebi pri povodnjah ni škodljiva, škoda pa je vendar silna, če se vlije čez polje. — Kolikošna je škoda, ki jo je bljuvanje Vesuva veliki okolici učinila, se ve, da zdaj še ni precenjena.

Dopisi.

Iz Rusije 20/8. aprila. — *η.* — (Konec.) Kdor notranjo politiko Rusije pozná, ne najde nič bolj smešno-najivnega ali gnjusno-lažnjivega, kakor ropotanje o zatiranju inonarodnih pokrajin v Rusiji ali o pritesnenjih zgodovinskih pravic kakega svetu komaj znanega kota v tej državi. Med tem, ko so se avstrijski in pruski Poljaki pod absolutizmom germanizovali, so imeli ruski Poljaki tako rekoč svojo državo v Rusiji; da so nekaj svojih predpravil zgubili, tega bili so le sami krivi; ž njimi se je Rusija borila ne za več ali manj zavisnosti carstva Poljskega, ampak za lastno življenje; in pri vsem tem jim je vendar ostalo več predpravil, nego

jih sedanji liberalci ponujajo izdajalcem federalizma v Avstriji. Omenim le to, da Rus bi v Varšavi na žakli ruskega denarja od glada umrl, kajti Poljaki imajo še vedno svoje groše, iz ruskega denarja ima na Poljskem veljavo le srebro in zlato in pa papir s kurzem srebra, kakoršnega se nikjer v tujih državah ne branijo. Tako imenovane Baltiške pokrajine so skoraj samostojne države v notranjih zadevah, ruski državni senat nima nikakoršnega vpliva na vse to, kar se ondi godi; kdor bi tam željo izrekel, naj bi se vpeljala uprava, kakoršna je v ruskih gubernijah, ali da naj se vpelje ruski jezik v šole itd., imel bi se za državnega izdajalca. Dve sto tisoč Nemcev, ograjenih s praviciami srednjega veka, ktere so si sami napisali podjarmivši ondotne svobodne narode, šiba po svoji volji nekaj milijonov Estonskih in Latijskih robov, kteri so bili pred nekimi stoletji svobodni posestniki ravno onega polja, ki ga zdaj kot sužnji obdelujejo svojim nemškim rijcarjem. To, to so tiste znamenite „knute“, ktere ravno ti Nemci razglašajo po svetu za Ruske. Liflandija, to je pijavka Rusije. Z ruskim denarjem se more človek samo tri milje od Petrograda proti severu peljati. Na Liflandski meji treba je denar menjati, kakor v Avstriji ali Prusiji. V finančnih, vojnih, narodnih zadevah je ta pest Švedov in Finov popolnoma sama svoja, to je, deželni zbor daje postave, zida šole in ceste, koplje kanale, oblači vojake, ki niso dolžni za Finlandске meje iti, ko bi prav ves svet Rusijo napal. Dokler sovražnik čez Finlandsko mejo ne stopi, jih nikakoršna postava ne veže orožje v roke vzeti. Rusija nima s Finlandijo nič opraviti, kakor to, da pošilja v Viborg srebro in zlato, da si tam denar kujejo s Švedskim in Finskim nadpisjem. V zahvalo vsemu te Ruske pijavke z bregov Baltiškega morja dovolj nesramno po svetu kriče o Ruskih „pritesnenjih“!

Ta kraj Volge je Rusija svoje glavne železnice dokončala, neizdelanih je ostalo le še nekaj mestnih in poprečnih linij. Sredotočje ruske železno-cestne sisteme je Moskva. Kako ogromni vpliv imajo te trgovske žile na mesto, kamor se stekajo, temu živ dokaz je udvojenje Moskve v 5 letih. Konec preteklega leta je štela Moskva že 612.836 stalnih prebivalcev brez vojakov; tedaj bode kmalu prekosila Petrograd.

Letos so začeli delati tri nove velike železne ceste na jugu in za Volgo, namreč Sevastopoljsko, Kavkazsko in Orenburško. V ta namen je bilo te dni razpisano tretje železno-cestno posojilo z 90 milijoni rubljev deloma v Londonu, deloma doma. V Moskvi in Petrogradu so podpisali v treh dneh trinajstkrat več, kakor je bilo treba; tudi v Londonu petkrat več, kakor se je od tam želelo, zato se dajajo akcije tega konsolidiranega posojila samo podpiščekom čez deset tisoč rubljev, na tukajšnjih birzah jih srečni ljudje vže prodajajo po 104½ r. Tolika cena teh akcij se opira na dobre obresti, ki jih dajajo skoraj vse ruske železnice, razen netrgovske Varšavske; tako, na primer, je Nikolajevska (Petrograško-Moskovska) nesla preteklo leto skoraj trideset tisoč rubljev na vrsto (1/7 milje), kurz njenih akcij, ki se pa kaj težko vdobé, je zdaj 110 rubljev. Pri takih okoliščinah utegne marsikdo vprašati: zakaj jemljejo denar na posodo v Londonu, in ne raji od domačih? Odgovor je ta: Iz Londona se prejme, mesto denarja, za železnice potrebna roba, colnina od robe pa skoraj interese dolga poplačuje; domačini pa naj svoj denar vtaknejo v kupčijo in posebno v fabrike, da državi ne bo treba domačega denarja v London za robo pošiljati.

Zanimiv je napredek kmetiškega stanú. Ko je sedanji car osvobodil kmete, so mnogi z glavo majali, češ, kaj da bode iz tega. V nekterih krajih tudi kmetje sami niso imeli nič pravega zaupanja do samih sebe, in

Za srednjo mero hrane (klaje) vzeli so seno, za živinsko težo pa 100 funtov ali 1 cent.

Po teh skušnjah je preživilne hrane treba na 100 funtov žive teže 3 funte in pol sena.

Ker pa živina vsaki dan več ali manj moči zgubi, živinorejec pa vendar hoče, da pri živini tudi še kaj priredi in da mu dobička daje, treba je zatoraj živini zraven preživilne tudi še pridelovalne hrane dati. Pridelovalne hrane so po skušnjah računa:

za govejo živino	2 do 3 funte sena	} na 100 funtov žive teže
za konje	2 do 3 $\frac{1}{2}$ „ funta	
za ovce	2 do 2 $\frac{1}{2}$ „ „	
za prešiče	3 do 3 $\frac{1}{2}$ „ „	

Kakor pa se človek ne hrani zmirom le z enim jelom, in kakor je za njega meso bolj redilno, kakor pa zelje in repa, ravno tako se tudi živini ne poklada zmirom enaka klaja in tudi za njo ni vsaka enako redilna.

Da pa poljedelec in živinorejec more drugo pičo (klajo) s senom primerjati, dal je dr. J. Bleiweis v svoji knjigi „Nauk o umni živinoreji“ sledeči primer. Po tej primeri je 100 funtov sena enako:

suhe klaje:

sladkega planinskega sena	82 funtov ali 2.5 funta	} na 100 funtov žive teže
suhe navadne detelje	94 „ ali 3.2 funta	
suhe nemške detelje	93 „ ali 3.2 „	
suhe turške detelje	89 „ ali 3.0 „	
slabejega kislega sena	175 „ ali 6.0 „	
sočivje slame	175 „ ali 6.0 „	
ječmenove slame	200 „ ali 6.8 „	
ovsene slame	225 „ ali 7.7 „	
pšenične slame	275 „ ali 9.0 „	}
ržene slame	300 „ ali 10.3 „	

zelenne (frišne) klaje:

dobre trave, detelje, grahore vsake sorte 400 funtov ali 13.7 funtov na 100 funtov žive teže, repnega in pesjega perja 550 funtov ali 18.7 funtov na 100 funtov žive teže.

korenstva:

krompirja	200 funtov ali 6.8 funtov	} na 100 funtov žive teže
korenja	275 „ ali 9.8 „	
pese	300 „ ali 10.3 „	
repe	450 „ ali 15.5 „	

žita:

rži	43 funt. ali 1.4 funt.	} na 100 funtov žive teže
pšenice	45 „ ali 1.5 „	
ječmena	46 „ ali 1.6 „	
turšice	50 „ ali 1.7 „	
lanenih preš	50 „ ali 1.7 „	
ovsa	55 „ ali 1.9 „	
rženih otrobov	60 „ ali 2.0 „	
divjega kostanja in želoda	75 „ ali 2.6 „	}
olovih tropin	120 „ ali 4.1 „	

Kali (vodnjaki) na Krasu.

Naznanili smo že — piše goriški „Gosp. List“ — da tudi letos so razpisane podpore za napravo vodnjakov. Inženir gosp. Šivic je napravil neki poseben načrt za naprave vodnjakov, ktere ima c. kr. kmetijska družba goriška. Ko bi hotela ena ali druga občina pregledati dotičen načrt, dobí ga lahko pri kmetijski družbi, in ob enem bi tista občina, ki bi po načrtu gosp. inženirja Šivica napravila vodnjak, dobila prav zdavno podporo. —

Ker tudi kranjski kmetijski družbi je obljubljena podpora za kranjske gospodarje na Krasu, bilo bi prav,

da se ogleda gosp. Šivicev načrt tudi od naših gospodarjev.

Deželna kmetijska šola v Gorici.

Ministerstvo kmetijstva je kmetijske šoli goriški namenilo za 1872. leto 17.000 gold. in za prihodnje leto si pridržuje še 12.000 gold.

Letno subvencijo od 1200 gld. je povišalo na 2400 gold. Razen tega je nekaj denarja še od l. 1871. ostalo, ki se ima za to porabiti.

Veseli nas, da vendar enkrat dospemo do zaželenega in neobhodnega stališča, da dobimo primerno lepo posestvo. Naš dosedanji vrt meri le 20 kampov; to je vse premalo; 80 do 100 kampov je potrebno, da jih ima šola, in potem bo mogoče mladenče tako izuriti, da bodo sposobni širiti napredek v deželi, in da bodo vrli gospodarji postali v čast šoli in domovini. Ravna se zdaj za nakup nekega posestva blizu Gorice. Prihodnjo soboto se bo določilo, potem izid naznanimo našim čast. bralcem.

„Gosp. List“.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XII. pismo.

O Križevski ratarnici (poljedelski učilnici) Ti imam, dragi prijatelj, danes kaj več povedati. Grajsčini enako Ti stoji glavno poslopje na izhodni strani obširnega dvora, ktere ga opasujejo na ostale tri strani razne gospodarstvene sgrade, namreč: mlatilnica, šupa, hlevi za konje, goveda in ovce, svinjak, kovačnica itd. Na severni strani zunaj ravno imenovanih poslopij so vrtovi za sadje, vino- in hmeljerejo in druga rastlinstva itd. Neposrednje za šolskim poslopjem so vrtovi gosp. prednikov; zadej prostori za krmo; še naprej prostori za razne poljske poskušnje, za pridelovanje rsj, in poslednjič je mlada šuma in gozd. Na južni strani so murvinjak, prostori za žitarstvo, pašniki itd. Sploh se mi je osnova te šole jako jako dopadla, in še le zdaj pomilujem, ko razpeti zemljovid njen pred menoj leži, da nam je premalo časa bilo odmerjenega, vse to še bolj natančno ogledati. Ratarnica ima na leto po 40 učencev (ali po hrvaškem izrazu učnikov); šolati se morajo po 3 leta. Opravo imajo vsi enako, prav lično; tudi se mladenčem vidi na obrazu, da stradajo ne. Pa kako bi tudi? vsaj je po kuhinji, v katero smo, ogledovaje obširno sgrado, tudi prišli, in kjer se je ravno opoldanski obed pripravljal, tako lepo dišalo, kakor bi se v njej kuhalo za mize najbolj slovečih mestnih gostilnic. Konečno naj omenim še to, da razgled na Križevce je od ratarnice posebno lep; — kaj ponosno se odlikuje med mestnimi poslopji stolnica grško-katoliškega škofa, čegar dušnih ovčic imamo tudi nekoliko mi po našem Metliškem.

Ko smo zapustili ratarnico, je učencem ravno pozvonilo k obedu; naš želodec nam je pa tudi dovolj glasno pravil, da poldan je že zdavnej proč. Prišli smo tedaj v gostilnico, kjer smo si bili pred dobrima dvema urama naročili obed; al skušali smo vkljub temu, da tudi na Hrvaškem vedó za prislovico: „Kdor pred pride, pred melje“. Dolgo in dolgo smo morali čakati in moledovati, predno smo dobili malo kumerne juhe. Z idrijskim Feliksom sva morala iti poslednjič že v kuhinjo rekognoskovat, ali dobimo še kaj ali ne, — in to je hasnilo. Prišla sva obložena, kakor una dva, ki sta prinesla na palici grozd iz obljubljene dežele; al tudi drugim je najino škontrovanje v kuhinji pripomoglo, da

smo se vendar poslednjič za skope denarce zmerno naužinali. Dobra volja in obilni smeh sta nas kratkočasila med obedom. — Po južini bi bil rad šel gledat še škofijsko cerkev; al ker stoji precej daleč na severni strani mesta in ker je solnce grozno pripekalo, šli smo še rajše malo „na hlad“. Prišli smo tej priliki v družbo vrlih Križevčanov, ki so nam zdajci jeli nazdravljati s kozarci „friškega“ vina, po preprijaznem hrvaškem običaji. Toda varovali smo se ter hoteli pošteni ostati v očeh vrlih Križevčanov; skazali smo se jim pa posebno hvaležni v besedi in obnaši za njihovo gostoljubno sprejembo.

Proti 4. uri se začnemo odpravljati zopet na odhod. Čakala je sopet mestna godba, da bi nas bila „in gremio“ spremila na kolodvor; al zdaj sem vendar hotel biti zarad voznega listeka v malo manjši zadregi, ko zjutraj v Zagrebu. Hitel sem toraj naprej do železnice, a vendar sem se gnjel skor pol ure, predno sem dobil v roke zaželeni listič. Veseli se vsi potaknemo zopet po vozovih, in med živahnim sviranjem godbe, med medjusobnimi stoternimi živio-klici ter vihranjem z belimi rutami od strani spremljajočih nas Križevčanov in Križevčank zavozil nas je hlapon iz kolodvora in v urni vožnji je šlo zdaj zopet nazaj proti Zagrebu. Po vagonih je bilo mnogo petja hrvaškega, še več pa menda slovenskega. Zvedel sem tudi še le nazaj gredé, da se vozimo po zgodovinskih tleh onega glasovitega Lonjskega polja, zarad kterega ostane bivši ban baron Levin Rauch v večnem nečastnem spominu. Lonjsko polje se prične, na priliko, eno uro takraj Križevcev, sega do Dugosela, potem prek Save do reke Bune, in od tam noter doli do Siska. Da bi take močvirne planote res osušili, koliko sprelepega in rodovitnega polja bi to dalo! Našim ljudem ne bi bilo se treba seliti v daljno Ameriko — po večem — muhovit; sosedna hrvaška zemlja dala bi njihovim rokam obilno dela, gladnim želodcem pa čez in čez dosti ljubelega kruhka.

Bilo je že proti noči, ko privozimo v Zagrebški kolodvor. Kmalu potem pa sem sedel v vozu, ki je jahal v Karlovec, in zdajci me „Morfeus“ poboža po licu, in kar brž sva se milo pobratila. Noč je bila oblačna in temna, vožnja po bolj pustih krajih; zraven tudi ni bilo nič znanih ljudi v vozu; poskrbel sem toraj le še dobro za žepno uro in denar, potem pa sam pri sebi djal: Lukamatiček, zdajci nas pa le „furaj“ kakor veš in znaš! In šlo je polagoma, kakor je na tej cesti že navada. Bilo je že prav pozno, ko pridemo v Karlovec. Nadjal sem se že koj na kolodvoru najti prijateljskih src. Gledam in gledam, pa vse mi je bilo tuje. Napotim se toraj proti mestu, pridem do dobro znane mi hiše, potrkam, odprejo mi, a začudijo se, da sem le sam. „Saj so Ti šli trije naproti na kolodvor“ — se mi reče. Cez dolgo se še le prismejajo uni za menoj, prašaje me, kod da sem vendar hodil? „Trije bili bi lože videli enega, ko eden s $\frac{3}{4}$ zaspanimi očmi tri“ — dal sem za odgovor. Po kratkem razgovoru odkaze se mi mična stanica z dobro mehko posteljo. In kmalu zatem sva se vnovič „bigécala“ z „Morfejem“. Kaj več o Karlovcu prihodnjič.

Tvoj vdani

Josip L. Železodolski.

Slovensko slovstvo.

* *Zboljšanje gospodarstva na planinah.* Po nemškej knjigi Adolfa Trientl-na prosto poslovenil Jož. Zelen, prvomestnik podružnice kmetijske in župan Senožeški. Izdala in založila iz državne subvencije c. k. družba

kmetijska kranjska. Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani 1872.

Tako se imenuje nova knjižica, ki jo je družba kmetijska ravnokar na svetlo dala in katero je za naše deželne razmere po mnogocenjeni Trientelnovi v domači naš jezik prestavil gosp. Jožef Zelen. Njegova je zasluga, da knjižica v prav lahko razumljivem jeziku in na kratko (3 polah in pol) dopoveduje poglavite reči, ki so gospodarju vedeti potrebne, da zboljša posestvo na planinah, ktere so v veliko škodo lastnikom in celi deželi dozdej večidel zanemarjene bile, pa vprihodnje zanemarjene ne smejo ostati. Čujte, kaj pisatelj v predgovoru pravi:

„Slavno ministerstvo za kmetijstvo, kteremu je že davno znano, da bi se planinstvo po vseh deželah našega cesarstva lahko še mnogo mnogo zboljšati dalo, je naročilo našej c. k. družbi kmetijskej, naj med ljudstvo dá knjižico, ki bi napake in pogoške o planinstvu odkrila, in prosto ljudstvo podučila, kako jih popolnoma odstraniti.

Čestita družba kmetijska si je v ta namen izbrala mnogocenjeno knjigo Trientelnovo in meni naročila, naj po njej za slovenske naše planinarje spišem knjižico.

Prizadeval sem si, kolikor mogoče, da sem pisal vse kratko, ter se vseh nepotrebnih besed ogibal, da bi knjižica bila razumljiva, ne preobširna in dober kup, da si jo vsak kmet (planinar), za kterega je pisana, lože oskrbi.

Nihče pa naj ne misli, da se vse to, kar je v tej knjižici pisanega, prilega vsakej planini, kajti planinske razmere so jako različne, in ravno zategadel ne more noben návod obdelovanja vsem planinam primeren biti.

Tebi, dragi slovenski planinar, pa je ta knjižica najpred namenjena, tedaj jo prebiraj marljivo in s predvarkom; pa je ne nehaj prebirati, če bi ti tudi ta ali una misel ne bila ravno po volji. Pretresaj in poskušaj to in uno večkrat, pa se boš prepričal, da si gotovo veliko koristnega bodeš nabral iz nje za obdelovanje in gospodarstvo ne le svoje planine, ampak tudi za planine svojih sosedov in naslednikov.

Pa tudi ti, dragi slovenski dolján, sezi rad po tej knjižici, ker tudi za-te je dosti važnega in koristnega v njej.

Upam, da bode ta knjižica tudi za naše planine mnogo dobrega sadú obrodila in na marsiktero stran našej deželi koristila. Bog daj zaželeni vspeh in blagoslov!“ —

Centralni odbor družbe kmetijske bode razposlal to knjižico podružnicam, da jo brezplačno razdelijo med gospodarje, kteri imajo posestvo na planinah, pa jo bode rad dal tudi še drugim gospodarjem na Kranjskem, kterim je zboljšanje planinarstva pri srcu, ako se za-njo oglasijo v pisarnici družbe kmetijske. Za druge pa veljá 20 kraje.

* *Planšarstvo*, po dr. Wilhelmovi nemški knjigi poslovenjeno; založila iz državne subvencije in izdala c. k. družba kmetijska goriška.

Tako se zove druga tudi jako koristna knjiga, ki tudi obravnava gospodarstvo na planinah, pa posebno obširno razpravlja mlekarstvo, maslarstvo in sirarstvo. Priporočamo jo tedaj z uno vred tudi gospodarjem na Kranjskem z dostavkom, da jo dobé tudi v pisarnici ljubljanske družbe brezplačno, dokler ima še kak iztis od onih, ki jih je goriška družba prijazno kranjski poslala; gospodarji goriške dežele se vé da jo dobijo pri družbi kmetijski goriški.

Pri tej priliki ne moremo si kaj, da ne bi z veseljem omenili, da družba kmetijska kranjska in go-

Kedar se gnojí v razore, se gnoj na široko raztrosi in z grabljami za plugom na zrahljano zemljo potegne. Seme se ali pred plugom ali za plugom na strani razora v zemljo vtakne, in z drugim plugom se potem gnoj pokrije. Tako gnojenje je navadno pri več semenih, kakor, na pr., pri turšici, krompirji, sočivji itd.

Kedar se pa v jame gnojí, takrat se naredé male jame, seme va-nje dene in z gnojem pokrije. Gnoj ostane toliko časa nepokrit, dokler rastline nekoliko palcev visoke ne izrastejo. Pri prvem okopavanji se potem gnoj pokrije. Tudi to gnojenje se rabi pri rastlinah, kakor gnojenje v razore.

Takošno gnojenje je zato dobro, ker se mnogo gnojá prihrani, in ker gnoj zraven korenin ali pa nad koreninami leží, z dežjem v zemljo zleze in korenine dobro redí. Od druge strani je pa to zopet jako škodljivo, ker mnogo zemlje nepognojene ostane, s tem nerodovitneji postane, kar potem na široko vsejanim rastlinam mnogo škoduje.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XIII. pismo.

Ljubi prijatel! O mojem bivanji v Karlovcu naj Ti pové kaj več moj današnji list. Ko se v jutro 7. avgusta prebudim, stalo je solnce že precej visoko. Takrat počivaj, kedar imaš čas — si mislim, in hajd s postelje! Po dobrem zajutru napotim se v trdnjavo, to je, v znotranje mesto. Ker je bila nedelja, bila mi je prva pot v cerkev. Faro oskrbljujejo tukaj frančiškani iz provincije sv. Križa, ktera ima svoje samostane (dvanajst jih je) v južni Štajarski, v zapadnem oddelku hrvaške zemlje, po Kranjskem in v Primorji. Karlovska farna cerkev — izvzemši zvonik s krasno streho — ni lepo zidana, kajti v primeri k daljavi je preozka in prenizka; sicer je čedna in ima velike nove orglje — delo našega Goršič-a. Samostanu oo. frančiškanov tikoma prislonjena je gimnazija. Le-sem so svoje dni zahajali radi v šole dijaki slovenski, kjer so se med krepkim domoljubnim hrvaškim narodom, ki v Karlovcu „per eminentiam“ biva, navdušili tudi za vredno čislanje svojega jezika. Slavnoznani gg. Jeran, Pintar in mnogi drugi odlični narodnjaki so porok mojim besedam. Ob času prestroja gimnazij v zgornje in spodnje je tudi Karlovec zgubil 5. in 6. „latinsko“ šolo; zadnji čas pa so pridružili prejšnjim samostanskim duhovnim učnikom tudi nekaj svetnih, o katerih se hočemo nadjati, da v nemajo ter bodo v nemali še za naprej jugoslavensko mladino za sveto narodno reč tako vneto živo, kakor so delali to njihovi slavni spredniki. Da je Karlovec resnično se narodnosti zavedal že zdavno, temu priča je med drugim tudi to, da je imel na Hrvaškem prvo čitalnico, ki je stara neki že okoli 33 let.

Ko sem po skončanem duhovnem opraviu prišel iz cerkve, oglasili so se ravno tudi zvonovi od bližnje nasproti stoječe pravoslavne cerkve sv. Nikole, vabeč k božji službi. Hotel sem tudi to cerkev čez mnogo let zopet enkrat pogledati, ter slušati starodavnih slavskih cerkvenih napevov glase. Kot stavba novejših časov je ta cerkev resnično lepa; ne manjka jej pa tudi bogatega lišpa gledé znotranje oprave. Obhajali so ta dan ravno veliko Gospojnico ali veliki Šmaren (od 15. do 27. avgusta je namreč ravno 13 dni, za kolikor si je navskriž časomerje katoliško in staroversko). Reči moram, da se mi je cerkveni obred jako dobro dopadel.

Tudi oziroma pravilno-vbranega petja sem zapazil velik korak naprej memo preteklih let. Iz te cerkve stopivši, ktera z mnogimi drugimi poslopji vred opasuje glavni trg Karlovški, podal sem se proti sredi trga na ono mesto, kjer so se nekdanja leta moj nepozabljivi rajni oče s svojim vrlim bratom vred mnogo trudili, prislužiti naši rodbini ljubega kruhka. Ne bom Ti popisoval, kako mnogotere misli in občutki so mi prevzemali duhá na tem mestu, kjer sem poznejša leta tudi sam preživel mnogo veselih a tudi tužnih ur; — kaj tacega se tudi popisati ne dá. Srce pa bi moralo človeku biti bolj trdo od jekla in kamna, da bi se na taci krajih hvaležno ne spominjalo svojih največih zemeljskih dobrotnikov!

In tako je bilo le kmalu poldne. Pri dobro obloženi mizi in v sredi milih prijateljev sem preživel kake dve uri tako veselo, kakor se mi je to zgodilo le redko kedaj v življenji. Škoda, da taki blagi trenutki so tako redki!

Ne morem se od preljubega mi Karlovca ločiti, da ne bi Ti nekoliko zgodovinskih črtic napisal, ki Ti morebiti niso znane. Kot trdnjava je bil zidan po avstrijskem nadvojvodu Karolu I. 1579., tedaj blizo pred 300 leti, in sicer se je pričelo delo 10. julija tistega leta (glej Valvazor, Zv. IV. knjiga XII. str. 60). Notranje mesto, to je, trdnjava, obdano je okrog in okrog z visokim nasipom, ktereга opasuje globoko-široki prekop. Na dnu tega prekopa je še drugi mali in oži prekopič, v ktereга bi se ob času kake sovražne sile menda lahko voda spustila. Ob notranji strani ravno omenjenega vodnega prekopiča je napravljen po celem okrožji kakih 5 čevljev debel zid s strelnimi predóri. V trdnjavo peljejo trije vhodi, in sicer čez prekop po visocih mostovih, kateri so tako napravljeni, da se poleg mestnih vrat lahko kvišku vzdignejo. Svoje dni bi bila taka naprava sovražnike lahko zadrževala, kar se je, kakor spričuje zgodovina Karlovca, mnogokrat tudi zgodilo; vendar bilo je to takrat, ko so Turčini, kakor je „Slavjanski Jug“ leta 1868. šaljivo rekel, imeli še „lesene topove“. Dandanašnje bi se Karlovec mogel braniti le kako uro, in to zato, ker bi se notranje mesto vsled mnogih z lesom pokritih streh lahko naglo zažgalo. V drugem pa je notranje mesto dovolj pravilno zidano, ima prav velik glavni trg (o katerem sem Ti že nekaj omenil in ktereга bodo, ali pa so ga že krstili na ime rajnega slavnega bana Jelačić-a), široke in ravne ulice, ter mnogo cesarskih, pa tudi družih odličnih poslopij. Na severni strani zunaj prokopa opasuje Karlovec mični drevored, „promenada“ imenovan, in poleg tega se razteza v dolgem polokrogu obširno predmestje. Vidi se tu palačam podobne hiše, ki so pa vse, kakor naši Gorenci pravijo, „na goljufijo“ postavljene. So namreč do malega vse paradane, to je, lesene, ter zunaj in znotraj z apneno mavto ometane, kajti ostra vojaška zapoved je njega dni zabranjevala letod staviti trdnih poslopij; dandanašnje se vendar več ne gleda na to, in je tudi popolnoma prav; trgovci so namreč vsi milovanja vredni, ki v taci nevarni hišah svojo kupčijsko robo pospravljeno imeti morajo. Zadej za predmestjem teče reka Kolpa, ki je tu že precej velika. Po visokem lesenem mostu pride se unkraj nje na Banijo in proti kolodvoru. Od tod drži tudi dalje glavna vozna cesta na Jasko in Zagreb. O okolici Karlovca, kakor tudi o mojih daljnih hojah po tem mestu povem Ti še v naslednjem pismu kaj. Da si mi zdrav!

Tvoj zvesti prijatelj

Josip L. Železodolski.

Pa res! kako drugače je mogoče pripomoči gospodarstvu če ne po tej poti? — Zgornje številke nam pa tudi spričujejo, da gospodarske učilnice, bodi-si kmetijske, vinorejske, gozdarske, v resnici pospešujejo gospodarstvo, ker vsakemu le nekoliko izobraženemu poljedelcu je znano, v kakem stanu in na kateri stopinji je kmetijstvo na Českem in Moravskem. Čeravno so gospodarske učilnice v ondotnih deželah že mnogo zboljšale, vendar se njih število še vedno množi, in prav to je dokaz visoke in neprecenljive pomembe kmetijskih šol. Se ve da morajo biti vredjene vse take učilnice na zdravi praktični podlagi, brez ktere nikdar ne bo zavod popolnoma zadostoval zahtevam in namenu. Zarad tega ostane gotovo veliko vprašanje za prihodnost vsake gospodarske šole: ali ima dovolj obširno posestvo, katero obsega vse dele gospodarstva. Šola mora biti v gospodarstvu izgled ne le učenecem, ki se učijo v šoli, ampak tudi vsi deželi, vsem gospodarjem; ona mora dokazati vspehe, ker le potem, ko vidi prosti kmetovalec res pravilno in umno vredjeno posestvo, — ko vidi, da vinograd vredjen po novem pravilnem načinu daje dobro vino v množini, ko vidi, da vino po tem načinu pripravljeno postane jako žlahno, zdravo, ki more iti v vesoljno kupčijo, le potem bo verjel in jel posnemati praktične izgleda.

Če ima tedaj gospodarska šola dosti obširno posestvo, bo lahko središče tudi za tiste gospodarje, kateri želijo napredovati, pa jim ni prilika bila učiti se v kaki šoli potrebnih vednosti. Pri takih dobro vredjenih šolah bo mogoče napravljati shode kmetovalcev, katerim se vse razloži in pokaže. Mladenči, učenci kmetijskih učilnic, pa imajo priliko v teku dveh let izuriti se tako, da postanejo sposobni, biti vredni oskrbniki in gospodarji, ali umni mladenči, ki pomagajo staršem uredovati posestvo.

Davki se vedno naraščajo, posli zahtevajo dvakrat toliko plačo, časi so drugi, tedaj moramo napredovati in z umnostjo nadomestiti, kar sedanje razmere zahtevajo več. Mi moramo z umnim gospodarjenjem prisiliti, da zemlja daje večje dohodke, in to je mogoče, — le uma in marljivosti je treba!

Da pa postanemo umni gospodarji, treba gospodarskih učilnic, v katerih se tudi kmetijski mladenči, sinovi kmetijskih gospodarjev morejo seznaniti s potrebnimi vednostmi, da postanejo v resnici umni kmetovalci. Čevljar, zidar, tesar itd. vsi se učijo, predno postanejo mojstri; koliko več treba, da se posestnik tudi popred dobro pripravlja in izučí, predno prevzame važno opravilo gospodarstva.

Gotovo je kmetijstvo izvirek blagostanja, podlaga celi državi. Ko bo cvetelo kmetijstvo, ko bodo gospodarji umno kmetovali, bo tudi ljudsko blagostanje se množilo in duševna omika in vsestransk napredek bo sad gospodarskih učilnic.

Vsak začetek je težaven, toda z združenimi močmi bomo dosegli veliki namen: srečno prihodnost naše dežele, in tudi nasprotniki in mlačneži v napredku bodo sčasom spoznali pomen šole in tem bolj jo priporočamo vsem, ki so v resnici pravi naprednjaki in domoljubi.

Po „Gosp. Listu“.

Trgovcem na znanje,

ki nakupujejo svilne (židne) kokone.

Z nad Vipave 11. junija. — Ker donašajo „Novice“ tudi letos sporočila iz raznih krajev o sviloreji, naj naznanijo tudi, kako se je zvršila letos sviloreja v Vipavi. Zgodnja spomladanska toplota je pospešila, da so se letos sviloprejke za kakošnih 10 do 12 dni

prej zapredle mimo lani. Vreme bilo je prve 3 ali 4 tedne njihove reje zadosti ugodno, le zdaj nekaj dni, ravno ob času zapredbe, je vedno deževno in premrzlo (13 do 15 stopinj R.); ravno to bode pa tudi vzrok, da bode pridelek slab. Ko so ljudje lani videli, da se je bilo celično seme sploh dobro obneslo in se mu je bila cena zdatno znižala, naročili so si ga bili letos mnogo, toda nikomur ni izišlo prav srečno s tem semenom. Izlegli so se bili črviči redno, in so bili potem še videti zdravi nekako do 3. spanja; potem pa so začeli bolehati in giniti vedno bolj na zaspanosti (Schlafsucht), in kdor jih je vendar kaj pripravil do zapredbe, zapredlo se jih je le kakova polovica ali tretjina. Ravno tako pa se je sponeslo tudi domače seme. Imamo sicer že mnogo dobrih podukov od skušenih svilorejcev, spisanih prav za kmete, ali kaj! ko se jih mnogo drži še vedno stare trme! Sèm ter tje nimajo nikakovega pripravnega prostora za ta posel; potikujejo ubogo živalico po tesnih in temnih luknjah, kamor dohajajo dim, smrad in še druge nerodnosti. Če se opomni, kako škodljivo je vse to za sviloprejke, slišiš navadno: „e, kdo je kedaj vedel za kako bolezen; dobro so se sponesli kavaljeri, kjerkoli naj bi jih bil imel!“ Je že res to! al prav zato, ker takrat ni bilo te bolezni; zdaj moramo pa skrbno ravnati s sviloprejkami tako, kakor nas dognane skušnje učé, da se odvrnejo bolezni. Pa tudi prepogosto se poslužujejo ljudje vsakojakih škodljivih pomočkov, da ne rečem vraž. Tako nekteri nikakor ne pusté zdravega čistega zraka z lepa do sviloprejk, nego kadé izbo s cukrom, z ocvertimi svinjskimi plečeti, trosijo narezano česnjevo perje po njih, škropijo murbovo perje z vinom, da bi se hitreje zapredle, in tacih in enacih neumnosti je še več. Potem pa misli že ta ali uni popolnoma opustiti svilorejo v prihodnje, in že letos se jih je veliko manj pečalo ž njo, kakor lani; zato je bilo na ponudbo dober kup murbovo perje, ki je bilo prav lepo, pa še ostalo ga je dovolj. — Pri tej priliki naj tudi omenim, da za povzdigo sviloreje mnogozaslužni gosp. Josip Barle, prvi učitelj v Vipavi, zapusti ta kraj, ter se preseli v Slovenski Gradec na Štajarsko v boljšo službo. On je tukaj več let marljivo deloval za povzdigo narodnega gospodarstva, posebno sadje in sviloreje. Tako zgubi domovina zopet v njem izvrstno učiteljsko moč in vrlega narodnjaka, ki gré po izgledu več tovaršev za boljim koscem kruha, kakor se nam doma reže. To naj bo zopet migljej za merodajno mesto*), kamo pridemo, če se bode le vedno odlašalo zboljšati naše materijelno stanje. Skrajni čas je že res zato; če ne, ne bodo izostali nasledki.

Janko Gantar.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XV. pismo.

Po obljubi Ti, dragi moj, hočem danes še govoriti o Karlovcu. Hodé po opravljenih sem prišel tudi v mestno hišo. Čakati sem moral tū dolgo nekega gospoda, ktere Hrvatje imenujejo „fiskale“, mi Slovenci jih imamo za „jezične dohtarje“, Nemci pa jih častijo kot „prijatle pravice“. Med dolgim svojim čakanjem sem imel priliko opazovati mnogovrstne ljudi, ki so hodili tū ven in noter, in prav lahko sem spoznal, čem manj ima človek opraviti v tej in enacih hišah, bolje je za-nj. Danda-

*) Žalibog! da sklep lanskega deželnega zbora kranjskega ni obveljal pri ministerstvu.

našnji je mnogo krika o prostosti, pa pogostoma se popolnoma napačno tolmači ta, imenovati jo smem, sveta beseda. Blagor mu, kdor ima mirno vest; njega smemo srečnega imenovati, kajti on je najbolj prost. Takim pa, ki kvasijo o prostosti, ne vedé, kaj da prav za prav je, svetujemo ogledati se včasih po prostorih, kjer za težko okovanimi durmi sedijo raznovrstni jetniki, ter milo pogledujejo skoz mala oknica memogredoče, ki se, obsijani od zlatega solnca, radovati morejo pod milim nebom sicer pogosto težavnega, al vendar prostega življenja. V tacih hišah tudi človek lahko spozná sam svoje lastno srce, ter ga dati more na poskušnjo: mu je li trdo kot jeklo, ali pa mehko ko vosek. — Neki pandúr (tako imenujejo po Hrvaškem policaje) je prinesel, ko sem še vedno čakal „fiskala“, pod pazduho nekaj lesovja, ktereга pri nas po domače imenujemo leskovice, ali pod olepšavnim izrazom „leskovo mast“. Spoznal sem zdajci, da to niso „spazierstöckelni“ za gospode od magistrata, in da to tudi niso na priliko palice, s katerimi se morebiti pandurji namesto s puškami „soldate igrajo“, kakor smo svoje dni mi mali dijaki v Ljubljani in Celovcu delati navado imeli, ampak da na Hrvaškem še ne poznajo novoskovaneга izraza „Freiheit wie in Oesterreich“, pač pa da se držijo o potrebi še starih „dvadeset i pet“ batin, ali po okoliščinah še več. In popolnoma prav imajo. Če kmetič ali kdor koli, ki v potu svojega obraza kruhek služi, stoka pod bremenom velikih davkov, bo li razbojnik, ki je človeški družbi le v nadlogo in v strah, brezskrbno sedel v zaporu in ondi le toliko delal, da od tožljivosti ne segnjije, zraven pa morebiti bolje jedel ko kmet, ki s svojimi krvavimi žulji za-nj hrano plačuje? V tacih in enacih mislih in po dolgem stanji sem poslednjič vendar pričakal svojega „fiskala“, kateri svoj posel prav dobro umé, odpraviti človeka s praznimi obljubami pa s sladkimi besedami.

Zapustivši magistrat obiskat sem šel nekega svojega starega prijatelja, s katerim se že dolgo let občujem. Prijateljstvo njegovo pa je tako, kakor se dandanašnje prav pogosto nahaja. Kedar nekteri ljudje človeka rabijo, so mu prijazni; mnogokrat celó čez mero; — ako pa brez njega opraviti morejo, pade termometer prijateljstva celó pod ničlo, al kakor Nemci pravijo, „unter den Gefrierpunkt“. Pa, kaj se hoče: svet tako plačuje!

Na daljnem šetanju po mestu sešel sem se čisto po naključji z rojakom gosp. Šašel-om, o katerem sem Ti že v IX. pismu govoril. Povabil me je, da naj ga pospremim na njegov dom, kar sem tudi rad storil. Marsikak lep izdelek njegovega bistrega uma sem imel tu priliko občudovati. Stanuje ta naš rojak v trdnjavi blizu mestnih vrat, ki držijo proti Turški strani, in kjer navadno slepi goslarji s svojimi mило-tužnimi narodskimi pesmami kratkočasijo cele trume radovednih poslušalcev.

Odtod sem prišel vnovič na glavni trg. Tukaj navadno prodajajo seljanke iz okolice zelenjavo, sadje, kuretino itd. Kdor hoče bolj na tanko opazovati krotko bitje in tiho marljivost hrvaških žensk, le-sem naj pride! Da Hrvat možak ni posebno marljiv delavec, to je stara resnica; vzlasti pa graničarju tega tudi ni zameriti; zakaj kdor more vedno držati ušesa kvišku ter pripravljen biti na zapovedni glas: „hajdi! puško v roke ter v boj!“ — ta se ne briga veliko za opravila ognjišča. Če kje toraj, na Hrvaškem gotovo je ženski naloga evangeljskega izreka, podpirati tri vogle hiše. Zato pa teh sirot tudi ne vidiš z lepa brez dela. Povesmo prediva za ruto, ktera jej pokriva glavo, prede Ti svojo nit — bodi-si na trgu pri svojem jerbasu stojé ali pa gredé od doma ali zopet na dom — na dobro ped dolgo vretence, ktero kar z rokami suče in vrtí.

Da bi se seznanil tudi nekoliko z novimi stav-

bami Karlovca, šel sem dalje gledat, kako so delali most čez Kolpo, ki bo služil novi železnici Karlovsko-Reški. Ni bila podoba še takrat, da bi bil kmalu narejen. Pri tej priliki sem se pa le zopet prepričal, kako da je res vse minljivo pod solncem. Svoje dni je bilo videti ob Kolpi skoraj vedno po več velikih ladij, „brtonov“ zvanih, ki so dovaževali na tisoče vaganov žita iz Banata in Siska. Na stotine ljudi je imelo pri tem svoj zaslužek, ker so nosili žito iz ladij v magazine, katerih je polno ob visokem bregu. Al vse to je prestalo. Magazini medlijo prazni; ljudstvo pa se je razšlo po vseh vetrovih. Zvedel sem, da je bilo ravno tisti dan v seji mestnega odbora sklenjeno, potezati se za to, da bi se vodotoč Kolpe med Siskom in Karlovcem vredil, za vožnjo s parniki vravnal, ter da bi se žito iz Banata zopet neposredno celó do Karlovca voziti moglo. Sklenjeno je bilo tudi, poslati nekoliko mestnih odbornikov v Ljubljano in Reko, da bi tudi ondi kaj pripomogli v ta namen. Ali se je bilo to res spolnilo, ne vem; slišal ali bral vsaj nisem nič o tem. *) Gotovo je, da bi Karlovec po taki zvezi s Siskom mnogo si pridobil, — brez dvombe tudi Reka; — koliko pa bi bilo to Ljubljani na korist, ne morem razsoditi.

Kot prijatelj novih lepih stavb šel sem pogledat odtod tudi ravnokar dozidano judovsko svetišče, ki je blizu železničnega mosta. Abrahamovi zarod ima v Karlovcu bojé le majhno „srenjo“, vendar pa se mora priznati, da je veliko storila za Božjo službo svoje vere ter tudi za šolo, stanovanje rabinarjevo in učenikovo. Pri tleh je namreč na eni strani prostorna in lepo vravnana šola in stanovanje učenikovo, na drugi strani enako lepo stanovanje rabinarjevo; v prvem nadstropji pa je po celi dolgosti poslopja kaj okusno vravnana in krasno zmalana shodnica. Prav prijazno se mi je vse razkazalo, in ni bil dotični varh tako košat in ohol, kakor v Zagrebu.

Pred, kakor sem mislil in želel, bil je poldan; bližal se mi je pa hkrati tudi z urnimi koraki čas mojega odhoda iz Karlovca. O potovanji nazaj proti domu zveš kaj več v prihodnjih pismih. Pozdravljen!

Tvoj prijatelj

Josip L. Železodolski.

Slovstvo jugoslavenko.

* „Zbornik Beogradskog narodnog pozorišta“ (Зборник београдског народног позоришта) se zove knjiga, ki jo bode na svetlo dajal dramaturg narodnega gledališča v Belem gradu gosp. Jovan Borčenić v posamesnih zvezkih. Naročilo na 1—5. sprejema do 1. avgusta t. l. Pod tem naslovom je izdajatelj poredoma se namenil na svetlo dajati gledališka dela, ki se predstavljajo na narodnem gledališču (pozorištu) v Belem gradu in jih posebno priporočamo pozornosti našega dramatičnega društva.

* „Seljak“ se zove nova knjižica, ki jo iz zapuščine g. Vilka Švelca bode kmetiškimi gospodarjem v hrvaškem jeziku na svetlo dal na vse strani marljivi gosp. B. Francelj, profesor na Varaždinski realki. Knjižica bode obsegala 24 pôl in bode gotova začetka meseca srpnja, ter bode za naročnike stala 90 kraj. Naročnina naj se najkasneje do konca tega meseca pošlje gosp. prof. Francelj-u v Varaždin.

Mnogovrstne novice.

* Zeló hvaljeno zdravilo zoper človeške kozé so, kakor „Oesterr. Corresp.“ pripoveduje, v južni Ameriki našli

*) Tudi nam ni nič znano.

Vred.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XVI. pismo.

Predragi prijatelj! Če si se morebiti že malo naveličal pospremljati me na mojih potih po Hrvaškem, bodi utolažen; kajti danes se napotim v duhu s Teboj vred zopet proti domači zemlji. Zveza ali vožnja železnice med Karlovcem in Zagrebom je za popotnike jako nerodno vravnana. Ako prideš namreč na en dan v Karlovec, moraš ostati tukaj dve noči, ker železnica navadno le enkrat prihaja, in sicer zvečer prav pozno, zjutraj pa odhaja prav zgodaj. Le pondeljek in petek delata izjemo; ta dva dneva se človek tudi lahko popoldne ob 5. uri proti Zagrebu odpelje. In to je bilo ravno dne 28. avgusta mogoče.

lerstorf, da bi Rudolfovo železnico do Adrije izpeljal, z velikim plačilom od južne železnice priboril to, da se je odrekla predpravici za 7 let, ktera obstoji o tem, da sme vsako železnico v prvi vrsti ona sama zidati. Od onega časa se je delalo le na to, da bi se Rudolfova železnica ne zvezala s Trstom, in to vsaj ne po pristojni črti, ktera bi bila najugodnejša. Ta pa je ona, ki bi šla iz Launsdorfa čez Loko v Trst, ker je najkrajša, najcenejša. Ona bi, neodvisna od južne železnice, vezala severne dežele Avstrije s Trstom in bi bila tudi podlaga daljnim železnicam v Karlovec, Pulj, v Dalmacijo. Al ta železnica — ironično pravi Südenhorst — ima veliko napako v sebi; ona ne služi namenom južne železnice; ona bi avstrijskemu trgovstvu pri prometu in prevažavanji pomagala, ona bi rešila nas monopola južne železnice, s katerim se avstrijsko trgovstvo na morji popolnoma izdà namenom francosko-laške železnične družbe. Verjeti bi se moralo, da te napake črte Launsdorf-Loka-Trst bodo vsako avstrijsko vlado silile, z vsemi močmi delati na to, da se izvrši ta črta. Al žalibog! to ni res. Ministerstvo je namesto Loške črte zopet predložilo Predelsko črto, akoravno so jo uradniki c. kr. glavne inšpekcije po večletnih preiskavah zaznamovali za „technischer Unsinn“. Pričakovati je, da zbornica poslancev ne bode ministerske spomenice o predelski železnici za nezmotljivo imela, ter da bode zaslišala tudi izvedence o železniških zadevah in pa tudi zastopniki črte Loške. Tem se tega ni bati, ker, razen privržencev monopola južne železnice, med katerimi je žalibog v prvi vrsti sedanji finančni minister, se ni nikdo ne v tehničnih ne v narodno-gospodarskih ozirih za to oglasil, in še celó „spomenico“ so morali na napačni račun stroškov stvariti, da vsaj na videz se Predelska črta opraviči!

Vladni načrt kaže, da je namen, Predelsko železnico le do Gorice napraviti, od tod v Trst pa — odložiti. Ker pa privilegij južne železnice s 1. januarjem leta 1874. zopet moč zadobi, je očitno, da se ne bode zidala, in tako bi Rudolfova železnica v Gorici se končala in ondi se z južno vezala; mesto Trst naj tedaj po mislih sedanjega finančnega ministra le južni železnici služi.

Po vsem tem dokazuje Südenhorst, da bodo stroški dokaj večji, kakor jih nastavlja ministerska „spomenica“, da stroški za železnico iz Trbiža v Gorico bodo precej presegli proračun od 26 milijonov in 105.219 gold. Minister kupčijstva pa to tudi vé, in ker noče nikdo prevzeti dela, zato naj država sama zida železnico, vsaj so — če kdo verjame — finance avstrijske tako strašansko bogate, da se sopeset lahko kakih 40 do 50 milijonov za ptuje namene žrtuje! Dalje dokazuje iz „spomenice“ ministerske, da se na zidanje nove železnice iz Gorice v Trst ne misli, in, ko bi se po tej črti tudi izdelala, bi trgovstvu celó nič ne koristila, ampak le južni železnici podložna bila.

Opomín

zarad starih že preklicanih bankovcev.

Razglas državnega denarstvenega ministerstva naznanja, da se stari bankovci (že preklicani) po 1 gold. od 1. januarja 1858. leta, in po 5 gold. od 1. maja 1859. leta, kateri so samo na sprednji strani tudi rdeče površ natisnjeni, pri c. k. državnemu ministerstvu proti prošnji do konec letošnjega leta samo še zamenajo, potem, to je, od novega leta naprej pa niso ne vinarja več vredni. — Zdaj tekoči bankovci po 1 in 5 gold. od 1866. leta niso še preklicani.

Kar mi je bilo posebno ljubo, bilo je to, da sem se po dnevi iz Karlovca odpeljal, ter tako priliko imel, občudovati rajsko lepoto okolice med Karlovcem in Jasko. Planota, zlasti proti desni, je neizmerna, krasna, zemlja plodonosna; proti levi tam pa ob kraji obširne ravnine visoki Gorjanci, ki se od Metlike sem v velikem polkrogu privijó, ter naprej gori prek Okiča zopet proti Samoboru in Kranjsko-Dolenskim zaobrbejo, celi nepopisljivo mični okolici, — res pravi panoramski sliki — dajajo dostojno ozádje. Da pa ne boš mislil, da moje pero lepoto teh krajev presiluje, beri le, kar je pisal leta 1852. rajni slavnoznani tržaški prošt Mihael Vrné o njej, rekoč: „Vsa ta ravnina ali cela okrajna od Karlovca do Zagreba, je res tako lepa, da se ne bojim reči, da bi se smela z Lombarškimi okrajinami meriti, ko bi bila obdelana kakor gré. Zemlja je dobra in rodovitna, dasiravno so tla sèm ter tjà nekoliko močirna; še nikjer nisem lepše turšice videl, ko v ti ravnini, posebno okrog Jaske. Ko bi tedaj rok in denarja ne manjkalo — pa menda obojega manjka — bi se dala okrajna, ki je že sama na sebi prekrasna, v kratkem v pravi raj spremeniti, kjer bi se mnogovrstnega žita, sočivja, vina in najžlahnejšega sadja obilo obilo

pridelovalo". (Glej „Novice“ 1852, str. 174). Zelo sem bil toraj zadovoljen, ker se je na postaji v Jaski, odkoder se trg enacega imena kake pol ure od železnice na levo sprelepo vidi, vlak posebno dolgo pomudil (s hlaponom so namreč dolgo vlačili vagone skupaj, ter pripravili jih). Navadno pa „lukamatija“ popotnike takim in enakim naravskim lepotam pač vse prehitro odmakne. Človek bi se mnogokrat kmalu srdil nad njegovo urnostjo; kajti oko bi se rado napajalo še dalje o taci lepovidih, ki so mu, in hkrati tudi duši in srcu sladkih občutev vir.

Od Jaske naprej dobí okolica vsled tega, ker vodi bolj skoz gozde in ščumuje, tudi bolj enotno, skoraj bi rekel, dolgočasno podobo. Obilno lepe in plodne zemlje leži tu neobdelane; in kar sem premišljeval sam pri sebi o vožnji čez Lonjsko polje, sililo se mi je tudi v spomin, nevedočemu, da je že pred 20 leti naš slavní rojak Vrné o teh okolicah izrekel enako razsodbo. Res: Hrvaška zemlja ima še mnogo kruha oddati po besedah Vodnikovih: „Glej! stvarnica vse ti ponudi, le jemati od nje ne zamudi!“ — Kogar pa presilno mika v daljno Ameriko, temu svetujemo natančni pogled v dopis g. bogoslovca Luke Možina (glej „Danico“ leta 1871., št. 40). Za denar, ki se more plačati edino le za prevožnjo v Ameriko, bi se na Hrvaškem morebiti že kupila kaka prijetna mala domačija. Vrh tega pa ostane človek pri sobratih slovanskih, in kar je čez vse vredno: ako bi se naveličal kraja ali ko bi bil preganjan od nezgod, bil bi kmalu zopet lahko na starem domu.

Srečno želim, da bi te moje vrstice brali vsi oni, katerim se zdeha po pečenih prepelica od daljene Amerike!

Bližnja postaja nam je bila „Zdénčica“. Pomudili smo se tu le prav malo; stoji tudi v dovolj dolgočasnem kraju, vendar pa je snutek današnjega pisma nanesel tako, da Te ravno tu morem v duhu zapustiti. Potrpi! koj v prihodnjem pismu Ti hočem kazati zopet bolj prijetne kraje. Božja pomoč!

Tvoj prijatelj

Josip L. Železodolski.

Slovstvo slovensko.

* „Glas“ se imenuje nov slovensk, v „Novicah“ že napovedani časnik, ki v Gorici začne izhajati 5. dne prihodnjega meseca. Program njegov je oprt na sledeča 3 zdrava vodila, ktera vredništvo v listu za poskušnjo razlaga tako-le: „1. Podlaga prave sreče za posamesne, kakor moralne osebe, to je: družine, narode in države, je luč sv. vere, ktero nam je prižgal Jezus Kristus, in ktero hrani sv. katoliška cerkev. Toraj bo prvič naš „Glas“ katolišk, da bo krepčal in oživil katoliško prepričanje slovenskega naroda, in odvrčal vse, kar bi zamoglo le-to prepričanje kaliti ali celo za-dušiti. Branil bo z vso močjo božje in naravne pravice, ki jih ima sv. vera do družine, do šole in v javnem življenji. — 2. Sveta vera je v ozki zvezi s socialnimi in političnimi vprašanji, ki posebno dandanašnji v narode in države tiščijo, in ki se morajo rešiti v katoliškem duhu, ako nočemo, da zgubivši pravo stezo v pogubo zabredemo; toraj bo naš list drugič političen. V Avstriji si stojite dve stranki nasproti, federalistična in centralistična. Za nas Slovence ni več dvomljivo, kateri se imamo pridružiti. Mi smo preverjeni, da obstane Avstrija, in da se slovanski narodi, po njenih kronovinah razcepljeni, ohranijo in k blagostanju duševnemu in materijalnemu dospejo. V federalizmu imamo tudi najgotovejšo zastavo, da si katoliška cerkev svoj vpliv na razmere socijalnega življenja obvaruje. — 3. Za tega del je naravno, da mora naš list biti tretjič naroden.

Narodnost nam bo sveta, in gojili jo bomo z vsemi pripomočki, ktere vera, um in skušnja odobrujejo. Preverjeni, da le združene moči kaj zamorejo in da je le v edinosti prava moč, med tem ko razcepljeni deli po naravni postavi razpadajo, ako se primerno ne uredijo in modro ne združijo, bomo delali, „da zbeganim in razkropljenim slovenskim sinovom pozidamo veličasten naroden dom, na kojega čelu se sveti zlato ime „Slovenija“, in srečno in slavno Slovenijo uvrstimo ko zlati biser v venec srečnih in slavnih avstrijskih narodov“ in kronovin na federalistični podlagi združenih. — Le to nam bo glavno vodilo, kedarkoli se nam bo priložnost ponudila, obravnavati raznovrstna verska, politična in narodna vprašanja. — Pri tem pa ne bomo zabili, da glavni namen naš je, v ožjem krogu pospeševati blagostanje goriških, in sploh primorskih Slovencev. Poštenih Italijanov, s kterimi skupaj živimo, ne bomo žalili“. — Izhajal bode ta časnik vsak teden enkrat na pol pôle ter mu je cena za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr., za četrt leta 80 krajc.

Dopisi.

Iz Gorice. (Poslano.) V šte. 65. „Slov. Naroda“ od 8. t. m. se je vredništvo predrznilo, kot pisalca dopisa „Vom linken Isonzo-Ufer“ v dunajskem „Vaterlandu“ (šte. 153) mene ne le nedoločno naznaniti, ampak kar naravnost imenovati. Na to je prineslo vredništvo „Vaterlanda“ v šte. 106. 13. t. m. to-le pojasnilo: „Auf Ansuchen erklären wir, dass wir von dem Gymnasial-Katecheten Andreas Marušić in Görz keinerlei Mittheilungen für unser Journal erhalten, und dass namentlich der mit M bezeichnete Correspondenz-artikel „Vom linken Isonzo-Ufer“ vom 3. Juni d. J. in der Nummer 153. des „Vaterland“ vom 6. Juni d. J. nicht von ihm herrührt“.

Pričakoval sem od poštenosti „Narodovega“ vredništva, da svoje krivo natolcevanje v številki 65. prekliče. Ker ni bilo do sedaj še preklica videti, prisiljen sem to javno konstatovati. Marušić.

V Gorici 22. jun. — Novi goriški list „Glas“ se je 18. dne t. m. rodil in vendar — še vlada red v Gorici! Še teče Soča proti jugu v morje! Vsak tukajšnji Slovenec lahko s prstom potiplje in bo čutil, da še ima cel nos sred obraza in ušesa tudi še cela na stranéh. Oj, Jona in vi vsi, ki čepite pod venečo bučevino — preroške vaše slave — ali vas ne grize nekaj, da se nečejo goriški Slovenci med seboj — klati? Kaj, če vam zdaj porekó, da ste krivi, sebični — Baalovi pre-roki?! Ste li res mislili, da zavoljo vas Bog goriške Ninive podere? — Sporočil je bil dopisnik —t— uni pot „Novicam“, da bo gosp. Ivan Nepomuk St. „Glasu“ vrednik; on pa zdaj v „Soči“ to preklicuje, in po pravici, kajti pravijo, da vredoval je nekaj, a vredil nič, toraj ni vrednik. — „Glas“ hoče biti na Goriškem blizu to, kar je „Slov. Gospodar“ za Štajarsko. Nadjati se je, da častiti duhovščini, ki je k porodu „Glasa“ sosebnoma pomogla, bo tudi mar, da se nje nadškofijski organ ohrani.

Iz Ljutomera 23. junija. (Čitalnica) napravi na Petrovo 29. dne t. m. popoldne ob 4. uri na vrtu g. Senčarja na locnu veliko národno veselico s sledečim programom: 1. Nagovor in pozdrav. 2. Govor o založnicah in gospodarstvu. 3. Šaloigra „To sem bil jaz“. 4. Deklamacije. 5. Petje. 6. Godba in ples. — K tej veselici vljudno se vabijo g. družabniki, njih znanci in domoljubi sploh. — Pri neugodnem vremenu prestavi se zabava na drugi dan. Odbor.

Iz dolnjega Zemona na Notranjskem 19. rožnika. — Prejmite, predrage „Novice“, iz tihe naše vasice prvi

Okrožnica

županom na Kranjskem o vpeljavi državne postave od 27. julija 1781. leta, koja predpisuje, kako naj se v red dene policijska odprava in odgonstvo (šub).

Deželni odbor kranjski je ravnokar razposlal vsem županijam sledečo okrožnico:

V državnem zakoniku leta 1871., str. 229 do 233, je razglašena državna postava od 27. julija 1871. leta, koja na tanko odločuje, kako naj se v red dene policijska odprava in odgonstvo, in ki naklada občinam odgonska opravila.

Ta postava ima 1. julija 1872. na Kranjskem stopiti v veljavnost, in ukaz c. k. deželne vlade št. 2348, ki je razglašen na 19—23. strani 1. maja t. l. izdanega in tudi občinam razposlanega deželnega zakonika za vojvodstvo Kranjsko, določuje natančneje, kako imajo občine opravilo z odgonstvom oskrbovati, in ktere stroške imajo same trpeti in ktere bode plačeval deželni zaklad.

Občinskim predstojništvom se je toraj treba z navedeno državno postavo in z omenjenim razglasom deželne vlade dobro seznaniti ter ju dobro prevdariti.

Pred vsem drugim je posebno važna določba v §. 1. drž. postave, namreč:

Kteri ljudje naj se odganjajo?

Odganjati se smejo:

- a) klateži (potepuhi) in drugi dela se ogibajoči ljudje, ki javno prosijo v boga ime;
- b) ljudje brez izkaza, od kod in kdo so, kteri nimajo nikakoršnih dohodkov in nobenega poštenega prisluzka;
- c) javne vlačuge, ki ne hoté odpotovati, ko jim veli gosposka;
- d) iz ječ izpuščeni kaznjenci in izpuščenci iz prisilnih delalnic, ako so ljudem in premoženju nevarni.

Odgonska postava,

namreč c. k. okrajna glavarstva in magistrat glavnega mesta Ljubljanskega imajo razsojati o zadevah odгона ljudi poprej naštetih vrst, in občinska predstojništva imajo te razsodbe izvrševati.

Odgonske postaje

se ne pomnože in ostanejo vse v sedanjih krajih, ter se imenujejo od 1. julija t. l. vse občine z odgonskimi postajami „odgonsko-postajске občine“.

Opravila odgonstva so imele deloma vže sedaj izvrševati županstva tistih občin, v kterih ni c. k. okrajnih glavarstev, namreč: županstvo občine Ilirska Bistrica, Idrija, Kostanjevica, Kranjska gora, Loka, Lož, Lukovica, Metlika, Mokronog, Radeče, Ribnica, Senožeče, Trebnje, Tržič, Vélíke Lašče, Vipava, Vrhnika, Zatičina in Žuženberg.

Sè začetkom julija t. l. pa imajo prevzeti odgonska opravila od c. k. okrajnih glavarstev še sledeče občine, namreč: Črnomelj, Kamnik, Kočevje, Kranj, Krško, Litija, Ljubljana, Novo mesto, Planina, Postojna in Radolica.

Vse te občine postanejo tedaj 1. julija t. l.

odgonsko-postajске občine,

ki imajo prevzeti vsa opravila z odgonstvom, okrajna glavarstva pa od 1. julija l. 1872. naprej edino le razsodbe zaradi odгона in nadzorstvo nad občinami o izvrševanju odgonstva v svojih rokah obdržé.

Izvrševanje odгона,

ktero prevzemó občine 1. julija 1872. leta od c. k. političnih gospôsk, se ima tem bolj na tanko goditi, ker

je vsaki občini na prid, da se odganja nadležna in nevarna tuja drhal. — Po §. 10. občinskega reda ima vsaka občina pravico, da ne trpi tujih ljudi v občini, kteri ne zadosté v navedenem paragrafu predpisanim pogojem. Med take tujce pa spadajo tudi vse poprej pod črkami *a, b, c, d* zaznamovane osebe. Ako take osebe nočejo zapustiti občine na županovo povelje, naj potem županstvo postopa z njimi po §. 8. državne postave od 27. julija 1871. l., naj jih, ako se mu zdi potrebno, dá pripeti, ter naj jih izpraša na zapisnik o tem, česar so sumljive ali obdolžene, o njihovih osebnih okoliščinah in v kateri občini imajo domovinsko pravico. Ta zapisnik s prilogami vred (na priliko: domovinski list prijetega človeka, njegov rojstni list, vojaška odpustnica, ubožni list, popotna izkaznica, poselske ali delavske bukvice itd.) ima občinsko predstojništvo najkasneje v 24 urah okrajnemu glavarstvu z naznanilom v razsodbo poslati, ali je dotični človek med tem časom v priporu ali ne. Došlo razsodbo imá občinski predstojnik nemudoma prijetemu človeku od besede do besede prebrati in se po tej razsodbi ravnati ali pa, ako se prijeti človek na razsodbo okrajnega glavarstva pritoži, o tej pritožbi zapisnik narediti in nemudoma poslati okrajnemu glavarstvu v predložitev na deželno predsedništvo. Zoper razsodbo deželnega predsedništva pa ni nobene pritožbe več.

Odgonci se odpošiljajo navadno le peš, le posebno nevarne ali slabotne osebe, ktere pa mora poprej zdravnik ogledati in izreči, da ne morejo peš hoditi, naj se vozijo. Kedar je odpraviti več odgoncev, izmed kterih je kdo bolehen, drugi pa zdravi, naj se zaradi zmanjšanja stroškov vsi odpeljejo s priprego. Brez dokazane potrebe se pa nima priprega dajati, ako bi se to zgodilo, se stroški za priprego ne bodo iz deželnega zaklada povrnili. Odgon ima biti le po dnevi ter se je vseh stranskih potov ogibati, ako se odgonci ne odpošiljajo po železnici. (Dal. prih.)

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XVII. pismo.

Hitiva, mili brate, da se naglo odpeljeva zopet od dolgočasne postaje „Zdenčine“ dalje. Svét se začne odtod kmalu zopet odpirati. Razgled na hribe v ozadji Zagreba na levo tje, na desno pa planote Turopoljske dadó zdajci okólici zopet novo lepo podobo. Po precej počasni in dovolj dolgi vožnji dospeli smo poslednjič na mesto, kjer se zedini Karlovški in Siseški železnični tir. Po velikem ovinku in čez orjaški Savski most privozili smo se poslednjič na Zagrebski kolodvor. Ravno sta se ločila dan in noč, ko smo dospeli le-sem. Na kolodvoru se je pa vse trlo prihajočih in zopet za odhod na razne strani namenjenih ljudi.

Večer je bil lep, ker svitla polna luna je v vsi svoji krasoti razsipala blede svoje žarke nad kraljevi Zagreb in njegovo slovečo okolico; vendar pa sem bil tudi zadovoljen, ko se je poslednjič dalo znamenje za odhod. Pri mesečnem svitu sem ogledaval razne okoličice, po kterih smo se vozili; sopopotnikov je bilo le malo, toraj je toliko lože deloval moj duh v tihih čutih. Od postaje Videmske dalje se nam je stisnil zopet svet; ozka Savska dolina sprejela nas je v svoje krilo, pa dala nam tudi čutiti bližnje hruščeče reke hladni zrak. Bilo je že okoli 11. nočne ure, ko dospemo v Selnico. Nadjal sem se za gotovo, najti tu kakega človeka, ki bo vsaj peš šel v trg, a ni je bilo žive duše. Urnih korakov jo pobrišem toraj v svitli *

mesečini proti Selnici; pot ta bila bi v kaki tamni noči ali pa o dežji dovolj dolga in tudi ne preprijazna. Zunaj trga dotečem nekega mladega gospodiča, ki je bil tako dober, pokazati mi bližnjo gostilnico, kjer so me radovoljno vzeli pod streho, ter mi na prošnjo tudi kmalu pokazali sobico, v kateri sem brzo prav sladko zaspal.

Naslednje jutro (29. avgusta) sem bil zgodaj zopet na nogah. Šel sem gledat ličnega trga, ki ima mnogo prav lepih hiš; — najbolj pa me je mikalo videti tukajšnjo nedavno na novo sezidano farno cerkev. Postavljena v čistem bizantinskem zlogu (razdeljena je v tri ladije) ima tudi vso svojo znotranjo in zunanjo opravo narejeno po enakih stavbinih pravilih. Vse je tu novo, res lepo; vendar pa sem zapazil na marsikaki reči neko neodpušljivo zapuščenost, ali bolje reči zanemarjenost, kar bi lepoto cerkve kmalu postaralo, ako bi kaj tacega dolgo trpelo. Pričakovali so tačas v Selnici ravno novega župnika. Gotovo je gospod gledal, kje bi za zob časa najprej glodati utegnil. — Po izstopu iz cerkve sem hotel obiskati vrlega ondotnega učitelja g. T. D., s katerim sva že pred mnogimi leti v osebno nepoznani tovaršiji obdelavala vrtec Celovškega „Šolskega prijatla“; al ker je bil ravno poskušenski dan in so se otroci že shajali, nisem mu hotel biti nadležen. Tudi na grad, ki ponosno vlada nad trgom, bi bil rad pogledal ter poživil si duha z lepim razgledom od tam, pa „ultra posse nemo tenetur“. Urnih korakov sem jo mahal proti kolodvoru in dalje proti Šmariji. Lepo jasno jutro, dobro uglajena cesta, zraven pa hladivni vetrič, — to vse mi je obetalo peš-popotvanje prav prijetno delati. Vrh tega se mi je še okolica jako dobro dopadla; kajti tako štajarska stran, kjer sem bil, kakor tudi kranjska unkraj Save, kamor sem se na bližnjem brodu zdajci prepeljati hotel, vse se mi je videlo nekako posebno lepega naravskega obraza. K temu so pa delila dobro obdelana polja z bogatim plodom okolici kaj ljubko mikavnost. In da je tukajšnji narod zlasti za olepšavo Božjih tempeljnov posebno vnet, to videti sem mogel koj na tešče v Selnici, zdaj pa zopet nad novo Boštanjsko cerkvijo, ki mi je neizrečeno ponosno z nizke višine unkraj Save svoje tudi nedavno novo postavljene zidine, zdaj od jutranjega solnca kakor z zlatim bliščem nakitjene, kazala na ogled. Mislil sem si: Res, lepa čast za tukajšnje stanovnike; evo, dve sosedni fari ste si čez Savo kakor v zvezo večne prijaznosti z zidanjem novih farnih cerkvá segli prijateljsko v roke. Naj bi vživali v nekaljenem miru Božji blagoslov! — Tako zelo me je mikalo, pogledati si tudi novo Boštanjso cerkev, da kar nič nisem pomišljeval, ampak kakor hitro me je brodnik prestavil unkraj Save na Kranjska tla, že sem bil tudi na potu proti lepemu Boštanju. Čudil sem se, prisedši na zmerno višino, videti tu tako prostrana in tudi tako bogato plodna polja. Pa tudi razgled nazaj doli na prijazno ravnino po obeh straneh Save se mi je zdel tako prijeten, da bi bil koj zadovoljen, ako bi mi bil kdo djal: tukaj-le bo tvoj prihodnji dom, kjer boš mogel živeti bolj mirno, zadovoljno in srečno, kakor pod svojim gorenskim Ratitovcem. — Ako sem Te, blagi prijatelj, o sklepu zadnjega pisma popustil na dolgočasni postaji „Zdenčini“, dovoli mi, da se danes kot v povračilo v obliči resničnega Boštanja poslovi od Tebe Ves Tvoj

Josip L. Železodolski.

Dopisi.

V Rojannu 1. julija. *) (Čitalnica naša) obhaja slovesno obletnico 5. obstanka vkljubu raznim viharjem,

*) Popis lepe „besede“ 23. junija pride drugi pot.

Vr.

kteri so hoteli razrušiti jo. Dramatični odsek bode predstavljal igro „v Ljublano jo dajmo“. Ker so naloge v dobrih rokah, nadjati se je jako vspešne veselice, katero bodo povzdignili tudi govori, deklamacije in godba. Vljudno vabimo vse častite ude, — neudje povabljeni z listki, plačajo vstopnino.

Za odbor: Ivan Dolinar, tajnik.

Kostanjevica 26. junija. (Šolske zadeve.) Sprejmite mile „Novice“ dopis, ki vam pové, kako v našem kraji šolstvo napreduje. Z velikim veseljem morem reči, da pri nas v Kostanjevici ukaželjni otročiči prav pridno in redno šolo obiskujejo, česar se je gosp. deželni šolski nadzornik osebno prepričal. Da pa otroci tako redno v šolo hodijo, se imam posebno zahvaliti naši vrli duhovščini, ktera stariše lepo opominja, da svoje dolžnosti zvesto spolnujejo. Gotova resnica je to, da kjer duhovščina učitelja pri njegovem težavnem poslu ne podpira, ondi tudi šola ne napreduje in tirjatvam ne zadostuje. Tega smo se ravno pri nas lansko šolsko leto živo prepričali. Vse šolske postave ne pomagajo nič, ako duhovščina šoli svojo pripomoč odtegne. Znano vam je, da se je tudi v našem mesticu hotel nekako širiti oni liberalizem, ki nič ne stvari, ampak le vse razdira in podira, kar je dobro in pošteno. Naš krajni šolski svet, namesti da bi bil izgled drugim manjšim krajem, nič ni storil in predsednik se je izgovarjal, da mu njegov „geschäft“ ne dopušča ukvarjati se s šolo! Učitelj je po postavi nekatere zanikerne stariše imenoval krajnemu šolskemu svetu, naj jih opominja ali pa kaznuje; al kaj je nemarni predsednik storil? Vrgel je zapisnik v kot in tam je počival dva meseca; učitelj je krajnemu šolskemu svetu izročil drugi zapisnik, a še zdaj se nič ne vé, kje da leži? Menda zopet v Gačevi štacuni med kako šaro! Res lep predsednik ta, ki še do danes ni šolskega računa naredil, ktere ga bi bil imel že lansko leto napraviti. Ali se pravi to za šolo skrbeti, kakor postava veleva?! Naj povem še neko jako žalostno, pa resnično dogodbo: Gosp. Gač prodaja šolske knjige; nekteri stariši so se pritožili, da so predrage. Na učiteljevo pojasnilo, da niso predrage, na priliko, abecednik slov.-nemški velja le 25 kr., odgovori mož: „jaz sem dal za bukvice svojega fantička 32 kr.“ Oho! to ni mogoče! — a vendar je res bilo: na prvi strani knjige bilo je s svinčnikom načrtano: 32 krajc. Ali je to postavno g. Gač! ali ne veste, kaj stoji na prvi strani (ne pa na prvi platnici) zapisano: „Šolske bukve v c. kr. zalogi šolskih bukev na svetlo dane, ne smejo se dražje prodajati kot je na prvem listu postavljeno. Gač, Gač! to mora biti drugač! Za šolo skrbeti se ne pravi, stariše še odirati pri prodaji šolskih knjig. Če brez dobička ne morete kramariti, prepustite to drugim rokam. *)

Iz Kostanjevice. (O dobrem gospodarji dalje.) Naše mestice je bilo vedno v veliki nevarnosti stran ognja. Hiše so bile večidel lesene, s slamo krite, in hiša blizo hiše. Meščanje so vedeli, da gré vse pod zlo, ako se ogenj vname sredi mesta. Zato so jeli zlagati denar za gasilnico. Denar je nekje obtičal, in gasilnice — ni bilo nikjer. Mrmranje in godrnjanje je vršelo po mestu: „kje je denar? kje je gasilnica?“ — pa „dobri gospodar“ je — molčal. — Leta 1866. zgorí k sreči le konec mesta. Zopet se je razlegal nejevoljni hrum: „kje je denar? kje je gasilnica? Preskrbite gasilnico!“ Ali „dobri gospodar“ se — ne gane; župan molči. Vse dreganje in zabavljanje je zastoj. Leta 1867. se pa ogenj — na veliko nesrečo — vname ravno sredi mesta,

*) Take grde nerednosti naj bi se pač naznanile šolskemu okrajnemu svetu, da stvar resno preišče in če treba deželnemu šolskemu svetu naznani.

Vred.

jetiko. Ker nisem zdravnik, ne morem soditi, ali mi je Primož pravo povedal ali ne.

Jezero to je kakih 200 korakov dolgo, 100 pa široko, zelo močvirno je in neprijazno.

Vrnivši se nazaj v koč si napraviva na ognjišču ogenj, iz torbice vzameva klobase in kruh, pa tudi flaško slivovca ne pozabiva in polnega žehtarja dobre vode, — in večerja naji bila je skupaj. Zraven ognjišča leživa vsak na svoji klopi, in kramljava to in uno. Ko se nama začne dremati, popraša me Primož: Gospod, ali smem enmalo moliti? Le! — mu odgovorim — pa zakaj me vprašate? Zato — mi reče — ker večidel gospodom molitev ni vseč; godrnjaje me je že marsikdo okregal: „gec cum tajfel!“ Tedaj tudi na visoke gore nosi nektera novodobna gospoda svojo konfesijs-loserijo! — In začel je Primož roženkranc peti, na zadnje pa še svetnikov ni bilo ne konca ne kraja. Ko po dolgi molitvi vendar neha, mu smehljaje rečem: „Primož, ta roženkranc je bil ta dolgi“; Primož pa mi odvrne: „ne, gospod, ta je ta kraji, ta poletosnji; zimski je še veliko dalji“. — Zdajci pa se vleže na mrvo — in lahko noč!

Zjutraj kmalu po 4. uri vstaneva. Solnce je že v koč kukalo. Po požirku slivovca odrineva po Krištofovi dolini mimo Vševeka in prideva ob 5 $\frac{1}{2}$ uri na Dednjo polje. Tu stoji kakih 15 strganih koč; koj potem se nahaja ovčarija in tudi nekaj enacih koč. Na strani pustivši Veliko planino, Vazo, Kreda sva prišla ob 7 $\frac{1}{4}$ uri na Tičarico. Primož zauka, in divji kozel skoči doli navzdol proti 3 jezerom.

Na kraji Tičarice ti je, dragi bralec, velikansk razgled na 3 jezera, veliko skalnato dolino; pri Saleburgu kažejo popotnikom enako „kamnito morje“, ki pa nič ni proti tej naši; sèm ter tje vidiva ovčarske koč, zarobljene z velikim snežnim golim hribom od Črne prsti tje do Grada, za njimi je Soča, Trenta, Bovec; naprej od Grada je dolina od Triglava doli, nasproti Grada se vidi Vršač, nazaj do Tičarice pa je velikansko hribovje: Kopica in Zevnarica. Očino zeljše (Edelweis) sem najdel tu, ki pa še cvetelo ni. Po majhnem zajutru se podava čez skale doli do treh jezer. Primož zapazi tu koč podrti ter milo toži: „ubogi Bohinci! to so vam pa gotovo sedaj sopet sovražne roke naredile“.

Med onim časom, ko je Primož šel podrtih koč ogledavat, sem jaz jezera opazoval. Malih žabic (pubčev) je mrgolelo vse polno do dna; voda je čista in globoka, gorkote ima 10 do 12 stopinj. Na enkrat zagledam v vodi po skalah laziti prečudne živalice; majhno glavico in majhne nožice, kakor mravljinčki, so kazale iz svoje hišice, ktera je bila čudno napravljena, en palec dolga in okrogla kakor drobán svinčnik, iz mecesnove skorje, podolgoma po skorji mecesnjevih zelenih bodckov položena; v vodi se je to rumenkasto-zeleno spreminjalo. Vlovil sem nekatere rujave in manj in bolj zelenkaste, ter videl, da razloček v barvi le tisti mecesnjevi bodcki delajo. Eno hišico denem na dlan; kar živalica ven pride ter izpusti rumenkast sok na roko pa hitro šine sopet nazaj v hišico. Jelo me je potem skleti na dlanu, in čeravno se umijem, me sklí čez 3 ure, rumena pičica pa se mi je poznala cela dva dni na roki.

(Konec prihodnjič.)

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XVIII. pismo.

V obliči lepega Boštanja popustil sem Te, presrečni moj brate! o sklepu zadnjega pisma, danes pa

Te vabim, da me spreliš v duhu v ravnokar imenovano vas.

„Gliha skup štriha“ — pravi ponemčeno-narodski pregovor, in na podlagi njegovi oglašil sem se bil tudi jez koj v šolo. Prijazni učitelj g. F. K. mi je z velikim veseljem razkazal novo cerkev, enako oni v Selnici zidano tudi v bizantinskem zlogu. Kakor od mnogo let sem vsako novo svetišče iz posebnih vzrokov precej na tanko pregledam in nekako „preštudiram“, tako sem isto storil tudi v Boštanji. Mislil sem včasih že tudi, da o tem toliko vsaj že umem, da vem nekoliko razloček delati med lepim in nelepim; pa menda se še nisem dovolj naučil. Vsaj drugi nekako mislijo tako. Ako bi bili — vsaj po moji pičli razsodbi — pri Boštanski cerkvi nekatere reči malo drugač napravili, bila bi ona posebne lepote; vendar pa morejo farani tudi take veseli biti. Ko sem se bil memogredé še poklonil gosp. župniku, mnogoletnemu svojemu znancu, in še nekoliko ogledal šolsko poslopje, sem se napotil, spremljan od priljudnega g. učitelja, po sprelepo gleštanem polji, kjer je ravno ajda cvela, ter bil zrak napolnjen z medenimi vonjavami, proti bližnji dolinici, ki odpira pot v notranje strani kranjsko-dolenske zemlje. Pri vhodu v imenovano dolino se poslovim od g. spremljevalca, in čisto sam se podam po samotnem jarku po ravni cesti, ki se vije ob reki Mirni. Ta dolina je res dolgočasna. Pospeševal sem toraj korake, kar se je le dalo, pa tolkel in tolkel sem skoraj brez konca in kraja, predno se mi je svet jel malo širiti, ter je dobila okolica nekoliko bolj prijazno podobo.

Zdajci pridem k sv. Trojici; farna cerkev z vasjo vred stoji na zmernem homcu na levi cesti. Valvazor imenuje ta kraj „sv. Trojica v ravnini“. Tukaj biva zdaj dobro znani pisalec „olikanega Slovenca“, vrli narodnjak gosp. J. V.; obžaloval sem, da ga ni bilo domá. Koj unkraj sv. Trojice se pospne cesta v grič. Nazaj gledajočemu mi je kazala vas vse drugo, novo, res prav mično podobo. V sredi obraščenih vrhov, na zmerni homec postavljena, predočuje popotniku sliko idilično-tihe, od sveta ločene mirnosti, tako, da bi človek kmalu zavidal ljudi, ki domujejo v tacih milih dolinicah.

Od tod me je peljala pot bolj po vrhovih gričev, zaokrenil sem se bil tudi kmalu na levi, in prej ko sem se nadjal, pokazala se mi je, stoječemu na obróbku zmerne homeca, unkraj doline na okroglem griču sloveča „Žalostna gora“ poleg Mokronoga. Še ene korake stopim dalje, in pod manoj v zakotji doline razprostrt se mi razgrne ravnokar imenovani trg, venčan v ozadji s ponosno grajščino. Po strmem klancu pripelje me pot doli v trg, kjer sem bil koj blizo vhoda pri dobrih znancih preprijazno sprejet in sem ostal celi dan.

Drugo jutro, 30. avgusta sem šel v prijetni družbi na „Žalostno goro“. Akoravno ima ta homec otožno ime, vendar je posebno prijetno, nakitjen s prostorno romarsko cerkvijo Matere Božje. V njej se vidi poleg umetno narejenega velikega marmelnastega oltarja na steni cerkve obešen kratek konec silno debele vrvi, ktera priča o čudoviti rešitvi nekega mornarja, kateri je, v sredi razsrdenih morskih valov Marijo na pomoč klicaje, od nje zadobil pomoč, ter v zahvalo zato postaviti dal sv. stopnice, ki se nahajajo malo zdolej vkraj cerkve v mični kapelici. Zraven romarske cerkve pa hkrati tudi ponuja obiskovalcu razgled odtod toliko lepo panoramo po obširni okolici, da si človek skoraj mora sam sebi prizadati silo, da se zopet loči raz te višine od krasnega lepovida. Prav res je, kar je, v mojih pismih zdaj že v tretje navedeni slavni tržaški prošt Vrne, popisovaje ta kraj, rekel, da mu „po krivici“ žalostna gora pravijo. Sprelepa okolica Št. Ruperška,

Rakovnik, Vesela gora, okolica Mirne; — v daljavi zlasti Zaplas in Kum; brezštevilno cerkvá, vasi, viših in nižih gričev, vinskih gor, plodonosnih njiv in travnikov, — vse to se spleta kot zali venec pred očmi začudenega obiskovalca, in imeti si želi človek fotografne priprave, da bi vkradel majki naravi njena dela, pa tudi po ljudéh skoz stoletja zidane cerkve, gradove, vasi itd., ter vtisnil si jih na papir v stalni spomin. Izzad svetišča kaže se nam razgled na obširni trg v podnožji, ki je bil po besedah Valvazorjevih nekdanje mesto; — še skor bolj pa zanima nas grajščina na homcu na desni, njene zidine spričujejo dovolj slavno, pa tudi burno preteklost. Popis tega grada si vendar moram prihraniti za prihodnje, poslednje pismo.

Ves Tvoj

Josip L. Železodolski.

Slovstvo slovensko.

* *Krištofa Šmid-a sto malih pripovedek za mladost.* Poslovenil Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadnici v Ljubljani. Z nekaterimi podobami. V Ljubljani v založbi in na prodaj pri J. Giontini-u.

Kdo, ki se je količkaj pečal s knjižicami za mladino v nemškem jeziku, ne pozna mičnih pripovedek Kr. Šmidovih? in kdo, ki količkaj bere „Vrtec“, ne vé, da je gosp. Tomšič pravi slovenski pisatelj za mladino. Če se taka dva možaka skup vzameta, je dobra reč gotova, — in tako je s temi „sto malimi pripovedkami“ ravno tako kratkočasnimi kakor podučivnimi. Marljivemu založniku slovenskih knjig gré pa hvala, da je on Šmid-Tomšičeve pripovedke na svetlo dal in to v lični obliki in po prav nizki ceni, da si jih vsak oče za svojega sinka ali hčerko in vsak prijatelj mladine za šolska darila omisliti more. Gotovi smo si, da vse knjižice se bodo kmalu pokupile. Trdo vezane veljajo le 40 kr., s poštnino pod križnim ovitkom 46 kr.; lepo vezane za darila 50 kr., s poštnino vred 56 krajc.

Za smeh in kratek čas kaj.

„Brencelj“ v poslednjem svojem listu pod naslovom „Dosledno“ izvrstno šiba prof. Heinrichov preneumni izgovor, zakaj je Alojzijance imenoval Aziniance, ter pravi:

„Prof. Heinrich se izgovarja v svojem odgovoru zaradi Alojzijevišča s tem, da je one besede izustil le zaradi tega, da bi učence malo razveselil po večurnem uku. Lep izgovor tak! Vsled tega bomo doživeli še sledeče dogodbe po sodnijskih dvoranah:

Predsednik sodnije: „Zatoženec, Vi ste obdolženi, da ste svojega soseda ubili. Kaj rečete k temu?“ — Zatoženec: „Kaj bom rekel? Dolg čas mi je bilo, nisem vedel kaj početi, toraj sem vzel sekuro in ker je sosed ravno v tem trenutku memo prišel, sem ga mahnil, da je imel dosti. Mislim, da mi postava ne prepoveduje, čas si kratiti, kakor vem in znam.“

Predsednik sodnije: „Vi, Šavra, tukaj je pisano, da ste krčmarju v vasi klobase in plečeta iz dimnika pokradli? Je to li res? Zakaj ste to storili?“ — Tat: I, no, jaz imam preveč samega sebe zatajlljive morale v sebi, da bi to tajil ter ne pripoznal, da to ni bilo prav. Toda prišel sem ravno iz ječe, kjer sem že pet let sedel, in vtruden dolgega sedenja se stegnem, klobase in krače so visele ravno nad mano in tako so mi ostale v roki. Slabega namena pri tem nisem imel. Tudi mi ni ljubo, da se take reči po časnikih pišejo, še manj pa, da mene zaradi tega po ječah vlačijo.“

Predsednik sodnije: „Janez Bašelj, Vi ste

obdolženi, da ste dali županu pri občinskem zboru strašno zaušnico, da je imel teden dni oteklo lice. Zakaj ste to storili?“ — Janez: Veste, gospod sodnik, seja je trpela več ur, tako, da se nam je vsem že jelo zdehati. Da bi toraj odbornike malo predramil in razvedril, sem založil županu eno preko ušes, da je kar plosknilo. Ne vem, zakaj me zaradi tega „špasa“ pred sodnijo kličete; saj tega nisem storil iz hudobije.“

Predsednik sodnije: „Zatoženec, vi ste obdolženi, da ste svoje upnike oguljufali za 4000 gld. Kako se boste zagovarjali?“ — Kridatár: „To sem storil za „špas“, ker mi kaj družega ravno ni prišlo na misel. Sicer pa moram konstatirati, da so moji upniki večidel klerikalci in Slovenci, da toraj ni treba vsega verjeti, kar se piše po narodnih časnikih o moji „goljufiji“, kajti jaz sem in ostanem liberalec in ustavoverec. Žalostno bi bilo, ako bi toraj ne imel pravice, s svojimi upniki se malo pošaliti; hudobnega namena pri tem tako nisem imel“ itd.

V drugem sestavku: „Pismo iz Olimpa“ se norčuje iz dveh „večnih študentov“, ki z vso silo hočeta biti „nadprvaka“. Tako-le se glasi šaljivo „pismo iz Olimpa“:

„Dragi Brencelj! Ne veš, kako sem vesel, da me ni več na svetu. In zakaj sem vesel? Zato, ker sem brez skrbi, ker se mi ni bati sonetov, kakoršne je Stritar jel spuščati po Slovencih, ki so le količkaj pomenljivi. Ti moraš malo veljati med Slovenci, ker v Tebe ni spustil še nobene pušice.

Tudi nam so prišli ti soneti v róke, Tomšič jih je dobil po pošti in nam jih je bral po večerji. Preširen, kateri je bil, čeravno nehoté, vzrok, da se je vnelo pričkanje, je rekel: „Hvalimo Boga, da smo prišli v daljne kraje, kamor take pušice ne segajo“. — Tudi jaz sem to mislil, kajti kako bi me bil Stritar razmesaril, da bi jaz še kaj pisal! Kar strese me, če to premislim.

Vodnik ni nič kaj zadovoljen ž njimi. „Taki niso bili Kranjci, ko sem jih jaz zapustil. To mi ni všeč, da se sami med seboj lasajo in svoje moči po nepotrebnem cepijo. Da bi bil jaz še doli, bi jim že še eno zapel, da bi jih vse skup srbelo“. — Tako je govoril starec in vsi so mu pritrdili, kajti on je pisal za narod, Stritar pa le za lastno slavo in da bi ohladil svojo jezo nad tistimi, ki mu niso všeč. Splošno nam ti soneti niso po volji že zaradi tega ne, ker so jih nemčurski časniki najhujše vrste hvalili in celo v nemški jezik prestavili. To nam je bilo zadosti! Lepi naj bodo, v podobi, vsaj je tudi mušnica lepo rudeča, a vendar strupena. Za ljudstvo slovensko nikakor niso, to je splošno naše mnenje.

Te dni sta kmalu drug za drugim priromala k nam dva znanca, Blaž Potočnik in Blaznik, ki sta na zemlji „pratiko“ delala. Dasiravno ju vi na zemlji — posebno prvega — bolj potrebujete, ko mi, smo vendar tudi mi veseli, da ju dobimo, vsaj ne bomo brez „pratike“. Tukaj je zmiraj lepo vreme, kar je že dolgočasno; zdaj bo vsaj kaj premembe.

Še nekaj. Metelko nam je dal to-le vprašanje: Kak razloček je med besedama „prvak“ in „nadprvak“? — Dolgo smo ugibali, pa nihče mu ni prave zadel. Na zadnje sam reši zastavico tako-le: Beseda „prvak“ ima edino, dvojno in množno število, beseda „nadprvak“ pa le dvojno, kajti nadprvaka sta le dva: namreč Stritar in Levstek. — Ti presneti Metelko! Smejali smo se, mož jo je bil zadel, in s tem tudi jaz ostanem

Ves Tvoj

Miroslav.

žebic, žebičkov in žebcev) ne bile premije vredne, ali če bi cela plemenska okolica ne bila premije vredna, se utegnejo preložiti premije iz ene vrste koj na drugo, ali iz ene plemenske okolice na drugo, kar se mora pozneje z razlogi podpreti.

Pri premiranju se mora najprej na tisto plemensko živino ozir jemati, ktera svojo sposobnost za pleme s tem dokaže, da ima lep zarod, in ktera živina se razvodi za najbolj pripravno, zboljšati konjsko rejo v dotičen kraj; pri enakih razmerah naj imajo tisti konji, o katerih se dokaže, da so dobre rodovine, prednost pred takimi, od katerih rodovina ni znana.

Ene premije v denarji razdeliti med dva ali več konj, ki so premije vredni, ni dopuščeno.

Vsak lastnik kónj, kateri je dobil premijo za plemensko živino, se zaveže po pismu, da bo premirano živino še eno leto, potem ko je premijo dobil, obdržal, in da jo bo k prihodnji premijski razdelitvi zopet pripeljal, ako bo dotlej še živa, in poslednjič, da bo, ako ni spolnil tega, kar je v pismu obljubil, prejeta denarno premijo brez ugovora povrnil.

Če se dokaže, da je premirani konj po nesreči ali po slabem razvitku postal za pleme nesposoben, ali da se je moral rezati, tedaj utegne odpasti ta povračitev prejete denarne premije.

Razdelitev državnih premij v deželah, kjer obstoje komisije za konjerejske zadeve, se vrši pod vodstvom predsednika te komisije po udih od deželne komisije iz njene srede odposlanih, vsakakor pa vpričo zastopnika dotičnega državnega žebčarskega hranišča.

Kraji, kje, in čas, kedaj se bodo premije delile, kakor tudi vse tiste določbe tega premijskega predpisa, ktere je treba vedeti prosilcem za državne premije, potem znese premij, ki so za razdelitev odločene, se morajo od deželnih komisij vsako leto razglasiti o pravem času po uradnem deželnem časniku in vrh tega se mora vse naravnati, česar je treba, da te naredbe na znanje pridejo tudi malim konjerejem.

Državne premije se prisojevajo v skupščini gori imenovane komisije po večini glasov. Pri enakih glasih določuje predsednik.

Prisojene denarne premije naj se izročujejo lastnikom premiranih konj vpričo cele premijske komisije od predsednika proti prejemnemu listu.

Imena tistih konjerejcev, katerim so se samo pohvale priznati mogle, naj se vpričo komisije očitno beró, ter naj se jim dotična pohvalna pisma pozneje izročijo.

Zastran tega, kako se je pri premijski razdelitvi ravnalo in kako je ta razdelitev izšla, se piše protokol, kterege morajo podpisati vsi udje komisije. —

Te nove določbe so veljavne za vse naše dežele, in letos se bode prvič po njih ravnalo.

Klic vpijočega v puščavi.

„Jablane, hruške in druge cepé
Sadi v mladosti za stare zobé.

Potovanje po Českem in Saksonskem leta 1820. je v meni izbudilo željo, v naši domovini delati na to, da se ob krajih cest in kolovozov sadno drevje zasaadi, kakor je bilo tamkaj vže tačas videti. Ne samo da se po tem prirobnemu ljudstvu veselje do sadjereje obudi in daje dober izgled, kako je treba z drevjem ravnati, ponuja se mu tudi priložnost, cepiče žlahnega sadja si pridobiti.

Odraščeno drevje povračuje s sadjem in lesom obile stroške za posajo in izrejo drevesec.

To svojo željo sem dostikrat izgovoril pri zborih kmetijskega društva, toda z majhnim vspehom. Pred

nekoliko leti se je nasadilo sadnega drevjiča ob véliki cesti proti Trstu; al kmalu je vse zaspalo; le nekoliko čednih drevesec stoji še zdaj — v očitni dokaz, da bi se drevje ob cesti dobro obnašalo, lep izgled popotnikom dajalo, pa tudi stroške za izrejo obilo povračevalo. Da bi se to zgodilo, naj vlada, kar se vélikih cest tiče, v prevdarek vzame; dober izgled bode potem tudi soseske zbudil, da se bodo lotile še ob malih cestah sadno in drugo drevje saditi.

Ugovoru, da tako drevjiče ob cestah večidel hudobne roke pokončujejo, *) je treba z ostrimi postavami v okom priti.

Dr. Jož. Orel.

Velika vrednost Sufolškega plemena.

Gospodar Andrej Rován na Colu, ki je od družbe kmetijske kupil par Sufolških prešičev in je zdaj od nje pozvan bil, naj bi povedal, ali ima kaj mladega blaga na prodaj, jej je te dni odgovoril, da ta hip mu to ni mogoče, ker malo poprej je prodal 7 mladih. Pri tej priliki Rován družbi naznanja, „da mu je svinja dvakrat po 13 mladih vrgla, ki jih je prodal za 248 gld., — da od mrjasca je dozdej dobil 80 gold., tedaj skupaj 328 gold.; da pa sta stara dva tudi veliko vredna, sodi se lahko iz tega, da se kaj lepo redita, posebno mrjasec, kateri že gotovo tehta 350 funtov; o vseh Svetih, če Bog dá, bodo spet mladi, tedaj trikrat v enem letu; vrh tega je precej denarja za mešane mlade prejel“. — Gospodar Rován se odboru lepo zahvaljuje, da je kranjska kmetijska družba pripravila Sufolško pleme v našo deželo in tako sopet kmetom pomagala na bolje; končno obeta, da bode sam v „Novicah“ bolj na tanko o vsem tem pisal, pa tudi povedal, kako krmi (futra) to živinico in jo sploh glešta. — Vse to kaže gospodarja, ki vé ceniti napredek kmetijstva, pa družbi tudi poroča o svojih skušnjah, da potem vsa dežela izvé, kako in kaj.

K lovu belih metuljev.

Iz Črnuč 12. julija.

Ker so „Novice“ že iz več krajev bralcem svojim naznanile letošnje velikanske love belinov in s tem nevednemu ljudstvu v več krajih še le prav oči odprle, da zdaj še le vé, da ti metulji so očetje požrešnih gosenic, naj po dokončanem tem delu tudi jaz povem, da tudi pri nas je bila šolska mladež v tem obziru prav pridna. Po mojem naročilu so otroci zgodaj spomladi marljivo obirali zalego tega mrčesa, pri razvijanju pa so lovili in zatrjevali beline vse križem. Da sem se bolje prepričal in pridne otroke vsaj nekoliko obdaroval, prinesli so mi v šolo še čez 41.000 belinov. **)

Iv. Kernč, učitelj.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XXI. in zadnje pismo. ***)

Na zdravje! Ti, dragi moj, kličem danes z višine Žalostne gore poleg Mokronoga; slušaj nekoliko o zgodovini ondotnega grada.

*) Žalibog! da — kolikor je nam znano — ob véliki cesti Črnomaljski, Kranjski pri Laborah, Zaloški proti Fabriki itd. skrbno zasajenih sadnih dreves skor nič več ni! Večidel je tudi skor nemogoče zaslediti in zasačiti take hudobneže, kateri res zaslužijo, da bi se pokorili z najostrejšimi kaznimi.

Vred.

**) Hvala učitelju in učencem!

Vred.

***) Morali smo zadnjičzarad prostora odložiti na danes.

Vred.

Da bi ga bili zidali na razvalinah starodavnega nunskega samostana, to je komaj verjetno; o tem je dvomil tudi Valvazor. Kot prve lastnike naš slavn kronista imenuje grofa Viljema Selškega in Breškega in njegovo blaženo soprogo Hemo, ktera poslednja se je po žalostnem vsmrtenji svojih dveh sinov po puntarskih rudokopih odpovedala svetu, ustanovila Krško škofijo, ter okrog leta 1072. odstopila last Mokronoške grajšine imenovanemu škofijstvu. Okoli leta 1437. si je v vojski med Celjani in Kranjci prisvojil ta grad Ivan Vitović; po sklenjenem miru pa so postali lastniki zopet Krški škofje. Leta 1515. so puntarski kmetje grad skoro popolnoma razdžali in pokončali. Leta 1616. (ta čas je bil Krški škof Jan. Jakob pl. Lamberg) si je menda kupil grad neki Mahorčič; za njim pl. Šernburg, od njega pa ga je prevzel pl. Kajzel, čegar vdova, Marija Marjeta, ga je o Valvazorjevem času tudi v lasti imela. Kdo so bili poznejši posestniki, ne vem povedati. Valvazor I., ki je ljubil čast svoje domovine čez vse, nam je umrl; Valvazor II. pa, ki bi nam take reči natančno preiskoval in popisoval, se še ni rodil.

Z Žalostne gore gredé sem ogledoval še zeleno gričevje, ki se dviguje v ozadji grada ter zakriva vhoda proti Trebelnem in Škocjanu; pomudil sem se tudi nekoliko pri farovžu in razveseljeval se nad mičnim cvečim vrtecem, ki ga obdaja. Prisedšemu zopet nazaj na gostoljubni dom treba bilo mi je pa misliti že tudi na odhod, kajti hotel sem biti zvečer že v Ljubljani. Dobro obložena miza mi je ponujala opoldan obilo okusne hrane; al kedar se človeku mudí, zlasti če že vpreženi voz pred hišo čaka, takrat se še želodec nenavadno in vse drugače obnaša. Poslovil sem se toraj kmalu prav težkega srca in odšel zopet po strmem klancu iz Mokronoga, pač ne mislé, da bodo po malo tednih hudi potresi stanovnikom Mokronoškim prizadjali toliko britkih skrbi. Urna vožnja po gričastem svetu me kmalu pripelje do imenitne cinkove fabrike gosp. Ludovika Kušel-a, ktera je postavljena v kotlu samotne doline. Rad se bi bil tù zahvalil gosp. ravnatelju za one lepe eksemplare cinkove rude, ktere mi je predlanskim za mineralno zbirko naše Železniške šole darovati blagovolil; al zeló sem moral hiteti naprej.

Po samotnem potu dospeva z voznikom vrh strmega klanca v okolico Št. Janško; farna vas stoji tù prav prijazno v sredi gričnatih polj. Kmalu naprej vkrenila se je pot na levo v dolgo samotno dolino, ter pospenjati se jela po dolgem in strmem klancu čez Brúnik. Pod prijazno cerkvico sv. treh kraljev, ko sem ravno nameraval voznika svojega domú poslati, da ne trpinči uboge živine po tolikih bregovih, privozi priljuden človek za menoj in me vabi k sebi na voz. Ker voziti se je navadno bolj prijetno kot hoditi, sem rad sprejel prijazno ponudbo; naglo se odpeljeva naprej. Še bolj strmo, kot dozda, je šla cesta po uni strani v Savsko dolino navzdol; miloval sem res uboga živinčeta, ki morajo le todi služiti z vožnjo sebi živež, gospodarjem pa pičle grošiče.

Čem bliže smo bili ravnini, tem bolj se nam je kazala hrvaška železnica in prijazna štajarska zemlja unkraj Save; na tej strani pa me je pogled na zale Radeče posebno razveseljeval.

Prej ko sem mislil, bili smo v ravnini na gladki cesti, ki pelje od Krškega za Savo gori vèn. Zdajci smo bili v Radečah. Imenoval sem ravnokar ta trg „zali“ trg; ponavljam to besedo še enkrat. Vsaj meni se tako dopada, da ga štejem med kraje, kjer bi se človek koj lahko vdomačil. Pred 22 leti sem ga videl vprvič, pa že takrat se mi je bil toliko priljubil, da sem vselej nekako vesel, kedar me pripelje moja pot v ta trg. Stojč

na desnem strmem obrežji ponosne Save ter pod visoko kamnito goro ima on dovolj znamenito preteklost. Izrastel je iz starega rimljanskega selišča „Praetorium Latobiorum“, ki je stalo ob cesti, peljajoči iz Ogleja v Sisek. Nekdanji grad nad trgom, čegar zarujovele in žalujoče škrbinaste razvaline memogredočim pridigujejo svoj „memento mori“, bil je sezidan po nekem sorodniku slavnih Ostrovrharjev, ki se je zval plemič Radeški. Kdaj prav se je to zgodilo, ni natančno znano; leta 1206. ga je imel v lasti Robert Radeški, ob Valvazorjevem času pa Daniel Mordaks. Posestnik pa že takrat ni več bival v njem, in brž ko ne je potem počasi razpadel. Lutrova vera je morala imeti o svojem času v Radečah mnogo privrženecv. Že leta 1574. je neki Jurij Kočverčič oznanoval tù novo vero; pozneje je bil tudi znani Primož Trubar nekoliko časa v Radečah za „protestantovskega pridigarja“, dokler ni poslednjič ostra postava njemu in enakim možém posvetila pot iz dežele slovenske in države avstrijske. Radeče imajo mnogo lepih hiš, trgu se vidi na obrazu, da stanovniki zeló gledajo na njegovo snago. Škoda, da je lega farne cerkve nekako nepripravna; da pa je Radečanom vendar mar za kinč veže Božje, spričuje dobro vbrano zvonilo. — Akoravno se mi je zeló naprej mudilo, sem se vendar malo oglasil pri dobrem starem znancu in pobratimu A., s katerim sva ob za-me srečnejših časih mnogokrat skupaj sedela pri gostoljubni mizi prespoštovanega bivšega gosp. dekana F. K. v St. L. Ker je bilo potovanje moje vojaško-natančno odmerjeno, za prihod do železnice pa čas že tudi pičel, moral sem kmalu zapustiti predrazega prijatelja, ki me je prijazno spremil do Zidanega mosta. Cesta pelje iz Radeč pod navpično skalnato steno, in se prestavi ne daleč nad trgom po brodu na Štajarsko stran. Snuje se že zdavno, da bi se tudi tù, kakor v Krškem, zvezali obrežji — Kranjsko in Štajarsko — po mostu. To bi bilo pač pripravno za popotnika na vsako stran; naglo bi se namreč vselej lahko prišlo naprej, živina pa bi bila tudi rešena dveh hudih klancev. Med prijetnimi pogovori prideva s prijatlom kmalu na Zidani most; ker pa „krompirjevca“ (tako namreč nekteri „mešani vlak“ šaljivo imenujejo) še ni bilo tù, sedla sva še k kozarcu dobre kapljice. Kmalu vendar pripiha hlaпон in v družbi visokocenjenega gosp. grofa Barbo-ta in gosp. profesorja dr. Kreka, ki sta ravno popotvala k letnemu zboru slov. Matice, se peljem v Ljubljano. Drugi dan zasedem voz gorenske železnice, ki me pelje v Loko, odkodar sem pozno ponoči došel pod krilo domače strehe, in odkodar Ti, mili prijatelj, v sladkem spominu na desetdnevno zanimivo potovanje pošilja srčen pozdrav

Ves Tvoj

Josip L. Železodolski.

Slovstvo slovensko.

Matične knjige in zemljovidi.

Izmed vseh društev, ki se trudijo za probud, omiko in izoliko ktereга koli naroda, gotovo so najvažniša in najblaža slovstvena društva. Danes nam ni namen govoriti o tem izreku, niti naštevati društev, ki delajo za duševni razvitek našega slovenskega naroda. Spregovoriti hočemo le o „slovenski Matici“, ki ravnokar svojim udom razpošilja dve krasni knjigi, in sicer: Pokornijevo „živalstvo“ s 490 podobami v Franc Erjavčevi prestavi in Pokorn. „rastlinstvo“ s 350 podobami v Iv. Tušekovem prevodu, vrh tega pa še tri lepe zemljovide: Afriko, Avstralijo in evropsko Rusijo. — Kar se tiče Rusije, moremo zagotoviti g. Cigale-tu, da profesor Makušev, ki je nedavno bil iz